

n30

273(1)

T. 143997

C. 1205452

273(2)

T. 144000

C. 1205454

COMPILATIO 273
TOTIVS IVRIS

CONTRORSI
EX OMNIBVS DECISIONIBVS

Vniuersi Orbis, quæ hucusque extant impressæ.

A DOCTORE MARTA NEAPOLITANO

IVRISCONSULTO VERIDICO, SUMMO PRACTICO,

Ad Instar Digestorum Imperialium Noua Methodo Composita.

ET ICCIRCO DIGESTA NOVISSIMA
IVRIS CONTRORSI APPELLATA.

Tomus Secundus.

IVDICIORVM CRIMINALIVM
MATERIAS CONTINENS.

IVRISPERITIS OMNIBVS. TVMIN ELIGENDA
VERA IVRIS INTERPRETATIONE,

Tum in consulendo, & iudicando valde utilis; ac necessarius.

Cum Indice Materiarum secundum ordinem Titulorum.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

*Ex libris Josephi-
Francisci PEAR.
F.V.D.*

VENETIIS, MDCXX.

APVD IVNTAS.

R.8823

COMPILATIO
TOMIVS

CONTRORVERSI

EX OMNIBVS DECISIONIBVS

Venerabilis Patris Cardinalis de S. Mariae Novae

A DOCTORIS MARTAE NEAPOLITANAE

ARTIS ET MEDICINAE

Almae Matris Universitatis Neapolitanae

ET SOCIORVM DIGESTA

IN OMNIBVS CONTRORVERSIIS

Tomus Secundus

INDICIONVM CRIMINVM

MATRICES CONTRA

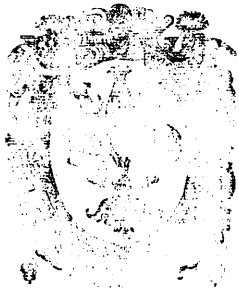
VERSERUNT OMNIBVS TAM IN

VERA QUAM IN FICTA

Tam in contrariis quam in consensibus

Contra Iohannem de S. Mariae Novae

SECRETARIUM UNIVERSITATIS

VESTITI

TITVLII DIGESTORVM NOVISSIMORVM

Tomi Secundi.

IUDICIORVM CRIMINALIVM MATERIAS CONTINENTIS

SREIE ALPHABETICA DISPOSITI,

Quò facilius In hac arte Tyrunculi eos inuenire possint.

<i>Bigens pagina.</i>	1	<i>Excommunicatus.</i>	47
<i>Abinratio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Excusatio.</i>	49
<i>Abolizio.</i>	2	<i>Fama.</i>	50
<i>Accusatio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Falsitas.</i>	
<i>Adulterium.</i>	4	<i>In moneta.</i>	53
<i>Aggressor.</i>	8	<i>In testibus.</i>	54
	<i>ibid.</i>	<i>In scripturis.</i>	57
<i>Assassinium.</i>	9	<i>Falsarius.</i>	64
<i>Apollata.</i>	10	<i>Fiscus.</i>	65
<i>Arma.</i>	11	<i>Furtum.</i>	66
<i>Auxilium.</i>	12	<i>Frans.</i>	69
<i>Bannum.</i>	13	<i>Hareticus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Bannitus.</i>	17	<i>Homicidium.</i>	72
<i>Bestialitas.</i>	18	<i>Incendium.</i>	79
<i>Blasphemia.</i>	19	<i>Incestus.</i>	81
<i>Beruarj.</i>	20	<i>Indicium.</i>	83
<i>Calumnia.</i>		<i>Indultus.</i>	87
<i>Carcer.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Infamia.</i>	89
<i>Carceratus.</i>	16	<i>Innocentia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Collusio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Iniuria.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Commentariensis.</i>	27	<i>Inquisitio.</i>	95
<i>Confessio in criminalibus.</i>	29	<i>Insultus.</i>	97
<i>Condemnatio.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Laesa maiestatis Crimen.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Connictus.</i>	30	<i>Lenocinium.</i>	99
<i>Connictum sine libellis famosus.</i>	31	<i>Mors.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Crimen.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Offensio.</i>	102
<i>Culpa.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Parricidium.</i>	103
<i>Defensio.</i>	33	<i>Pax.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Defensor.</i>	34	<i>Peculatus.</i>	105
<i>Delictum.</i>	36	<i>Penna.</i>	106
<i>Delinquens.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Prenunciatio.</i>	118
<i>Deportatus.</i>	37	<i>Proditor.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Depopulator.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Publicatio bonorum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Denunciator.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Rapina.</i>	121
<i>Dolus.</i>	38	<i>Raptus.</i>	122
<i>Duellum.</i>	39	<i>Rebellis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Exilium.</i>	40	<i>Relegatio.</i>	123
<i>Excommunicatio.</i>			<i>Remissio.</i>

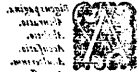
Index Titulorum Tomi II.

Remissio carceratorum.	ibidem.	Sodomia.	137.
Reprehensio.	135.	Spolium.	138.
Reus criminis.	136.	Stuprum.	139.
Reffentia.	137.	Tallionis pena.	140.
Rixa.	ibid.	Tergiversatio.	ibid.
Reffusio.	ibid.	Tortura.	ibid.
Sacrilegium.	138.	Torturum.	169.
Salus conductus.	139.	Vagabundus.	ibid.
Scisma.	131.	Veneficium.	170.
Seditio.	ibid.	Vis publica.	171.
Simonia.	ibid.	Vis privata.	172.
Socius criminis.	135.	Vulnus.	ibid.

137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200.

2 REE ALPHABETICA DISPOSITA.
Qno facilius in hoc are i pueris eos inuenire possint.

43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

COM-

COMPILATIO
TOTIVS IVRIS
CONTROVERSI
EX OMNIBVS DECISIONIBVS

Vniuersi Orbis, quæ hucusque extant impressæ.

A DOCTORE MARTA NEAPOLITANO
IVRISCONSULTO VERIDICO, SYMMO PRACTICO,

Ad Instar Digestorum Imperialium Noua Methodo Composita.

ET ICCIRCO DIGESTA NOVISSIMA
IVRIS CONTROVERSI APPELLATA.

Tomus Secundus.

IVDICIORVM CRIMINALIVM MATERIAS CONTINENS.

A B I G E V S.

Abigeus quis sit, & quæ pena puniatur.
Cap. I.

INTER furandi species abigeus numeratur, qui bestias, sub certo à lege definito numero, abduxit, quantitas enim abigenum à fure discernit; At si sepius vnum, vel alterum ex pecudibus furripuerit, atque ipsum numerum, furando, compleuerit, tanquam abigeus puniendus est. In quibus

locis frequentius id maleficii genus perpetratur, ultimi supplicij pena imponitur; In alijs vero operis publici temporarii, nisi persone conditio iuris rigorem temperans, penam mitiorem exigit. Quamobrem eum, qui viginti vnum Arietes subtrahit, vbi delictum frequenter fieri non constabat, neque pluries deliquerat. Consilio fustigari placuit, atque ad triremes per quinquevnum, loco publici operis condemnare.

Inter. Ex decis. Consilij Cathalonici 29. Ludovici Peguera.

Cap. II.

Abigei seuerius, quam fures, puniendi sunt, quoniam negari non potest, quin deterioris conditionis existant, atque improbiore. Contra abigeorum receptatores, acrius quam contra furum animaduertitur.
Abigei. Ex resolutione criminali 160. Petri Caballi.

A B I V R A T I O.

Abiurato hæresim sunt restituenda beneficia.
Cap. I.

Abiurato interdum iudicatur purgatus; Ideo si nulla sententia condemnans præcesserit, neque absolutio de superiorum indulgentia concedatur, Visum est, abiurato de hæresis suspicionem, beneficia restituenda esse, quæ inquisitionis tempore alteri collata fuerant. Propter istam suspicionem, beneficiorum suspensio, non autem priuatio interdicienda est.

Abiurato. Ex decisione Rota Romana 1. De hæreticis. Achillis de Grassis.

A A B O.

A B O L I T I O .

Abolitio quid sit, & quotuplex sit. Cap. I.

Abolitio quadam est publica, quadam priuata, alia legalis, generalis, siue publica est, quæ per solum Principem ob multas causas fieri solet, nimirum ob nataia sui, vel eius filii, aut propter rem publicè gestam, cuius effectus est, ne accusator in turpitudine incedat. Priuata dicitur, cum à Principe imperatur, vel à iudice cum causæ cognitione, ut ei qui per errorem accusauit. Legalis autem à lege conceditur, quando accusator, vel reus mortuus est. Generalis abolitio in dubio falsi crimen non comprehendit.

Abolitio. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 662. parte 1. Francisci Marci.

Abolitionem quis concedat. Cap. VII.

Solus Princeps committat post bannum concessum potest, atque bannos abolere. Pœna post sententiam laicam, sique Principali auctoritate, neque augeri, neque minui potest, etiam si postea de innocentia appareret.

Solus. Ex decisione eiusdem 358. parte 1. Francisci Marci. De eodem. Cap. III.

Cum Regina mariti priuilegijs gaudere soleat, quia Parisiis conuenit, liberandi carceratos in suo iudicio adueniunt facultate gaudere, ideo etiam in Delphinali possit conueniri.

Cum Regina. Ex decisione eiusdem 153. parte 2. & decisione 18. parte 1. Francisci Marci.

A C C U S A T I O .

Accusatio præscripta an possit inquiri.

Cap. I.

Tempus ad accusandum statuto præscribi potest, quod clauso ab accusatione, sicut ab actione excluditur; Sed an postea iudex ex officio inquire, e possit? Officium inquireris in locum accusatoris partis succedit, cum autem ex statuto actio non comparat, itaque non cadit inquisitio, quia præscripta est, ergo nec delicti confessio postea facta valet, nec con fessio nocet.

Tempus. Ex resolutione criminali 5. Petri Coballi.

Accusatio delicti occulti an præscribatur.

Cap. II.

Quid si maleficium occultum sit, an tempus à statuto præfixum vtile sit, & à scientia tempore curat, an continuum? Quid si facti dies computetur in termino? Præscriptiones regulariter ignorantibus currunt, & continuum tempus habent, quæ sententia facilius admittitur, quando per diligentem officialis inquisitionem, & inuestigationem occultum delictum ad Curiam notitiam deuenire potuisset; Dies termini regulariter non computatur.

Quid si. Ex resolutione 6. eiusdem.

Præscriptio delicti duplicati quando incipit.

Cap. III.

Sed an principium, vel finis delicti circa præscriptionem inducenda attendendus sit, ita ut à die primi commissi adulterii, vel ultimi computari debeat? Vbi delictum continuatum apparet, post tempus in accusatione, vel inquisitione expreßum, à fine numerandum est, quoniam vnum duntaxat delictum, & cõtinuatum dicitur, itaque præscriptionis initium à fine sumitur.

Sed an principium. Ex resolutione criminali 7. eiusdem.

Syndicus potest accusare pro vniuersitate.

Cap. IIII.

Syndicus pro vniuersitate accusare potest, quoniam ipsius administratores mandatum cum libera habere censetur, etiam si non exprimat, itaque omnia, quæ speciale mandatum requirunt, expedire possunt.

Syndicus. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 901. parte 1. Francisci Marci, & decisione Consilij Neapolitani 1. Antonij Cyprii.

Accusatio quomodo ad hæredes transeat.

Cap. V.

Accusatore mortuo, accusatio, siue instantia ad hæredes transit, nam & defuncti hæredes ipsi inueni commississe delictum, petere possunt. Pœna talionis ad accusatoris hæredes non transit, quoniam accusationem, prosequi non tenentur.

Accusatore. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 755. parte 1. Francisci Marci.

De eodem.

Cap. VI.

Accusatio fratre pacis publicæ in hæredes transit, si ciuili actio super restitutione damnorum cõmuni sit, aut si duntaxat & separatim super restitutione actum fuerit. At si ad penam fratre pacis scriptum actio instituta fuerit, secus est; Pœnalis actio ad hæredes non transit, quia ex publico delicto est, ideo tunc pronuntiatur, quod per spoliatis mortem instantia perempta sit.

Accusatio. Ex decisione Camera Imperialis 98. parte 1. Ioachimij Mayserij.

Instantia in criminalibus quando perimit, accusatore mortuo. Cap. VII.

Accusatore mortuo, instantiam perempta in dici, tamen demum procedit, quando neque lis contestata, neque hæredes, vel alij reum de nouo repertant, & accusator, neque etiam iudex ex officio procedat. At si lis contestata est, & hæredes in tempore se ad causæ prosecutionem offerant, legimus maximo, atque ratificando, secus est, & ita conclusum in Camera, atque in causa fratre pacis pronuntiatum est. Instantia perit ratione banni, sed quando super damnis, & ablatorum restitutione simul agitur, ad hæredes transitoria est.

Accusatore. Ex decisione Rota Spirensis 28. parte 3. Gasparis Guglielmi.

Accusatio quando ad omnes pertineat.

Cap. VIII.

In delictis publicis quilibet de populo admittitur, ad vilitatem rei publicæ, idem si forensis in delicti loco habet, vel sub eadem iurisdictione existat.

In delictis. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 73. parte 2. Francisci Marci.

Laici quando accusant clericum.

Cap. IX.

In crimine dilapidationis laici clerici accusare possunt, in alio autem crimine, ad effectum agendi ciuilitate, patronus, vel parochianus tantum. Ceteri verò, quia clericis infestis præsumuntur, ideo bono zelo procedere non censentur.

In crimine. Ex decisione eiusdem 698. parte 2. Francisci Marci.

Accusatio quando fiat contra plures. Cap. X.

Quando vnum est delictum, plures delinquentes, & plura facta, vnicui libello accusari possunt: quæ si male.

malefactorum condemnatio, mandatorum, vel auxiliorum, ita non censetur, nec quod ad alios iurisdictionem praestentia est.

Quando. *Ex decisione eiusdem 565. parte 2. Francisci Marci.*

Accusatio quando est incerta. Cap. X I.

Vbi tres sunt delinquentes, & in accusatione illa verba apponuntur, vno agente, & altero consentiente, incerta redditur, nam in duobus verificari non possunt, ideo repellenda est.

Vbi tres. *Ex decisione eiusdem 176. parte 1. Francisci Marci.*

In libello accusationis, quae explicanda sunt. Cap. X II.

Locus quantumvis insignis in libello accusationis per duos confines demonstrari debet.

Locus. *Ex decisione 68. Petri Gaspari de Toledo.*

De eodem. Cap. X III.

Loci, & temporis specificatio non requiritur, vbi ad feudum, vel beneficium priuationem agitur, neque vbi delictum fuisse cum tractum habet. Quando ad penam talionis subscriptione non est opus, neque expressio loci, & temporis necessaria est.

Loci. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 704. parte 2. Francisci Marci.*

Cap. X IV.

Inimici capitales aliquando ab accusando repelluntur, item milites, qui iuramentum praestant.

Inimici. *Ex decisionibus eiusdem 655. & 656. parte 1. Francisci Marci.*

Accusator quando denuo admitti potest.

[Cap. X V.

Post purgationem accusator denuo super eodem crimine admitti potest, si probare velit, quod iurans peccauerit, quoniam am purgationis iuramentum est iudiciale, contra quod probatio recipitur.

Post. *Ex decisione Camera Imperialis 82. parte 2. Joachimi Misysgerii.*

Cap. X VI.

Quando contra aliquem per modum inquisitionis actum est, iterum per modum accusationis contra eundem agi non potest, per viam autem exceptionis, secus est.

Quando. *Ex decisione Rota Romana 4. De panis in Aquigui.*

Vxor, & filii admittuntur ad accusandum.

Cap. X VII.

Tam vxor, quam filii ad accusandum de viri, siue patris necesse admittendi sunt. Quid si relicta Principis tribunal elegit, filii vero quamvis pupilli in foro Baronis accusauerint? Equidem cum filii maius ius in accusando habeant, eisdemque extra locum originis, vel domicilii egredi non liceret, quoniam per Baronis privilegium legi Imperiali specialiter derogatum erat, ideo circa causam praedictam ad Baronem remittendum esse placuit.

Tam. *Ex decisione Consilij Neapolitani 382. Vincenij de Francis, & decisione Senatus Burdegalenfis 235. Nicolai Boerij.*

Accusatus, an, & quando possit reaccusare.

Cap. X VIII.

Accusatus aduersarium suum de pari, vel de maiori crimine reaccusare potest, praeterquam cum ipsum obiectum criminis praedicti primo sit, tunc enim nullam controuersiam habet: sed iure regni contrarium disponitur: Vbi etiam, quod praestita iudiciorum cautione de stando iuri, prima denunciatione, vel accusatione finita, nullatenus per quamvis viam procedatur: Quae verba sileus male interpretatur, ad parres inflantur, quoniam si pro sileo, & officio procedendum esset, nunquam dispositio locus esset: At si ex eodem fonte secunda querela oritur, super vtraque procedendum est.

Accusatus. *Ex decisione Consilij Neapolitani 53. Thomae Grammatici.*

Dies delicti, quando exprimenda in accusatione.

Cap. X IX.

Accusator diem commissi delicti ad petitionem accusati exprimere debet, praeterquam si reus diem declarat, in qua se defendere intendit: verum tamen ipsam diem accusator probare non tenetur.

Accusator. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 722. parte 1. Francisci Marci.*

Accusator iniustus, quomodo puniatur.

Cap. X X.

Olim accusatores ad talionis penam se subscribebant, si in actione deficerent, & ita iure puniebantur: sed hodie moribus receptum est simile supplicium calumniatoribus non inferri: At qui in criminis probatione defecit, iudicis arbitrio puniendus est. Interdum graniter, quoadque etiam poena mortis. Quamobrem is, qui calumniosas imputationes proponere consuevit, falsos iudices super eos de corruptela accusandum, testes, falsos ad hoc inducendum, quamuis ad mortem condemnari potuisset, mitius tamen agendo, placuit, cum mitra in capite, & nota in pectore, per loca publica, ad trirames in perpetuum, cum refectione damnorum condemnare visum est: in causis non ita grauib, vel sustigantibus, vel meretricie poenam, aut carcerem infamis, siue exilij, interdum relegationis ad tempus, vel iduum funis, quandoque etiam in poenam pecuniariam iuxta factorem, & personarum qualitatem in sententiam ferre conuenit.

Olim. *Ex resolutione criminali 166. Petri Caballi.*

Subscribens prout de iure, non intelligitur ad poenam talionis. Cap. X XI.

Si habens beneficium Abbatem de crimine accusat, pro quo Abbatia priuandus sit, vbi se in forma iuris subscripserit, non de talionis poena, sed de extraordinaria intelligendum est. In beneficio talionis poena in extraordinariam resoluatur, praeterquam quia accusator Abbatia priuari potest. Accusator non in criminali tantum, sed etiam in civilis dici potest, quae ad priuatam utilitatem mouetur.

Si habens. *Ex decisione Rota Romana 138. parte 2. in Nominis Cantu.*

Accusator calumniosus, an condemnatur in expensis.

[Cap. X XII.

NE in expensis quidem accusator condemnatur, in quo non vera, sed praesumpta calumnia colligitur: Cum autem Mathaeus delictum non probauerit, in praesumpta esse dicitur, praeterquam quia testium nomina dedit, eosque induxit. Cum statuto, si quis accusationem non probat, calumniator praesumatur, atque in expensis, si accusator petierit, condemnatur.

A 2 dc

de accusatore voluntario, etiam petente, intelligi debere, visum est. Ceterum in necessario, vt in syndico, vel tutore, non procedere. Propter immenium anorem mater excusatur. Item propter criminis atrocitatem, vt in causa heredis, vel laici Maieftatis, & in alijs causis, quæ iudicis arbitrio relinquuntur.

Ne in expensis. *Ex decisione Rota Bononiensis 145. Celsus Barzj.*

Accusatore absente, quando accusatus absolui possit. Cap. XXIII.

Ite in causis criminali contestata, accusatore absente, & contumace per audientiam in Curia procedi potest, & accusatus necdum ab instantia, sed ab impetitione absolui, quia tunc cessat ratio legis prohibentis absentem damnari, quæ est propter poenæ imponendæ grauitatem: si enim esset eueniens, in quo imponeretur poena non ita grauis, vt esset reus, vel minor, quæ absenti inferri posset, contra absentem contumacem ferri permitteretur, in abolitione, quæ ultra non progreditur, poenæ rationis non positio, quantum ad officium iudicis cessat, quia illud expirat, item non imponitur, nisi directæ accusatione instituta, & tunc non rursus parte accusata præsentia sententia ferretur.

Lite. *Ex decisione eiusdem 79. Agidij Bellamere.*

Accusatio competit iure sanguinis, non autem hereditario. Cap. XXIV.

Ius vindictæ sanguinis, non autem hereditatis ratione competere certum est. Iccirco non aliter ad hospitale, heredem ab officio factum, sed ad eius nepotes pertinere conclusum est. Omnis patrem in iudicio licere liberum est, quod autem heres pretium quasi occisi hominis consequatur, absurdum visum est. Vt inquisiti ad transgessum cum Curia admitti possint, omnium proximiorum confessionibus opus est, quibus mortui hereditas delata esset.

Ius vindictæ. *Ex decisione Consilij Neapolitani 61. Vincentij de Francis.*

ADULTERIVM.

Adulteriij cum incestu cognitio ad quem pertinet. Cap. I.

Vbi agitur ad separationem thori, cognitio adulteriij pertinet ad iudicem ecclesiasticum, interdum est mixti fori. Quando adulterium cum incestu perpetratum est, vt quia cum consanguinea vel cognata concubuerit, siue commatre, tunc duplex delictum est, & poena magis grauis, mulier etiam capitale poenam patitur, neque in monasterium de truditur, nisi annis viginti quinq; minor existeret, quia propter iustam causam minor poena danda est. Licet compaternas de iure ciuili non no fuerit, tamen propter adulterium magis graue factum est, itaque etiam à seculari iudice puniri potest.

Vbi agitur. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 152. parte 2. Francisci Marci.*

Cap. II.

Cum sponsa de futuro adulterium non committitur, quia huiusmodi sponsalia in matrimonium non transeunt, sed sponsus de præsentibus accusare potest.

Cum sponsa. *Ex decisione eiusdem 518. parte 2. Francisci Marci.*

Vxorē habens non punitur de adulterio, sed de stupro si cum soluta. Cap. III.

Si vxorem habes cum muliere soluta concubas, adulterium tale non committit, propter quod poena statuti de adulterio loquens puniri possit, quoniam vxor maritum, neque vxoris iure accusare potest, quod lege non cauetur, neque iure extranei, quia mulier est: violatio thori vxoris ad adulteriij commissionem non infert: stuprum quidem commississe dici potest, quod cum virgine, vel vidua commisit potest, & ita puniri; de adulterio autem non potest.

Si vxorem. *Ex resolutione criminali 32. Petri Caball.*

Coitus cum meretrice nupta an sit punibilis.

Cap. III.

Coitus cum meretrice nupta impunibilis est respectu viri illam cognoscentis, sed an idem sit respectu mulieris cogitate. Idem de iure iudicandum est, quoniam in utroque coeunte verè adulteriij cūmen cessat. Meretrix nupta, adulterium non committit. Meretrix illa dicitur, quæ passim, & passim omnibus patet, & quantum facit, cuiusque turpitudinis publicè venalis est, siue sit in lupanari, siue in canone, aut taberna, siue in quocunque alio loco; quin etiam absque consensu meretrix esse potest.

Coitus. *Ex resolutione criminali 123. Petri Caball.*

Accusatio adulteriij ad quem pertinet. Cap. V.

Cum adulteriij accusatio patri, & fratri de iure permissa est, quia verborum generalitas, & ratio, etiam patrem, & fratrem mariti comprehendunt, propter causam visum est, cognato, videlicet fratri mariti etiam accusationem competere, & tanto magis, quia incestus ad adulterio concurrebat.

Cum adulteriij. *Ex decisione Consilij Neapolitani 94. Vincentij de Francis.*

Accusatio adulteriij an, & quando transeat ad heredes. Cap. VI.

Existente conuictu, conclusum est, accusationem non solum ad heredes suos, sed etiam ad extraneos pertransire, sed illo cessante, omnibus denegari: Hoc casu iudicem ex officio procedere posse, resolutum est, si reus adulterium confessus fuisset, & ita notorium factum esset.

Existente. *Ex decisione eiusdem 240. Vincentij de Francis.*

Contra adulterum an index ex officio procedat. Cap. VII.

Adultera etiam si maritus pepercerit, puniendi est, quoniam hic de casibus est, in quibus index ex officio, sine accusatore procedere potest, nam & publicum crimen est, & ideo si maritus accusatus delictum, quilibet, etiam extraneus accusationem sequi potest, quamobrem fisco nihil obest, quod maritus pepercerit, præsertim quia ipsa adulterium coepta est, & cum notorium factum est, quilibet admitti potest.

Adultera. *Ex decisione eiusdem 31. Thoma Grumarki.*

Vxor quomodo accuset maritum de adulterio.

Cap. VIII.

Vxor maritum de adulterio, quod ad poenam infligendam, accusare non potest. Lex masculis iure mariti accusandi facultatem dedit, non item patris feminis privilegium deputat. Quod verò ad thori separationem, accusare potest. Propter adulteriij separationem concedi, atque vxor donec recuperat, & pro nuptias donationibus.

Vxor. *Ex decisione Consilij Catalonij 94. Ludouici Peguera.*

Super

Super adulterio non proceditur per inquisitionem.
Cap. IX.

FRustra queri, videbatur vitium extraneus de adulterio accusare possit, cum hodie si per quocunque casu, iudex ex officio per inquisitionem procedere valeat, saltem ex generali consuetudine observata in omnibus Curijs Italiae, Hispaniarum, & Franciae, ita introductum est; sed certe illa consuetudo non procedit in casibus in quibus lex specialiter extraneis perfectionem vetat.

Frusta. Ex resolutione criminali 114. Petri Caballi.

Adulterium requirit probationes certas.
Cap. X.

CAUSA separationis thori criminalis est, quoniam lata sententia ab Ecclesiastico super separatione potius, statum illicito domum amissam esse iubet, quam obrem illa praesumptio, quod domum mulieris introire, & exire visus fuerit, nullo modo probat, sed in adulterium onus probandi transfertur, quoniam iuris praesumptio, contrariam probationem patitur, sed contrarium non probando, saltem fidem testibus auferendo, aliquando succubuit.

Causa. Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum 11. par. 2. Thoma Triumfani.

Cap. XI.

NEque miles armata, neque celestis militiae aliquid adulterae legare possunt, ceteri non prohibentur. Neque miles. *Ex decisione Cappella Tholosana 141. Joannis Corfery.*

In adulterio deprehensi, etiam si securitatem habentes, sunt carceribus mandandi. Cap. XII.

COMMUNITER observatur stylus Curiae, ut qui securatorum epistolam habet in carcere non deturatur, etiam si testes nominati in querela, accusatoris delictum quodammodo probent, sed quando processum iam concluditur, ad finalem sententiam protrahendam, tunc capitur delinquens, si crimen commississe constiterit, qui stylus propter fragilitatem, atque obscuritatem probationis introductus est; sed cum adulterium nulla tergiversatione celari potest, qua libella simul cum adultero, nudo sola iubucula induto repetita est, & in carcere uterque ductus est, cessante ratione stylus, etiam si securatorum habere, est carcere deducenda non est. Item qui affecuratio delicti, de preterito tantum concessa est.

Communiter. *Ex decisione Regni Lusitaniae 309. Antonij Gama.*

Adulterium quando sit manifestum, & quomodo probeatur. Cap. XIII.

ADULTERIUM pluribus modis verificatur notorium esse, Nimirum, si passim viros ad eam venire, adulterandi causa, permittet. Item si a marito recesserit, atque concubinario adhaerit, virumque alienum in domo, mensa, quae habuerit, aut filium ex alieno viro habere, si tanto tempore a viro separata fuisset, ut ab eo concepisse non potuerit: Vbi mulier de adulterio damnata est, quia in iudicio confessi fuerit, etiam notorium adulterium dicitur. Ex multis etiam colligitur adulterium, nimirum si quis adu lascivum cum muliere in loco secrete reperitur, vel apponendo manus ad mammillas, vel osculando. Idem si in balneo reperitur. Carnalis copula probatur, vbiunque testis super modestate, & solitudine deponit, quodque eisdem vident adinvicem communicantes. Vbi mulier non obstanti-

bis protestationibus, inuitoque marito cum altero loquitur, maxima praesumptio est, ita ut condemnationi sequi possit. Magna suspicio oritur, si masculus, & femina noctis tempore in locis abditis, & secretis simul inveniantur, nam quae in occulto genuntur, suspitione non carent.

Adulterium. *Ex decisione Regni Neapolitani Francisci Piuji.*

Adulterio commisso, alter ex coniugibus potest religionem profiteri. Cap. XIV.

VBI per sententiam declaratum fuerit, adulterium commissum esse, proindeque thori separationem permixtum esse, tunc marito, vel uxori, adversus quam factum illatum fuisse, deprehensum erit, religionem ingredi, atque profiteri non denegatur: Nisi autem sententia lata fuerit, etiam si notorium existeret, non permittitur, quoniam spoliatus ad restitutionem agere possit.

Vbi. Ex decisione eiusdem 844. Francisci Piuji.

Dos quando amittitur propter adulterium.
Cap. XV.

VXOR putativa, tum demum propter adulterium dotem amittit, quando sententia super thori separatione praecesserit: At si super separatione, ob consanguinitatis causam, sententia lata fuerit, & in repetitione dotis, adulterium obijciatur, secus est. Cum pater filiae dotem constitueret, si cum Petro matrimonium contraxerit, & dispensationem à Papa obtinuerit, promissio de valida dispensatione intelligitur, & quae in utroque foro effectum sortiri possit, sed dispensatio in foro conscientiae non suffragatur in foro fore, ut saepius resolutum est, ergo si conditio purificata non fuit, neque dos constituta dici potest. Cum maritus vivens de adulterio conquectus non fuerit, eius haereditas obijcere non possunt.

Vxor. Ex decisione Rotae Romanae 606. parte 1. in Nouissimis Blanchetti.

Haereditas extranei aliquando possunt opponere de retentione dotis ob adulterium. Cap. XVI.

ALICUANDO contra uxorem repetitur dotem, de retentione obijci potest, ex causa adulterii. Sed quid si contra adultera maritus vivens non ignorans, querelam non proposuerit? Morum correctio ad haereditas non transit, neque ius vindictae, quia vir simulando, remississe videtur. Quid si vir conquectus fuerit, licet querelam non proposuerit? Nam dato conquectu, cessat remissio, & quamvis per testes singulares de auditu a marito probatur, tamen verisimilis probatio videbatur, nam praesumptio fuga uxoris à marito, non est credendum acri non rursus, sed propter dedecus cum aliquibus tantum conquectum esse: Propterea conclusum est, solum conquectum sufficere, atque ius expendiendi de adulterio ad quoscunque haereditas pertransire.

Aliquando. *Ex decisionibus Consilij Neapolitani 184. Vincentii de Franchis, Cappella Tholosana 2. parte 4. Gerardij Maynardi, & Senatus Burdigalensis 338. Nicolai Boerij.*

Vxor propter adulterium aliquando dotem non perdit. Cap. XVII.

CUM uxorem habens retineret concubinam, illa adulterium committens, dotem non perdit. Nec enī filia multas ita delinquens, in patris praedivitiis, perdit, & ita in facti contingentia Regia Audientia indicavit.

Cum uxorem. *Ex decisione Regni Neapolitani 357. Francisci Piuji.*

Vxor quando perdit dotem, & successiorem
mariti. Cap. XVIIII.

Adulterij poenae quot sancitae fuerint.
Cap. XXI.

Adulterio probato, secundaque condemnatione, si et
existente etiam conuictu mariti, qui habita-
uit, semper extra habitauerat, vxor lucum super bo-
nis mariti acquirere non potuit, sed etiam veram dotem
amissit, ita vt quilibet haeres, etiam extraneus aduersus
illam agentem excipere potest. Eadem ratio militat in
dote, & in lucro dotis, siue parte competente mulieris sua
per bonis mariti, & in quarta vxori pauperi debita, item
in arris, & bonis patrefamilias, nimirum propter maxi-
mam vxoris iniuriam contra fidem matrimonialem,
Imò maior, nam causa finalis lucri consequendi est ma-
trimonium, est contractus vitro citroque obligatorius,
sed si vxor ex parte sua non adimpleuerit, tanquam in-
digna eff. ita, commoditatem nullam consequi debet.
Contra haeres dotis mulieris delinquent, agentes ad bo-
na, haeres mariti excipere possunt, adio per mortem
extinguitur, sed exceptio, etiam lite non contestata, dura est.

Adulterio. Ex decisione Regni Sicilia 57. Garfè Ma-
sili.

Osculum luxuriosum quale esse debeat, vt dos
amittatur. Cap. XXI.

Hoc delictum, quod inter solos, & volentes comit-
tur, quasi improbabile existit, adeo lex coniectu-
ras, & praesumptiones delicto proximiores habere cora-
tentia eff. quamobrem frequentiori calculo conclusum
est, mulierem propter osculum luxuriosum dotem amitte-
re. Luxuriosum dicitur, vbi inter iuvenes paris con-
ditionis datum probatur, nam si alter sexaginta annos
cum altera quidecim ita fecerint, luxuria effectus ces-
sat, & licet in fene ardens sit desiderium, tamé luxurio-
sum dici non potest. Neque osculum luxuriosum da-
tur in nubus, seu gurturi, vel fronti, aut genibus, qui-
bus, ob reuerentiam, amoremodi filialem, vsum ciuita-
tis, in signum magnae laetitiae fieri consuevit. Si datum
sit oculis, velori, aut inammillis propter luxuriosum
est: Si mulier de osculo non consenserit, luxuriosum
nequaquam dici potest: Ideo cum N. Lucretiam in
intinece per viam lesculatus fuisset, ille ad trices con-
demnatus est, ista autem ab amissione dotis absoluta.

Hoc delictum. Ex decisione Palatii Apostolici Venetia-
rum 47 parte 2. Thoma Triviani.

Vxor quando excipiat de adulterio mariti ad amif-
sionem bonorum. Cap. XX.

Si vxor in vita mariti ad separationem thori, bono-
rumque amissionem egerit, contra illius heredes de
amissione excipere non dubitatur, qm ista contestata
fuit, multoque fortius si sententia contra maritum lata
esset: Si post mariti mortem egerit, quae prius sciuerat,
illum adulterum, mores approbasse dicitur, non est igi-
tur cur postea conuenerit, & contra haeres mariti
non agat, Nam & maritus post vxoris adulterium, cum
ea concubens, reconciliari dicitur, neque amplius ac-
curare permittitur est, idem in vxore dictum est, scien-
te maritum fuisse adulterum, quia vir & vxor, quod ad
accusationem ciuilem adulterij, item quod ad thori sepa-
rationem, dotisque amissionem, ad paria iudicantur.
Vbi autem vxor tacuit propter meriti mariti mortem
vxori minans aliter visum est: Idem placuit, si post
scientiam vxoris, maritus repente mortuus fuerit, ita
vt non poterit illum viucentem ad bonorum amif-
sionem accusare.

Si vxor. Ex decisione Regni Lusitania 234. Antonij
Gama.

De iure diuino, contra conuictos de adulterio, siue
malesci, siue feminae fuerint poena mortis per la-
pidationem imposita erat. Item lege zelotipia cautum
erat, quae a Deo pro filiis Israel zelotipis instituta fuit.
Nequis vxore sua potiretur, vt seruata forma sacrificij
zelotipiae, vxor quae a viro suo declinasset, & cum alie-
ro concubisset, illis maleditionibus in vasum sacrificij
dictae zelotipiae per sacerdotem immixtis subiaceret, &
deinde contra si polluta non esset innoxia esset, atque liberos
faceret. De iure vero Digestorum, secundum certiorum
opinionem, adulterium deporatione puniunt. Sed iure
Codici virum supplicij poena tam in masculo, quam
in femina irrogabatur, Nouissimè vero, propter sexus
fragilitatem femina adultera virgis tantum caedenda
est, & deinde in monasterium detrudenda, ita vt si ma-
ritus intra biennium ad se non reuocet, monachalem
habitu suscipere cogenda est, & inibi perpetuo mane-
re. Atque haec poena in multis regionibus imposita consu-
uit, vt in Curia Burdigalensi, ite Neapolim, atque Pa-
rlamentum Parisiense eandem dispositionem seruasse co-
pertum est. De iure canonico tam masculus, quam fe-
mina excommunicandi sunt, atque femina in mona-
sterium detruditur, vbi toto tempore vitae suae permane-
re, poenitentiamque agere cogitur, si maritus eandem
recipere recuset. Clericus adulter deponendus est,
atq; toto vitae tempore in monasterium detrudendus.
Ius Catholonicum introduxit, vt marito accusante, si
vxor conuicta remaneat, per sententiam diffinitum,
viro tradendam esse declarari, praestita prius per eum
idoneam cautionem, quod illum in domo propria retine-
bit, duodecim longitudinis palmorum, sex latitudinis,
& sexdecim altitudinis. Item dabit vnam Marfegam
de palla, in qua dormiat, vnumque Iodicem, quo coo-
periri possit, fenestram etiam habere deit, vt victualia
dentur, nimirum decem & octo vncias panis cocti pro
singulis diebus, & quantum aquae voluerit. Nec dabit
aliquid, propter quod ad mortem precipitur. Hac igi-
tur cautione data, maritus sententia exequitur, prout
ita pluries obseruatum fuit.

De iure. Ex decisione Consilij Cathalonici 92. Ludouici
Peguera.

Nobiles pro adulterio cum incestu puniuntur
gladio. Cap. XXI.

Vbi poena est vniformis, ita nobiles, sicut ignobiles
puniuntur, & ideo etiam nobilem pro adulterio
poena mortis, videlicet gladio puniendum esse, resolu-
tum est. Ignobiles vero laqueo suspenduntur) ita tamen
magis quia etiam incestus concutebat, proditoque igitur
actum est, cum vir tanquam inagnato, & assidue valde
confidebat. Item qui venenum dederat, vt post illius
mortem, in vxorem acciperet. Et licet adulterij con-
fessio in tortura, ex causa venenationis illata, emanau-
rit, Nihilominus illam raram habuit, & defensiones ad-
uersus confessionem concessae fuerunt, item in eius ex-
ceptionibus aduersus totam inquisitionem se de-
fendere attentauit. Cui accusatio super venenatione, adul-
terioque cum incestu porrecta fuerit, de omnibus ad
ordinarium poenam condemnari potuisset certum est.

Vbi poena. Ex decisione Consilij Neapolitani 242. Pin-
centij de Franchis.

Maritus non reuocat vxorem condemnationem ante
verberationem. Cap. XXII.

Post quam arrestum latum est, non potest maritus
vxorem propter adulterium ad suspensionem con-
demna-

demna: ad se recipere, quia ita frustratorum reddetur, Ad verberationis executionem impediendam, poenitentia non iuvat. Post intrusionem ad monasterium recipere permittitur.

Postquam. *Ex decisione Senatus Burdegalesis*, 298. *Nicolai Boerj.*

Per concubitu mariti cum adultera, veniam censeri concessam. Cap. XXIV.

Constat iure Regio, maritum vxori adultera: veniam concedere posse, eamque ad domum, ubique lenocinii meto, traducere, etiam postquam cōdemnata fuerit, sicut de iure communi ante condemnationem poterat, & quāvis lex Regia, veniam in accusationis actis scribi iubeat, non ideo negat posse tribuere, de qua etiā per publicam scripturam, extra acta conscriptam, constet, vti sepius iudicatum fuit. Sed dubitabatur, vtrum mulieri venia concessa censetur, si cum ea concubuerit, vti iam ad accusationem redire non possit? Senatus censuit coeefsam esse, & ita bis iudicauit.

Constat. *Ex decisione Senatus Regni Lusitania*, 373. *Antonij Gama.*

Venia adulterii potest dari sub conditione. Cap. XXV.

Post sententiam Benedictus vxori adulterium sub hac conditione pepercit, vt perpetuò in insulam de portaretur, item adultero, vt exul semper à patria per maneret, ideo dubitabatur, vtrum venia simpliciter lege Regia permittā, à iudicibus acceptari possit, Resolutum est, non ad iudices, sed ad Regem pertinere, qui cū votum de iure decidideret, conclusum est posse.

Post. *Ex decisionibus eiusdem* 63. & 368. *Antonij Gama.*

Adulterium aliquando non punitur. Cap. XXVI.

Adulterium non punitur, quod cum ea commissū est, quæ extra patriam degens, vitam cōiugalem non ducebat, atque coelebs esse credebatur.

Adulterium. *Ex decisione eiusdem* 169. *Antonij Gama.*

Socij occisionis adultera aliquando non tenentur. Cap. XXVII.

Vbi permittitur marito vxorem in adulterio deprehensam propria auctoritate occidere, si delicti socios secum adhibebit, illos nec de occisa, nec de auxilio teneri iudicatum est.

Vbi permittitur. *Ex decisione Extraneam* 71. *Petri Garfia à Toledo.*

Adulterium aliquando non punitur. Cap. XXVIII.

Si vir vxorē habens cum soluta se cōmisisset, adulterium non punitur, neq; natus ex tali coitu, ex adulterio conceptus esse videtur, contrarium est, si mulier maritum habens cum alio concubisset.

Si vir. *Ex decisione Rota Siprentis* 95. *parte 2. Gaspari Gaslielmi.*

Mulier nupta meretrix de adulterio puniri potest, & vbi, vel à quo. Cap. XXIX.

Illa iura, quæ mulierem in honestē viuente priuilegijs matris familias nullatenus gaudere disponunt, in nupta, quamvis luxuriose viuente, locū non habent. Constitutio iniuriam illatam meretrici impunibilē reddens, ad meretricem nuptam non extenditur, Quare mulier meretricando, non ira potuit se subnūcere iudi-

ci meretricum, ut manente ius de adulterio accusandi in superiori foro ablatum dici possit. Adulterium cū meretrix nupta commissum, quantum ad adulterium rō ponitur, sed quantum ad vxorem punibile est. Meretrix nupta à patre, viro, atque alijs cōsanguineis de adulterio accusari potest.

Illa. *Ex decisione Consilij Neapolitani* 44. *Antonij Capryci.*

Ex confessione adulterii incidenter facta non potest sequi condemnatio. Cap. XXX.

S mulier de furto inquisita, adulterium confessā fuerit, quamuis notorium factum fuerit, tamen ex confessione incidenter facta condemnari non potest, illa cōfessio ad instruendum iudicem ualida est, vt processum formare possit, vt puniri possit, non valet, quia iudicium ad hoc ordinatum non erat.

Si mulier. *Ex decisione eiusdem* 176. *Matthæi de Asfeldis.*

Adulterio mura a compensatione ablato, vtrum patri competat actio. Cap. XXXI.

Cum vtrique de adulterio cōuicti essent, sententia lata est, vt mutua compensatione tollantur, & cū pater vxoris, filiam puniri iustaret, dubitabatur, vtri patris actio in penitus extincta esset, & p assuinauiua conclusum est, quoniam scelus absolutum, vltimus ex eadē causa vexandis non est. Hodie foris maritus accusatur, ideo subsequenda reconciliatio inter eos, matrimonium concordantia turbata non debet.

Cum vbiq;e. *Ex decisione Regni Neapolitani*, 490. *Francisci Pini.*

Adulterium quinquennio vtili præscribitur, & quando filit. Cap. XXXII.

Adulter post quinquennium, quod cōtinuū à tēpore admissi criminis numerandum est, de adulterio acco sari non potest, Nisi adulterium per vim commissum esset, tunc enim quinquennij spatio, poena ipsius non tollitur, Idemque si adulterium incestus crimini iungeretur, Nam incestus, qui perperuus est, adulterii quoque perpetuitatem efficit. Inter adulterium, & adulterium magnam legibus constitutum esse difficultatem certum est, In adultero quidem præsumit act accusatio quinquennium, & illud quidem continuum est, In adukera verò sex tantum menses, niles præstituti sunt, quinquennium igitur hoc à tēpore admissi criminis numerandum est, sex verò menses in adultera, quæ in viduitate remansit, à die commissi adulterii similiter numerantur, illi quidem, in personam autem illius mulieris, quæ marito nuntium remisit, & alteri postea nupsit (id quod legibus Pandectarum coniugibus facere licebat) à die facti diuortij computantur, cum n. vidua facilius accusetur, quā nupta, absonum nō est, vt facilius etiam accusationi præscribat, à die scilicet admissi criminis inchoando. Illi sex menses viles qui dantur ad accusandam mulierem, quinquennium à die admissi criminis numerandum habundatius excedere possunt. Licet crimina viginti demum annorum spatio regulariter præscribantur, Nisi forte delinquens sub cōditione condemnatus fuerit, eo enim casu præscriptio ne liberatur, Aliud tamen specialiter dispositum est in crimine adulterii, & reliquis eiusdē generis, quæ lege Iulia de adulterio coercentur.

Adulter. *Ex decisione Collegij Lipsensis* 39. *Iacobi Thomingij.*

Maritus

Maritus occidens uxorem adulteram non lucratur,
dotem. Cap. XXXIII.

L Verum legale perdit, qui sibi ius dicit, Quamobrem,
etiam si marito uxorem in adulterio deprehensa
occidere permiffum esset, non ideo dotem lucrari fre-
quentiori calculo receptam est.
Luctum. Ex decisione Consilij Neapolitani 678. Pin-
centi de Francis.

Separatio thori fit ob adulterium de quo constat
per confessionem in iudicio criminali.
Cap. XXXIV.

C Onstante matrimonio commissum ad thori sepa-
rationem satis esse, pluries decifum fuit, de illo au-
tem, etiam per confessionem in causa criminali facta
constare placuit, quæ inter easdem partes in iudicio ci-
uili probat.

Constante. Ex decisione Rotæ Romanæ 751. parte 4. in
Nouissimis Penia.

Maritus ex interuallo occidens adulterum, punitur
extraordinariè. Cap. XXXV.

S i maritus vere adulterum, extra locum adulterij, ex
interuallo occiderit, poena legis Cornelie plectendus
non est, sed iniuriæ, Idem in patre filium occidente, qui
cum nouicia concubauerat, dispositum est, Sed maior
ratio in marito, quam in patre considerari potest, Iusta
igitur, & æqua sententia est, vt mitius puniatur: Propter
iustum dolorem, ordinaria delicti poena imponenda nõ
est; & cum semper uoluerit, & non pauerit, cum pri-
mum potuit, in continenti fecisse videtur; Quando cri-
men committitur, ex quo directè persona non offenditur,
sed honor læduntur, vt in marito, dum vindictam in-
continenti lex permittit, intelligitur, quã primum po-
test, semper eadem ratio adeo dicitur, ac si in fragran-
ti deprehensus esset. Quod saltem verum est, vt poenæ
ordinariæ locus non existat.

Si maritus. Ex decisione collegij Pisani 206. Doctores
Marit.

Quando vxor propter adulterium amittat dotem, &
aliam. Cap. XXXVI.

T Am exiure communi, quàm ex proprio, & pecu-
liari nostro Cathalonia, mulier propter adulterium
ab ea commissum, dotem amittit, maritusq; lucratur,
& ita in Regia Audientia pronuntiatum est. Immo et
bona paraphernalia perdit, Nec solum ob adulterium,
sed etiam, propter osculum alteri viro datum, nam cū
adulterium difficile probariõis sit, & oscula dicantur
propria, & immediata illius preparatoria, optimè sta-
tutum est, vt eo ipso, quod mulier amatoris osculum de-
disse conuincitur, eadem de adulterio conuicta dicatur,
ita vt etiã criminaliter puniri possit. Quid si illegitimè
matrimonium contraxit, & illo constante fornicauit?
Idem quia status matrimonij, atque mala mulieris intè-
rio consideranda est, & licet nullum declaratum fuerit,
tamen excusari non debet, saltem postquam super ipsa
dotis priuatione pronuntiatum est. Idem in sponsa dicen-
tuni est, quæ matrimonium per verba de presenti co-
traxit: sed vt hæc procedant, à marito ipso accusari o-
pus est, & quod per testes, vel manifestis indicij conuin-
carur, Hæredes verò non possunt, sed integram dotem
restituere debent, in certis autem casibus possunt, vide-
licet, si maritus conuincendi tem pus non habuit, aut
post reconciliationem, iterum fornicata esset.

Tam. Ex decisione Consilij, Cathalonia 93. Ludouici
Tegueræ.

AGGRESSOR.

Aggrediens aliquem cum armis, quæ poena puniendus.
Cap. I.

P Ercutiens eum baculo re ipsa cum armis percu-
tere dicitur, armorum enim appellatioe bacu-
lus, & lapis veniunt, itaque aggrediens aliquem
cum baculo, si in capite percussit, animum, intentio-
nemque occidendi habuisse presumetur, dummodo
percussio reiterata fuerit, secus est, si alia corporis par-
te offenderit. Insultans cum armis lege Julia de ui pu-
blica puniendus est, nedum si plures, verum etiam si so-
lus, non coadunato cætu, excogitatè insultum fecerit.
Quamuis poena vis publicæ sit deportatio, ex generali
tamen consuetudine illa vim inferent non imponitur,
sed arbitraria remanet.

Percutiens. Ex decisione Regni Neapolitani 491. Fran-
cisci Pinæ.

Aggessus an teneatur, si retro aliquem se posuerit,
qui occisus est. Cap. II.

P Lures timidi aggressorem timentes, aliumque refu-
gium locum non videntes, se retro alios homines po-
nunt, vt præueniant, quorum aliquem si iniuaser per-
cusserit, puniendus est, sed aggressor si sine dolo id fece-
rit, non teneatur, secus est si dolose, & data opera, vt illo-
rum aliquis occideretur.

Plures. Ex decisione Senatûs Burdigalensis 24. Nicolai
Thorij.

Aggressor quis præsumatur. Cap. III.

S Vper illa quæstione, quis præsumatur aggressor, di-
stinguendum est, Quando nullus mortuus est, nec
apparet, quis primo aggressus fuerit, tunc respectu par-
tis neuter tenetur, sed respectu filii doli cum dolo nõ
compensatur, & propter malum exemplum, vtique
ad emendam puniendus est. Vbi alter mortuus est, si ex
coniecturis, & indicij non apparet, quis aggressor, vel
in culpa fuerit, tutius, atque benignius erit superuenien-
tem absolvere, quoniam contra iustitiam fieret, si pro-
pter peccatorem innocens puniretur, In dubio igitur
melius est, nocentem absolvere, quàm innocentem co-
demnare, Vbi indicia, & coniectura sunt contra super-
stitem, super aggressionem torquendus est.

Super illa. Ex decisione eiusdem 237. Nicolai Bocrii.

ASSASSINIVM.

Assassinium an probetur per testes, parte non
citata. Cap. I.

S Vper assassinio probabilibus argumentis, non au-
tem probationibus proceditur, & ideo licet quan-
do ad beneficiorum priuationem agitur, testes,
parte non citata recipi possint videntur, atque fidem fa-
cere, tamen quia dum videbatur, quem ex probatio-
nibus, ipso non vocato factis, priuari, quia fere naturalis
defensio tolleretur, resolutum est, citationem necessa-
riam esse, Nam verior est conclusio, quamlibet præsu-
ptionem per duos testes, & legitimè probari debere, sed
testis parte non citata receptus, nullum indicium facit.
Aliquando propter periculum, idest propter poten-
tiam personarum, siue periculum fugæ, probabilibus
tantum argumentis proceditur. Sed cum agitur ad be-
neficiorum priuationem, timor fugæ, & periculi mo-
ræ cessare debet.

Super. Ex decisione Rotæ Romanæ 2 de testibus Mar-
celli Crescentij.

Assassinium

Assassinus ex quibus verbis dicitur, & a quo iudice cognoscatur. Cap. II.

Clericus hæc verba promittit, Interfice Marcum Antonium, quia scitis domum meam esse vobis peritum, atque nunquam in vobis deicam, ideo etiam per Magnam Curiam super crimine homicidii cum qualitate assassini, repurans contumax, & in contumacia caput, post multum tempus ad iudicem Ecclesiasticum remissionem petit, sed obiciebatur non posse, quia specialiter dispositum est, per iudicem laicum procedi posse. Assassini quidem dicitur, qui aliquo dato, vel promisso, homicidium mandat, etiam sub spe. Sed quid si promissum incertum est? Aliud est utrum incertum adione panat, aliud utrum promissionem incertam recipiens, atque sub spe premii aliquem occidens, assassinum committat, Quod dato assassino, index laicus habet iurisdictionem iudicium.

Clericus. Ex decisione Consilij Neapolitani 176. Vincentij de Præbendis.

Assassinum per quos committi dicitur.

Cap. III.

Non solum per dantem, sed etiam per recipientem pecuniam assassinum committi dicitur, Idem si auxilium, vel fauorem quomodolibet si per illo committendo præstiterit.

Non solum. Ex decisione eiusdem 155. Antonij Capicij, & decisione Palatii Apostolici Venetiarum 18 parte 2. Thomas Trivisani.

Assassinum quomodo probetur. Cap. IV.

Semiplenè assassinium probari, satis est, ad poenam ordinariam imponendam, etiam præsumpta probatio, aliquando sufficit, Socius criminis fidem facit, cuius depositio, si aliis coadiuvatur, indicia vehementia sunt, Quando autem hæc concurrant, res clarissima efficitur, causa delicti, inimicitia vehemens inter mandantem, & occidendum, quæ multum virget ad probandum mandatum, Gerundus deponit de eodem assassino comitendo rogatum esse, literæ mandatorii ad mandantem scriptæ, ut pecunias exsolueret, qui, ut tute literas reciperet, tute iannas claudi fecit, & de cubiculo surrexit, ut illas dare posset, Quid autem illæ literæ cõtinerent, duo testes probant, & de receptione ipsarum per duos testes conuincitur, In his quæ difficultis probationis, sunt, plures præsumptiones indicia, adminicula, & testes singulares, plenè probant, atque omnia coniunguntur, Et si diuersi generis existant, Sed propter effectum integra literæ non sequuntur, Iudici arbitrium est, quæ poena punire velit, In dubio minorem partem eligere debet.

Semiplenè. Ex decisione Collegij Tifani 238. Dofforij Alata.

APOSTATA

Apostata verus quis sit, & quis improprie dictus. Cap. I.

Si regularis habitum dereliquerit, & de animo deserendi religionem non constat, etiam si longo tempore sine habitu incesseit, apostata verus non est, sed excommunicatus: sicut alie duæ species apostasie videlicet perfidia, ac in obedientiam nullus ex sola transgressione, & temeritate, vel contemptu incurrit, Nisi quia ideo Pontifici obedire nolit, quia illum canones condendi potestatem habere non credit, ita ex sola habitu deserendi temeritate, hæc apostasia, quæ cæteris minor est, non incurritur, Nisi habitum dimittat, vt tã

quàm laicus viuat, vel tanquam clericus, atque utrumque obolentiam deserat. Dele, ena habitum sibi est quidem apostata, si apostata improprie, & largo modo inuenitur, quia in rei veritate, para sunt, habitum nõ deserere, & coopertum ferre. Huius sententia semper exriteret Antiquiores Prædictes Penitentiarum, dicentes, si alios interrogasse Theologos, hanc veritatem esse asserentes, & quod multi pro abolitione ab apostasia veniant, qui in rei veritate non sunt apostata. Quare rendie fuit igitur coniectura, sine probationes, an ex longa habitudine de sectione, animus deserendi religionem ex capite apostasie inducatur, vel utrum ex tali habitudinis de sectione, delictum inducatur ad beneficia inhabilem reddens, & quomodo tanquam apostata puniendus nõ sit, Nihilominus vti excommunicatus puniendus est. Si diu vagatur, absque habitu, celebraret, irregularitatem incurrit, & ex redditu, ac abolitione Abbatis, inhabilitas non remouetur.

Si regularis. Ex decisione Rota Romana 1 de apostatis Achillis de Grassis.

De eodem. Cap. II.

Sine monachus, siue alius religiosus absque licentia habita, neque penita ad laxiorem religionem ingressus fuerit, Apostata dici non potest.

Sine monachus. Ex decisione Cappella Theologana 16. Joannis Corserij.

De eodem. Cap. III.

Si quis habitum religiosum, clericali vestibus coopertum deserat, apostata certo modo dicitur.

Si quis. Ex decisione extraxagani. 75. Petri Garfia d. Tolero.

Regularis habitum coopertum deserens an sit apostata. Cap. IV.

Habitum dimisso tertia apostasie species est, nimium irregularitatis, Neque excusari visum est, si ob timorem iustitiae, Propter quendam crimina ab eo commissa, indutus habitu clericali, subitus proprii tute religionis habitum deiecerit, quia perinde est aliquid nõ esse, atque esse, & non videri. De religionis essentia est, habitum ferre, sed ferre coopertum perinde est, ac si non ferret, cum non videatur, Timor penæ benemerite non est excusabilis, neque iustus, imò punibilis est.

Habitus. Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum. 19 parte 2. Thomas Trivisani.

Regularis si fiat apostata, & delinquat, an perdat privilegium fori. Cap. V.

Regularis, vel clericus non nisi post trinam monitionem privilegium perdit, Ideo etiam si clericus absque habitu, & tonsura incedat, atque agat, vt laicus, deprehensusque fuerit in criminibus enormibus, ab Ecclesiastico iudice puniendus est, Tamen iudex laicus ex indultis Apostolicis aliquando punire possit, quoniam caracter impressus, delicto commissio, nõ deletur, sed ad penam, atque in sui odium, Ecclesia, & summi Pontifices, privilegium certo modo relaxant, quo casu Prælati, ac ordinarii iurisdictione omnino privati non sunt, sed præuentioni locus est. Cum igitur, Neligionem professus, habitum deserens, vti laicus familiaris Tati effectus, illi bona furtipiens, tanquàm laicus in contumaciam ad trimerum penam bannitus fuerit, Nihil omnis eum primum capus est, ad Nuncium Apostolicum a Dominis Venetis remissus fuit.

Regularis. Ex decisione eiusdem 48. parte 2. Thomas Trivisani.

ARMA.

nefarium offendendi deesse, tunc enim etiam de datione puniretur. Vbi quis ex permissione, vel licentia superioris, arma portare potest, si ipsi aliquem percutiendo, abutitur, tunc de delatione puniendus est, cum in licentia impetratione, de non abutendo promiserit. Cum delictum impunita remanere non debeat, pro punitione percutientes cum dentibus, aut vnguibus, ad penam alterius statuti recurrendum est, punientis percussorem cum manu, quia dens est membrum sicut manus, & cum non reperitur statuti particulare de percutiente cum dente, procedendum est de similibus, vel ad consuetudinem recursum habetur. Sed certe poena percussoris cum baculo, vel lapide magis conuenit percussori cum dentibus. Vbi statutum non simpliciter de percutiente cum armis loqueretur, sed etiam cum alia re ad nocendum apta, aut ad maleficium committendum, omnes illae res, quibus aliquando ad nocendum vitium, continentur, licet ad aliam operationem inueniantur, fabricate fuerint: sed percussoris dentibus, vel vnguibus, non comprehenditur, ea enim arma considerantur, quae manu facta sunt, & ab homine separata.

Quod alium. Ex resolutione criminali 93. Petri Caballi.

Edictum contra deferentes arma, an eos comprehendat, qui per statutum antierius deferre poterant. Cap. VI.

Edictum contra deferentes hastata arma ad ecclesias, Tempora, Nundinas, tripudia, aut congregationem populi, non comprehendit saluarias, aut camparios ad agrorum custodiam deputatos, quibus ex antiquis statutis facultas talia defendendi concessa est, pro visu, atque seruitio eorum officii, quoniam ministri, & executores iustitiae, ac quodam modo de iudicis familia esse videntur, quibus propterea armorum portatio licita est, quae aliis prohibita sunt, ille cui mandatur custodia, de armorum delatione puniri non debet. Multa fauore agriculturæ à iure conceduntur, neque proclama posteriori, statutum antierius penitus auferri, sed sibi illud intelligi, ac distinguere debet, lex noua secundum veterem interpretanda est. Enim ubi custodie officium non exercet, quatenus in officio sunt, portare possunt, ea enim inter pretatio semper in dubio capienda est, per quam poena euicitur. Custodum officium est multa petagere, quae absque armis explicare non possunt, quibus propterea omni tempore, ac omni loco indigent, cum praefectum multos sibi pariant infensos homines, & ad sui tutelam facere videantur, idque facere licitum sit: Ad eorum enim fauore facilius benigna interpretatio facienda est.

Edictum. Ex resolutione eiusdem 107. Petri Caballi.

Arma etiam clericorum, ministris capitibus acquiritur. Cap. VII.

Is qui arma portandi potestatem habet, si coram iudice deferat puniendus est. Mores in palatio Principis arma portare non potest, quod iure comuni sancitum est, ita vt deferens illa perdere, atque legis, vel statuti penam pati debet, ita vt etiam clericorum arma iudicis secularis ministris acquiritur. Ex armorum delatione opem praestare dicitur, qui armatus stat, tempore, quo maleficium committitur, etiam si arma nullatenus mouet.

Is qui. Ex decis. Regni Neapolitani 287. Francisci Pinij.

Arma clericorum quae sunt, & an ipsi, & religiosi temporalia deferre possint. Cap. VIII.

Clericus ferens arma mortaliter peccat, & excommunicari potest, quia armatum vltus expresse est

deri interdictus est, quibus neque per se, neque per alios pugnare permittitur, & in quacunque factione arma capientes gradum amittunt, quoniam alioquin armachrymaz, & orationes esse debent. Sacerdotum officium est sacrificiis & orationibus vacare. Religiosi vero intra monasterium arma tenentes, ipso iure excommunicati sunt, quibus etiam pro naturali defensione, interueniente superioris licentia, toleratur. Clerici de licentia Papae armis etiam offensibilibus uti possunt, ad eorum defensionem, lege permittente, etiam familiares armatos deferre possunt. Idem & pro defensione proximi dicendum est.

Clericus. Ex decisione eiusdem 26. Francisci Pinij.

Cap. IX.

Si apparitor penes accusati pedes, prohibita arma reperit, sed alius ex circumstantiis esse dicat, non ideo omnes puniendi sunt, quoniam lex prohibita apprehensionem requirit, item cum vnus gladius fuerit, omnes eundem intulisse non poterunt: cum igitur non constet, quis illum portauerit, propter incertitudinem nullus puniendus est. Cum probatio deficiat, atque omnes deliquisse impossibile est, accensurus: blasphemus est.

Si apparitor. Ex decisione Senatus Lusitanici 172. Antonij Gamæ.

A V X I L I V M.

Qui praestans est maleficium, quando dicitur auxilium prestare. Cap. I.

Is qui astat armatus maleficium, etiam si nihil faciat, auxilium prestare dicitur, sed hoc procedere visum est, si sciet, & dolose fecerit, secus si ignoranter, vel per errorem, aut casualiter, & incidenter, nam cum dolo careat, non puniatur. Nullus igitur de auxilio cooperatio plei edus est, nisi tractatus ad maleficium committendum praecesserit. Haec autem in dubio non praesumuntur, nisi probentur. Nemo ex praesumptionibus in criminalibus condemnatur, ubi probatio dubia est, absolui debet, probationes in huiusmodi liquidissimae esse debent, atque luce meridiana clariores.

Is qui. Ex decis. Regni Bononiensis 138. Cesaris Berzj.

Auxilium maleficium committendo praestari non dicitur absque dolo, & scientia.

Cap. II.

Isquis arma commodauerit, vel famulum ad homicidium, aut feramentum, vel schalam ad sortum faciendum, aut pecuniam causa assilium inueniendi, ad id committendum mutauerit, siue domum, ubi stat, ad talia, vel similia facienda, scientia commodatarum delictum commissum esse, tanquam opem maleficium praestans, puniendus est: Hoc autem auxilium & ante, & in ipso maleficio praestari dicitur, ubi autem ignorauerit, non tenetur, ipsum commodatum ad tortum sufficiens indicium non existit: Cum igitur scientia probata non fuerit, relaxatus est, ita positus extra processum sine expensis atque latum arrestum fuit. Quando praestatio operis causam maleficium dedit, tunc opem praestans, & pariter faciens eadem pena puniendi sunt: Consilena alias facturo, non tenetur, nisi enormis, & atrociora delicta sint.

Si quis. Ex decisione Senatus Burdegalsis 167. Nicolai Boerj.

Auxiliator non condemnatur, nisi confiter de delicto principalis. Cap. III.

Auxiliator nullatenus puniendus est, si de principali delicto non confiter, & ita Regia Audiencia iudicauit.

iudicauit, quoniam vnus delictū, alteri imputandum non est, accessoriumque principale subsequatur, & ab eo inseparabile sit.

Auxiliator. Ex decisione Regni Neapolitani 90. Francisci Piny.

B A N N V M.

Sententia bannian fit diffinitiuā, vel interlocutoria, & an irrogetur infamiam.

Cap. I.

Quando bannum fertur contra contumacem, sententia interlocutoria dicenda est, quando verò contra presentem, iuris ordine seruato, diffinitiuā dicitur, atque infamiam irrogat, sicut quando ex forma statuti propter contumaciā quis pro confilio habetur, infamiam non incurrit, sed si verò confessus fuerit, ac sententia secuta sit. Quando bannum per interlocutoriam fertur, multatæ acquiparatur, & propter paupertatem remitti potest.

Quando. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 363. p. 1. Francisci Marti.

Bannum an extendatur ad loca concesserata.

Cap. II.

Sententia banni ad illa loca extenditur, quæ in liga, at quo concesserata tunc sunt, si id in capitulis expressum fuerit, nam cum regulariter concesserationes prohibere sint, non plus, vel minus ligant, quā verba sonant.

Sententia. Ex decisione eiusdem 364. parte 1. Francisci Marti.

Cap. III.

Contra Vniuersitatem, & communitatem decreti bannum, omnes, & singulas eiusdem personas assequere conclusum est.

Contra. Ex decisione Rote Spirensis 163. parte 3. Gaspari Gelsmi.

Partes ex conventionean possint banno teneri.

Cap. IV.

Si bannum super aliqua re expartum conventionem per iudicem appositum fuerit, absque iudicis requisitione remoueri potest. Vbi autem ad alterius, quā partium, suorem, appositum est, renoueri nullo modo potest. Si cui bannum datum sit, & vbi contra fiat, aliquid communi, vel Ecclesie acquiritur, post ius quum partes banno renouere non possunt. Nullus priuatus bannum ponere potest, soli iudici, & iurisdictionem habenti permittitur.

Si bannum. Ex decisione Cappella Tholosana 73. Ioannis Corserij.

Effectus banni quando suspendi possit.

Cap. V.

SAepe determinatum est in Camera, declarationem bannian inuentum fieri non posse. Interdum quis de claratur in bannum, & tamen effectus banni ex causa, ad certum tempus suspenditur, & hanc practicam Domini multoties sequuti sunt.

Sæpe. Ex decisione Camera Imperialis 42. parte 3. Ioachim Misingeri.

Bannum dari non potest ex causis animum mouentibus, quando reus absoluitur.

Cap. VI.

Absolueret, & condemnare contraria sunt, quæ eodem tempore in unum, ac idem subiectum cadere non possunt, Non delinquens absolutione non in-

diger, neque pænam meretur. Cur igitur iudex N. reus absoluit, & ex causis eius animum mouentibus condemnauit, vltra triduum à ciuitate discedat, & per triduum exulet? Iudici quidem super causis credendis non est, nisi aliter ex processu appareant. In priuandis hominibus honore, patria, & parentibus, ordo iudicarius seruandus est, si banna, quæ infamiam irrogant, aliter proclara sunt, nulla existant, & minimè exequenda sunt. Paria sunt aliquid sine lege, & contra legem fieri, dum iudex sine lege banniuir, contra legem scilicet dicitur.

Absolueret. Ex decisione Palatii Apostolice Penitentiæ 23. parte 2. Thomæ Trinisani.

Bannum quo ordiatur, & pro quo delicto imponi debeat. Cap. VII.

Contra imputatos de crimine, absentes, ad condemnationem, per sententiam diffinitiuā, iuris communis dispositionem attendita, ita demum deuenitur, si per crimine, de quo tractatur pena relegationis, vel minor, imponenda est, ceterum si maior, absens condemnari, non potest, nec tanquam comminatus à iudice pro confesso haberi, & tunc si reus in termino sibi assignato non compareret, iudex bona annotari facit, mox illa per editum citari, vt ad excusandum se veniat, illa quoque de annotatione bonorum certiorare faciendo, qui si infra annum comparuerit, & se excusauerit, absoluitur, atque bona annotata restituitur, si verò post annum comparuerit, quāuis absolueretur, tamen bona propter illius contumaciā penes fiscum remanent. Sed hodie ex generali consuetudine, & propter locorum ista tuta in quocunque graui crimine contra absentem proceditur, atque ad sententiam diffinitiuā deuenitur, & tanquam confesso, atque conuicto, non solum bannum inferitur, sed in quacunque pænam etiam mortis condemnatur, atque exequitur, Nec illa bonorum annotatio obseruatur, neque per annum expedandus est. Nā cum primum in termino non comparuerit, in banno communis ponitur, & postea super accusatione, vel inquisitione, & banno in quo condemnatur. Vbi autem pena confiscationis bonorum imponenda est, ad bonorum annotationem deuenitur, quam inuentarium vocant, sed ad alium finem, Ne videlicet, rei facultates in fisci detrimentum occultentur, quousque condemnatio subsequatur.

Contra. Ex resolutione criminali 181. Petri Caballi.

Bannum quid sit, quotuplex sit, & vnde dicatur.

Cap. VIII.

Banna, quæ in causis criminalibus reis dantur, duplicis generis existunt. Alterum, in quo editer commacines ponuntur, in respondendo accusationi, vel inquisitioni in termino assignato, tunc termino ad denuo comparendum, & se excusandum, & cum comminatione, quod aliis pro confessis, atque conuictis de crimine habebuntur, & omnibus in accusatione, vel inquisitione contentis, & illud cum aliis postea suam expectet, diffinitiuæ naturam non sapit, neque pro delicto pena imponitur, sed interlocutoria est, & per contumaciā inferitur. Alterum bannum est, in quo contumaces ita quam confessi, atque conuicti ponuntur, vigore statutorum, vel generalis consuetudinis, pro illa delicti pena, quæ eisdem imponenda esset, si presentes fuissent, & hoc cum aliam subsequenter suam non expectet, & in condemnationem transeat, nisi a iudiciali, ac diffinitiuā est, & reuocari non potest, neque per reorum comparitionem resoluitur, sed executioni mandatur. Cū interdum quis propter contumaciā in banno ponatur, quandoque propter delictū, si ob contumaciā pena expressio necessaria non est, si verò ob delictum pena exprimens est. Ban-

est. Bannum est poena species, quæ neque deportatio, neque relegatio est, sed cum vtrique multa similia habet, & dicitur bannitio, quasi eiecio à bono publico, qd ad excommunicationem instat, inuenta est: sicut igitur excommunicationis quandoque à iure, quandoque à iudice infertur, interdum propter contumaciam, aliquando etiam propter delictum, sic et bannitio, quæ pariter bannitum eicit extra bonum publicam reipublice, vt eius auxilio gaudere non debeat, neq; iudicis iurisdictione adiuvetur. Vnde dicitur bannio, id est publice contra cum eo, & procedo, & quia processus, qui sunt contra contumaces, communiter publice sunt, deliciendo eos, quæ per denegationem iurisdictionis, qñque loci, vel officii vel facti, iccirco quia huiusmodi processus publice sunt, præsertim per publicam preconsis preconizationem, & cum vexillo, siue banderia, bannum appellatur.

Banna. Ex resolutione eiusdem 181. Petri Caballi.

Sententia banni an requiratur aliam citationem.

Cap. IX.

Sed an reus propter contumaciam in banno positus in illa persequens, & in termino non comparens, statim condemnandus sit, vel ad sententiam citandus? Terminio elapso condemnari potest, sed de consuetudine, & æquitate quadam, riduum expectari consuevit, eo quia decurrit sententiam ferri. Citatio ad sententiam necessaria est de iure, sed ex generali consuetudine omittitur, iudices autem, quod fieri in loco consuevit, serua debent. Vbi statumum, vel certus stylus non adest, ad euitandas difficultates, cautela est, quod in banno finalis terminus, ac peremptorius assignetur, ad comparendum, & successu id elapso, ad audiendam sententiam quandoquomque singulis diebus, & horis, absque aliqua alia citatione, vel requisitione generali, vel specialis ipsi faciendi, & cum declaratione, quod sententia ita ferenda, pro valida habebitur, atque ritè, & seruandis seruatis lata, & tanquam talis executioni mittetur.

Sod an reus. Ex resolutione eiusdem 181. Petri Caballi.

Contra sententiam banni non potest denullitate dici post 13. annos. Cap. X.

Quia sententia banni fori iudicialis ab antiquo laici fuerit, nimirum quia tredecim anni elapsi sunt, Nec appellatum fuisse, ita vt illa acquiescere, præsumere sit, frustra post quam capus est, de nullitate processum opponere visum est, cum omnia acta in sententia antiqua enunciant, vera esse censentur, & post longum interuallum proferentia præsumendum est, Propterea executioni demandandam esse, conclusum est.

Cum sententia. Ex decisione consilij Neapolitani 24. Thoma Grammatici.

BANNITVS.

Furtum ne, vel homicidium maius delictum sit, si pro vtroque mortis poena imposita est.

Cap. I.

Gravius, atque atrocius est veneno, quam gladio occidere, & ideo statumum concedens occidenti, vel præsentanti bannitum, vt & ipsum vel alium bannitum pro pari, vel minori delicto eximi faciat, non habet locum in præsentante bannitum pro homicidio cum armis ad liberandum homicidium venenarium, & ita iudicatum est, atque sententia in plu-

ribus similibus casibus canonizata fuit licet enim concurrat paritas poenæ, non tamen concurrat paritas causæ, siue delicti, per statumum considerata. Neque locum habebit in occidente, vel præsentante bannitum, vel condemnatum in poenam furem pro furtis, qui velit eximi facere se ipsum, vel alium condemnatum in poenam capitis pro homicidio, quoniam pro maiori delicto condemnatus dicitur, licet in penam capitis tantum, & occisus, vel præsentatus in poenam furem, quæ decapitatione maior esse videtur. Ad cognoscendum vtrum alterum delictum sit maius altero, nõ simpliciter poena inspicitur, sed vtrumque. Item causâ præponderat poenæ. Poena furem respectu atrocitatis delicti decapitatione maior non est, & licet non sit ita instantanea sicut decapitatio, & secundum quid, videlicet respectu ignominie maior dici possit, tamen statumum verba simpliciter intelligenda sunt. Nec ideo sequitur, furtum maius delictum esse, pro quo poena furem illata est, quam in homicidium, pro quo decapitatur. Nam maius peccatum, grauiusque delictum est mari quam uxorem occidere, & tamen maior poena uxorem necanti imponitur. Quando alie rationes non existunt, In dubio ex qualitate poenæ delicti quantitate arguimus. Quamobrem bannitus pro homicidio in penam obtruncationis capitis, rebanniri non debet, propter occisionem, vel præsentationem banniti ad furtas pro furtis, quia casus à statuto exceptus est, cum homicidium furto maius existat. Si propter aliquam rationem, nimirum propter delicti frequentiam, aut loci consuetudinem maior pro delicto poena irrogatur, non ideo lex, vel consuetudo penalis ad delicta essentialiter, ac re ipsa maiora extendenda sunt: delictum ut grauius à natura inest, iccirco lex facere non potest, ut quod minus est, propter poenam maius existat. Quare determinatum est, non esse extendendum à banno bannitum in penam decapitationis pro homicidio, etiam sine qualitate, ob occisionem, vel præsentationem banniti in poenam furem pro furtis. Pro furto, quod priuatum crimen est, bonorum confiscatio non imponitur, & licet vterque bannitus ad mortem condemnatus esset, tamen bonorum confiscatio facit, vt maius delictum videatur. Cum quis in poenam mortis, & confiscationis bonorum condemnatus est, duo banna esse dicuntur, alterum in persona, alterum in bonis, si quantum ad poenam capitis remissio fieret, respectu bonorum non sit, quæ extendens à banno non recuperat.

Gravius. Ex resolutione criminali 197. Petri Caballi.

Premium capientium bannitum non debet officialibus curæ. Cap. II.

Prætor capiens bannitum statumum premium habere non debet, quod priuatus habuisset, cum ex debito, & necessitate officii facere teneretur, & ita seruati Regium consilium, quamuis aliquando per viam gratiæ Præfides provincie aliquibus regis officialibus ipsum premium concedant.

Prætor. Ex decisione consilij Cathalonie 67. Ludouici Peguera.

Bannitus citatur pro altero delicto, quomodo comparat. Cap. III.

Quando bannitus, iterum pro altero delicto citatur ad cameram, cum fiducia, si iudici videbitur, citari potest, quæ omni nõ seruanda est, Sed de stylo Camera citatur, vt per procuratorem compareat. Per citationem necessariam habebitur bannitus, scilicet per voluntariam, ex lege diffamationis est voluntaria.

Quando. Ex decisione Regis Spenensis, 24. parte 2. Casparis Caglielmi.

B Continu.

Contumax pro causa civilis banniri non potest, nisi ad effectus civiles. Cap. IV.

Si quis pro causa pecuniaria contumax est, & ob eandem causam condemnatur bannitus non dicitur, sed si ex contumacia pro causa delicti, & ideo contumax in non dando satisfactionem de non offendendo, à Prætoris ordinata, pro causa criminis contumax dici non potest, ita ut ex Regni constitutione penitus banniti possint, si igitur ex causa civilis ad certos effectus civiles per aliam constitutionem ordinatos fieri debet.

Si quis. *Ex decisione Consilij Neapolitani 141. Antonij Capryci.*

Bannitus in contumaciam non facit purgationis, an admittatur ad probandam innocentiam. Cap. V.

Quamvis in causis purgationis suspectus de crimine, propter contumaciam pro confesso habeatur, item pro convicto criminis, cuius insinualur, tamen suam innocentiam, ex ordinatione Camere, potest probare, non prohibetur, etiam si talis pro confesso habetur, publice bannitus fuerit: Contumacia fictum, siue præsumptum delictum est, item ficta, & imaginaria probatio, quæ ex præsumptionibus resultat, sed sententia ex fictis probationibus lata, in rem iudicatam non transit, quare iure merito audiendus est. Aliquando huius contumacis banniti innocentiam etiam extraneum docere posse conclusum est. Item bannitum innocentiam purgare posse hodie ex nouella constitutione Caroli, dispositum est.

Quamvis. *Ex decisione Camere Imperialis 88. parte 2. Iacobi Nispygeri.*

Bannitus actionem ante bannum institutam prosequi non potest. Cap. VI.

In causa purgationis Gossartianum tunc bannitum contra Henricum Ducent Brunsvicensem, & coheredes, in pleno consilio communibus iussu frugis conclusum fuit, quod bannitus in Camera, accusationem, etiam ante bannum institutam, & adhuc pendente, prosequi non possit, & quod iudex ex officio ipsum non amittere, sed repellere debeat, idque propter ordinationem Imperij expressè resistentem, omnesque actiones & obligationes bannitis tollentem, & cum certam Imperij distinctionem habeamus, ceteras disputationes, velut inutiles referre prætermittimus.

In causa. *Ex decisione eiusdem 30. parte 3. Iacobi Nispygeri. & decisione Rota Spirenfis 114. parte 3. Gasparis Guglielmi.*

Bannitus appellat. Cap. VII.

Bannitus omnia iura civilia amittit, & civiliter pro mortuo habendus est, & ideo appellare non posse videtur: Sed quia nostro sæculo excommunicato aquiratur, ideo licet neque agere, neque contrahere possit, tamen quando in iudicio conuenitur, excipere, ac se defendere, & à sententia appellare, à pellationeque prosequi potest, & propterea à pellatione recepta est.

Bannitus. *Ex decisione Rota Spirenfis 60. parte 1. Gasparis Guglielmi.*

Contra bannitum fit immisio bonorum citatione, ex ordinatione Camere.

Cap. VIII.

Cum quis ob contumaciam in bannum declaratus fuerit, auctorem immisionem in possessionem bonorum petere possit, ex ordinatione Camere dispositum est: sed an hoc casu opus sit, ut eadem, se bannitum so-

re, insinuetur, adeoque de tali immisione certior fieri debeat? Pro negatiua conclusum est, sed quod bannitum esse sufficiat, & ita ad partis requisitionem, immisionem fieri possit, statimque executores decernendos esse.

Cum quis. *Ex decisione eiusdem 159. part. 1. Gasparis Guglielmi.*

Banniti omnes sunt hostes Imperij, eorumque bona occupanti conceduntur. Cap. IX.

Sive propter contumaciam, siue ob delictum bannitus, pro Imperij hoste habendus est, cum ab Imperatore bannitus sit, & Imperiali banno subiectus: ipsa bannitio pro diffinitione iudicator, iccirco in illius bonis damnum imponi dari potest, & tanquam bona transfugantur, hostiumque diffidatorum, sunt occupantium, Cum ordinatio nullum discrimen faciat inter effectum banni Imperialis, siue ob contumaciam, siue ob delictum, eademque verba condemnationis, atque denunciationis existunt, & vim diffidationis importent: atque ita in Camera iudicium fuit.

Sive. *Ex decisione eiusdem 9. parte 2. Gasparis Guglielmi.*

Cap. X.

Bannitus, aut profugus domicilium habere non videtur, ideo non sufficit, si ad domum citetur.

Bannitus. *Ex decisione eiusdem 159. parte 3. Gasparis Guglielmi.*

Bannitus ex quibus censetur restitutus etiam ad ius prothomonicos. Cap. XI.

Banniti omnia iura, & privilegia sibi de iure municipalis competentia perdit, sunt enim dissidati, & extra communis protectionem positi, atque ab omni actu legitimo exclusi, quibus vigore statutorum, audientia denegatur, quo fit, ut quicquid cum eisdem fiat, nulliter agi dicatur. Licet reconvienti ab initio cum auctore, non opposita banni exceptione, poterant tamen quodcumque ad furivos actus excipere, quia quoties bannitus audiret, gratiam in superuenire dicitur. Nec actio tolerantia prodesse potest, quæ remissionis loco habetur, quia id forte respectu assicuratoris persone procedit, & ne impenitenti offendi possit, Non autem quod ad iura, & bona amissa, quæ nedum ex tolerantia, sed ne quidem ex gratia legitima de banno obtenta recuperat: Quamobrem ius retractus, si quod filio competebar, propter bannum amissum esse videbatur: Sed certe hæc exceptio non prodest excipienti, cui ex banno oihil queritur, nisi si tale ius per bannum amittitur, aut si scio delatum dicitur, cui sunt aperta iura ad omnia banniti bona, & excipiens in iure sibi licet fundare non potest, sed in fisco non transit, quia non est cessibile, ei ergo nec transmissibile, aut agnatis proximioribus, & similiter excipiens non fuit, quia certus non est, utrum proximior hoc iure uti velit, aut forte quod idem ius penes bannitum resideret, si sensu exercitio, propter audientiam denegatam, & hoc patenter bannum alleganti non prodest, nam cum hoc beneficium eidem ante bannum competisset, atque restitutum, re integra, subsequatur fit, videlicet, nemine hoc iure utente, medium banni tempus non noceret. Præterea tolerantia banni nedum lapsi simplicem permissionem prohibitionis non contrariam sita quod ut multum existimant, proficua non existat, quia actus ionans in pati tantum, non est tantæ potentie ad exprimendum consensum, ac voluntate, quantæ si actus positus, & affirmativus) verò adeo cōsensu Principis admittitur, & indu-

Indubitabili eius voluntate, ac consensu poenae renfissio, obflaculi remotio declarata, ut proflus pcon fensio ex presso, & indubitata restitutio habenda sit. Septennio enim per plateas, & Vicos ciuitatis publice conuersans, infra quod, publico decreto, orator ad suam celsitudinem destinatus est, atque ad suae celsitudinis ius premos magistratus exercendos, ad quos dilidari, & hostes transmitti non solent, sed quos principis fore gratos existimemus, & illum diligant, ab eoque diligantur. Item passim ad honores patriae admissus est, quod bannito non conceditur, quia infamibus portae dignitatum non patent. Item quia in numero armatorum hominum suae celsitudinis est, eorumdem priuilegiis, atque immunitatibus gaudens, & sic cum principe quodammodo contraxisse videtur, locando operas suas, si militariae dignitas id dicitur, patitur. Contra hunc cum Principe habitatus dicitur. Hae omnia igitur pro veta restitutio indicata sunt, & propterea qd is restitutus, ius retractus occupet. Nam restitutus per Principem facta, operatur etiam quo ad bona, & iura que per solam condemnationem iusto aperta sunt, absque aliquo actu precedente, vel intermedio habili de iure ad nonam acquisitionem, vel solidationem faciendam, itaque ad ea trahitur, quoniam acquisitio immediate ab ipsa condemnatione causam trahit, quo casu, rebus sic stantibus, in eodem statu, tantum ad restitutionem, quantum absulit laesio, siue condemnatio.

Banniti. Ex decisione Regis Florentinae 26. Hieronymi Magoni.

Cadaver banniti sepeliens, quomodo puniendus. Cap. XIII.

Cadaver banniti non potest sepeliri in loco, a quo ante mortem bannitus fuerat. Deportatus, vel re legatus in insula moriens, ad alium locum transferri non debet, siue alibi sine Principis licentia sepeliatur. Is qui viuentis in ciuitate morari non potest, post mortem ibi sepeliendus non est. Mortuus cum solitis vestibus sepeliendus est, non autem cum aliis, praeterquam eius conditioni non convenientibus. Sed an illum in ciuitate banni sepeliens, poena imposta auxilium, vel fauorem bannito danti teneatur? Pro negatiua conclusum est, quia homo mortuus amplius talis non dicitur, cum neque corpus, neque animam habeat, & mors nomen, atque effectum banni auferat, adeo ut bannitus mortuus, talis viterius dici non debeat. Venerans hominem mortuum, poena statuta contra vulnerantem imposta non tenetur, quia mortuus non moritur, & post mortem solum offendi dicitur, quod in statu non attenditur. Sed negari non potest, quin tanquam leges contemptor extra ordinem, iudicis arbitrio puniendus sit. Quomobrem cum pater filium bannitum in patria sepeliretur, modico exilio puniendus esse, placuit, cum paterna pietas feruorem punitionem exigere non videatur.

Cadaver. Ex resolutione criminali 83. Petri Caballi.

Bannitus in contumaciam potest, per procuratorem, accusare uxorem de adulterio. Cap. XIII.

Infamis de iure canonico ab accusando repellitur, quamuis iure civili admittatur. Quomobrem bannitus uxorem de adulterio accusare, nec etiam per procuratorem admitti posse videbatur. Sed de ipsa infamia est, & infamia contra infamem in resem administratur, ergo multo magis ad accusandum admitti debet, quod longe minus est. Adulterium adeo malum est, quod nulla ex causa iustificari potest, Non igitur cum vxore

re banniti concubendum est: Si statuto canetur, quod bannitus impune offendi possit, mulier bannita adulterari non debet, etiam si eius maritus bannitus fuerit: Iura tantum ciuitatis perdunt, sed quae iuris naturalis, & diuini sunt, non perduunt, sed matrimonium, & illius iura ad naturale ius, atque diuinum pertineant. Quomobrem accusare posse conclusum est: praesertim quia in contumaciam bannitus, infamis non est.

Infamis. Ex decisione Palatii Apostolici Penetiarum 3. parte 2. Thoma Trinfani.

Bannitus non perdit beneficium statuti propter publicam utilitatem conditi. Cap. XIV.

Si ex duobus compromittentibus alter eorum bannitus est, ita quod eius bona confiscata, & publicata fuerint, compromissum finiti, videtur, & si hoc in arbitratore procedit, fortius in arbitrio dicendum esset, in quo compromissum, facilius annullatur: sed quia statutum de compromittendo publicam utilitatem concernit, ideo bannitus huius statuti beneficium non perdit. Si bannitus bannitus capiat, statuti premium habere debet, quoniam patientis interesse nequaquam attenditur, sed publicum. Nisi ius occidendi beneficium sit, Nimirum si diceret, quod heredi patris vindictam facere liceat, nam si bannitus est, non liceret, quia hoc beneficium propter bannum perdidit.

Si ex duobus. Ex decisione Rota Bononiensis 21. Petri Benintendi.

Minor an banniti possit. Cap. XV.

Minor verus contumax dicitur, quando pro confesso, & convicto declaratus est, & ideo statuti simpliciter loquentia minores comprehendunt: Quomobrem emanato ipsum propter homicidium primo bannum, ad foriudicationis sententiam procedi potest, quoniam minor aetas allegaretur, quoniam tempore capitur, illius ratio haberi potest. Minor deo non caret, cum magistratus imperio non pareat, idcirco legis auxilium inuocari non meretur.

Minor verus. Ex decisione Regni Siciliae 161. Gaspari Mastrelli.

Cap. XVI.

Ex ordinatione Imperii mulier banniti non potest, sed priuilegiis exuitur.

Ex ordinatione. Ex decisione Regis Sipsiensis 20. parte 3. Gaspari Guglielmi.

Fili banniti in consequentiam per statutum propter bannum patris, an admittiendi sunt ad defensiones. Cap. XVII.

Si forensis Lucensem occidat, vigore statuti, capite, Spononimque publicatione puniatur, cuiusque filii banniantur, quantum ad impunitatem illos offendentes, & contra illos omnia statuta de bannitis loquentia locum habent. Alio etiam statuto disponitur, quod contra max pro confesso habeatur, & post sententiam per sex dies expectetur, infra quos ad defensiones admitti debeat. Cum igitur Michael angelus propterea bannitus esset, eiusdem filii, habita sententia notitia infra terminum comparuerunt, atque pro eorum interesse, praemissa negata in forma, propositaque exceptione necessitate defensionis paterna, insisterunt ad eorum defensiones, capitula, cui inductione testium iubeat examinatori admitti. Et certe de maximo interesse agebatur, cui impune offendi possent. Quomobrem de propria defensione agi dicebat, licet secundario criminis causa tunc geretur. In casibus quantocius capitalibus, dominus, p

B 2 feno,

seruo, pater pro filio, Episcopus pro Pricato, Abbas pro monacho comparere possunt: Cum de delicto aliter, quam per contumaciam non constet, filii non tenent, quia sic confessi personam non egreditur. Et multo magis pro filio conclusum est, cum hoc statuti non solum humano, sed & diuino iuri aduersari videbatur.

Si forentis. *Ex decisione Rota Lucensis 94. Hieronymi Nagonii.*

Bannitus transiens cum parte, vel sisco, absoluitur est. *Cap. XVIII.*

Si de nullo sisci interesse agitur, eo ipso, quod bannitus in contumaciam cum parte transigit, absoluitur est, si agitur, cum sisco etiam transigendum est. Sed hodie O. dinatio clara est, quod bannitus propter contumaciam nihil omnino fiscali soluere teneatur.

Si de nullo. *Ex decisione Rota Spirensis 23. parte 2. Gasparis Guglielmi.*

Bannitus an possit absolui sine consensu offensis. *Cap. XIX.*

Imperator sine consensu offensis bannum suspendere potest, Sed in O. dinatione. Camera aliter postea constitutum est, Nimirum effectum banni suspendi non posse, nisi offensus consentiat, & Camera praesent fiat, atque ita Communibus suffragiis a Dominis camerilibus conclusum est: Sed hoc intelligendum est de banno, quod ob delictum turbatae pacis publice irrogatur, tum enim relaxatio in consilio Caesare, etiam parte volente fieri non potest, quia Reipublicae interest, ne tam enormia crimina impunita maneant. Secus est in banno, soli siscam contumaciam non contentis, aut iudicis praeccepto non obtemperantis infligitur, quia tale bannum, solo iudicis Camerae, & a seorsum arbitrio, parte altera, etiam inuita, relaxari potest, si contumacia, solutione eius, quod interest, purgetur.

Imperator. *Ex decisione Camera Imperialis 11. parte 5. Joachimi Misingeri.*

Bannitus captus in executione sententiae, quid operari possit. *Cap. XX.*

Licet bannitus ex forma statuti pro confessio, atque edicto habeatur, nihilominus cum a Curia captus est, & de sententiae executione pertractatur, per viam exceptionis executionem impedire potest, si exceptio talis naturae existat, quae si a principio ante bannum, & for iudicationem opposita fuisset, ad illam deveniri non potuisset, tunc enim bannitus auditur, & iudex cognoscere non potest. Cum iudici liquet contumaciam culpabilem non existeret, ad mortem minime condemnare potest, cum elucet innocentem esse, absoluitur est. Per statutum omnis exceptio tolli potest, praeter exceptionem innocentiae, quae de iure naturali existit, Neque Princeps defensionem tollere valet, quae crimine excludit, id est, meram defensionem ostendit. Reus absens nullatenus condemnari potest, ubiqueque per testium dicta de illius innocentia apparet: sed ex testium depositionibus pro sisco, ante bannum examinatorum constat ad necessitatem sui defensionem Fullanum occidisse, quae exceptio ab initio ab agnatis opposita fuit, sed audiri non potuerunt, Nam ad allegandum, proponendumque innocentiae causas, item ad informandum, instruendumque indicis animum, de rei defensionibus, ac eius statu admitti debent, & multo magis pariter, qui iniquum a statuto alios excludere, pro filii defensione exclusus censetur. Fulla non occiditorem suum prouocauit, illumque in spatula vulnerauit, At iste ad necessariam defensionem cultro euagians, vulnerauit in pectore, ex quo prouocans

mortuus est, Cur igitur de morte prouocatus eodem nari debuit? Poterat aliquo modo de excessu, & ideo banno nullo declarato, eiusque executione impedita, ad ealium per triennium condemnari est.

Licet. *Ex decisione Regni Neapolitani 439. Francisci Viui.*

Bannitus securè potest mirti legatus ad locum ubi bannitus est. *Cap. XXI.*

Peruisus de territorio Florentino bannitus a sua patria ad Rempublicam Florentinam orator sine metu mitti potest, Non enim ex causa banni offendi, vel retineri debet. Legati, siue Ambasiatores, etiam hostium inuiolabiles sunt, & ex iure gentium securitatem habent, A nemine igitur offendendi sunt, Nec pro reprefaliis capi possunt, quia immunitatem de iure communi habent.

Peruisus. *Ex resolutione criminali 150. Petri Caballi.*

Cap. XXII.

Banni poena in Camera infliggi non potest, nec ad poenam agi, si de eodem crimine coram iudice ordinario ciuilitate agatur, & de hoc exoptatur.

Banni. *Ex decisione Rota Spirensis 69. parte 3. Gasparis Guglielmi.*

Banniti an possint offendi, & occidi, de iure communi, & per statuta. *Cap. XXIII.*

Banniti de iure communi impune offendi non possunt, quae sententia ab omnibus approbata est, & maximam habet aequitatem. Ne homines ex ea causa inter se ipsos feciant. Quia tamen expedit ut provincia malis hominibus purgata in quiete remaneat, & ut homines a delinquendo terreamur, scientes, impune se offendi posse, communiter per varias mundi partes, praefertim per Italiam statuta condita suere, quod banniti impune offendi, atque occidi possint, quae statuta tanquam publicam utilitatem, & quietem communem, respicientia, indubitanter valere, apud omnes conclusum est, Ita ut legis auctoritas, & obuiandam, utilitatemque publicam sibi dicantur. Ex quacumque causa bannum procedat, offensus immunis a poena, & tutus est nam inhumanum esset, quod publica fide faciens, & auctoritate statuti consensu deciperetur. Sed quid si statutum simpliciter de offensum loquatur, an etiam occidi possit? Et certe ex generali consuetudine ita interpretata est, ut possit, ut offensio mortem compellat, & ita saepius iudicatum est. Licet de aequitate distinguendum videatur, ut si pro delicto mortis poenam merente, bannitus fuerit occidi possit, si ex leuiori non possit, & parum verisimile est, statuta occidi posse, intellexisse: sed banniti super hac aequitate considerare non debet, cum de stricto iuris rigore, eorum occisio licita sit, quod ut occisor impunitus euadat, satis est, Occidenti nihil in quarendum est, sed fides publica sufficit.

Banniti. *Ex resolutione Criminali 61. Petri Caballi.*

Appellatio pendente bannitus offendi non potest. *Cap. XXIV.*

Intra tempus decem dierum, ad appellandum concessum, bannitus impune offendi non potest, quia appellatio operatur, ut bannitus dici non possit. Et tunc si bannitus, & foriudicatio inanis emanaret, iudex de omnibus damnis quomodocumque teneretur.

Initia. *Ex decisione Regni Neapolitani, 455. Francisci Viui.*

Occidens

Occidens bannitum pro interesse privato, an & quando puniendus. Cap. XXV.

Qui non ob publicam vtilitatem, sed propriam, priuatamque interesse bannitum interimit, puniendus est, multoque magis, si ad alterius instigationem, ex odio, & inimicitia particulari, proditorieque necasset, & propterea aliquando ad furcas condemnauimus, interdum per sexdecim annos ad remigandum in treminibus. Vbi autem ad alterius instigationem scilicet non constaret, ob publicam vtilitatem occidisse praesumitur, Neque puniendus est, si omnia vestimenta occisio abluisset, Nam Sanctorum homicidium poenam tollens, omne subsequeus delictum auferit, quod sequuto homicidio committitur. Banniti proditorie occidi consueuerunt.

Qui. Ex decisione Regni Sicilia 104. Garzia Mastrilli.

Vxor, vel filius an possint occidere, vel mandare occidi maritum, vel patrem bannitum. Cap. XXVI.

Neque vxor, neque filius gaudent impunitate statuti, bannitum occidi permittentis: Filio, quidem solum permittuntur, si pater contra ciuitatem veniret, vtilitatem perderet, nec alia via patrie defensionis occurrere possit, nisi per proprium filium occideretur, sed hic casus ad alium extendendus non est, Vxor autem fidei vxori feruere debet, Vbi autem maritus etiam ob patricidium bannitus fuisset, aliter dicendum est: Non igitur vxor Titio mandata potuit, vt maritum bannitum occideret, vt illi postea nuberet, & certe si mandatum plenè probaretur, grauissimè puniendi essent, cum autè testimonio inter eos subsequuto adsint indicia, conclusum est, eosdem torquendos esse, & cum mandatum non confiterentur, resolutum fuit, ad publicam vtilitatem occidisse.

Neque vxor. Ex decisione Consilij Neapolitani, 276. Vincentij de Francis.

Sententia banni securitate pendente lata, non valet. Cap. XXVII.

Securitate pendente, contumacia accusari non potuit, cum igitur nulliter facta fuerit, ergo & banni sententia nulliter lata dicitur. An igitur bannitus carceribus mancipatus, nullitatem opponere possit? Non ideo minus prohiberi debet, quia ab excusatore excepta, reiecta fuerit, quoniam ille legitimam personam non repte sentauit.

Securitate. Ex decisione Consilij Neapolitani 674. Vincentij de Francis.

Agnati quas nullitates contra sententiam banni opponere possunt. Cap. XXVIII.

Ed vtrum possit instantibus agnatis, fore indicationis, atque banni sententia nulla declarari? Ne Fiscus omni tempore in damno existat, nam si reus contumax succumbere, vltimus punire non possit, stylo introductum est, vt cuto ad fornicandum citatur, agnatis grauat, oblati supplicationibus, prouidetur, quod si sententia non est publicata, Magna Curia relatione faciat in Sacro Consilio, ergo illa publicata, audiendi non videntur. *Qui casu prouiden consuevit, quod comparètibz personaliter inquisitis, super nullitatem oppositis prouidebitur.* Sed quando nullitates notorie allegantur, quæ ex eisdem actis, atque processu apparerent, Agnati etiam ante sententiam allegare permittuntur est, nam ex resolutione cararum processus euidenter existit. In his autem quæ altiori indignem requirunt, contrarium receptum est.

Sed vtrum. Ex decisione eiusdem 688. Vincentij de Francis.

Processus contra offendentem bannitum vigore statuti, an, & quando impediri possit. Cap. XXIX.

Cum statum nander, statim docto de banno, offendentem bannitum amplius molestari non debere, ante omnia constare oportet, quis illum offenderit, Quamobrem inquisitis respondere debet, an talis existeret, vt Curia de offendente, certior fieri possit: Propter ipsam inquisitionem cetera adhuc non est, cōfessio ne igitur opus est, Neque frustratorum dicendum est, quod pro legis complemento fieri opus est. Reipublice interest de delictis, atque delinquentibus inquirere, & si offendens bannitum, iuris interpretatione delinquere non dicatur, propter impunitatem permittam, negari tamen non potest, quin verè delinquens sit, quod & ce nam non meretur, & offensæ est, delicti nomen non abstergit: Non omne quod licet, honestum est, & quantum absque poena multa faciunt. Nihilominus virio, atque dedecore carere non dicitur. Non lenis existimationis lesio apud probos viros, contra se gratie delinquentes, atque impunitate confisos oritur, sicut dicitur de muliere intra annuū luctus nubente, à matrimonialis pudoris gloriam perdit, quantumvis à iuris possit penes libera sit. *Qui lege permittente delinquit, im munes à peccato non sunt. Quid si præterdelicti banniti, proditorie offensus fuisset? Enam scire vtile est, vt à solitis argumentum de sumi possit. Si verò statuto disponatur, licet bannitum offendi possit, aliter dicendum est, quia tunc absolutè esse desinit, atque exceptio banni ad impediendum processum opponi potest.*

Cum statum. Ex decisione Rota Lucensis 41. Hieronymi Meronij.

De pena falsò afferentis se bannitum occidisse. Cap. XXX.

Qui falsò, atque mendaciter se bannitum occidisse dicit, vt gratias, vel premia consequatur, grauius puniendus est, & cum pluries accidisset, aliquando ad trirèmes in perpetuum, aliquando ad tempus iuxta facti, qualitateque personarum condemnatus fuit, eiusque gratia nulla declarata, sisco pecunia, quam acceperat, restituta. Sed vtrum ab eodem nominatus ad gratiam consequendum, puniendus sit? Nullus ignorans, sub fide publica, atque iudicis autoritate penam reportare debet, sed cum à banno cancellatus fuerit, in pristinum statum reuertitur.

Qui falsò. Ex resolutione Criminali. 151. Petri Caballi.

BESTIALITAS.

Bestialitas non completa, morte punitur.

Cap. I.

Ad puniendum atrocissimum bestialitatis delictum, non solum consummatio necessaria est, sed conatus sufficit, quia ita dispositum est, Mulier quæ ad pecus accesserit, & ab eo ascendit, simul cum pecore interficienda est: Quod multo magis procedit, cum hic criminolus aliquid spermans emisisset confessus est, sed à quibusdam impeditus, complere non potuit. Quicum iumento coierit, morte moriatur.

Ad puniendum. Ex decisione Senatus Burdegalesis 316. Nicolai Berti.

Coitis inter Indeos, & Christianos quomodo puniendus. Cap. II.

Et iudea iuris interpretatione canis dicitur, si quis igitur cum ea coierit, morte plectendum esse multis vide-

ris videbatur, Sed in Senatu minor laetitia recepta est, & arbitrio iudicis extraordinarie plectendum esse, Nisi raptus, vel stuprum, aut alia qualitas interueniret: Vbi autem Christiana cum seruo infidelis se immiscet mortis naturalis poena seruanda est, nam incontinentia, & infamia maior est, cum illi se subicit.

Et iudea. Ex decisione eiusdem 3. 16. Nicolai Boerij.

BLASPHEMIA.

Blasphemia per quae verba indicatur, vt statuto puni-
bilis sit. Cap. I.

Quando statutum specialiter non exprimit, per quae verba Blasphemia inducitur, ad ius commune recurrendum est, Nimirum si Deus commutatur, sed valde ab eo cōtēti dicitur, quia dicitur: dicitur verba protulerit. Item Blasphemia pro maledictione sumitur, omne de Deo ac Sāctis maledictum, Blasphemia est, ergo sub statuto comprehenditur.

Quando. Ex decisione Consilij Napolitani 30. Thoma Grammatici.

De eodem. Cap. II.

Quotiescunque aliquid Deo, vel Sāctis attribuitur, quod eis non conueniat, aut ab eisdem quod conuenit, remouetur, Blasphemia dicenda est, Patet si turpia, & scelerata verba in Deum, vel Beatam Virginem proferantur, Quando nominatur membrum in Deo, vel Virgine, quod turpe esset nominari in homine. Blasphemia est, nam satis eisdem tribuitur, quod non eis, si verba obicimus, & impudica proferantur. Blasphemia dicitur irreligiosa reprehensio, detractio potestatis, vituperatio, & maledictio. Omne igitur maledictum de Deo, vel contra Deum Blasphemia est, pariter verbum iniuriosum, quod contra bonos mores dicitur. Quotiescunque statum disponit, Quod si quis Deum, vel Beatam Virginem Mariam, aut Crucem D. N. IESV CHRISVI Blasphemauerit, vel aliquod verbum iniuriosum, siue turpe, aut inhonorem in eos, vel alterum ipsorum protulerit, in libris trecentis pro qualibet vice puniatur, eum comprehendere conclusum est, qui haec verba dixerit. P. della nostra donna: Sed cum probatum fuerit Fullanum iracundia calore excitatum illa dixisse, nec vquam Blasphemare consuevisse, pena minoranda est, conclusum est, videlicet, extra ordinem iudicis arbitrio puniendum, Nam ipsum statuti iure communi interpretationem recipere opus est.

Quotiescunque. Ex decisionibus Rote Bononiensis, 125. Casprij Barz regij Napolitani, 388. Francisci Vinij, & Senatus Burdigalensis 301. Nicolai Boerij.

De eodem. Cap. III.

HAEC verba, Non loquar sibi, Domine Deo, Blasphemiam dicunt, nam si Sacredogium est de Regibus potentia disceptare, multo magis Dei potentiam a negare. Detractio potentiae maledictum de Deo, vel contra ipsum, Blasphemia est, Verbum impium in Dei contumeliam prolatum ita est. Vbi autem Dei contemptus cessat, & per aliquas coniecturas apparere potest, aut veritatem dicat, & cum fides non praestaretur, ita assereret, perurione careere debet. Vbi enim quis non ex passione in verba imaginaria prorumpit, commique significationem non considerat, propter Blasphemiam rationem non habet. Quamobrem quidam iusticiis obliuiscuntur est, qui computa cum suo domino faciēdo, iratus dicit, quod Deus licere non potuisset, quin tot operum debitor extitisset. Item Fullanus absolutus est, qui

aduersus Caesarem triticum de area sua auferre procurantem, dixit, si Deus de caelo descenderet, illud non amoueret. Cum Blasphemus verborum significata considerat, non excusatur. Vbi calore iracundiae dicit, mixtus punitur, arbitrio iudicis.

Haec verba. Ex decisione Regni Napolitani 275. Francisci Vinij.

Cap. IV.

HAEC Blasphemia, Potestas de Deo, haereticalis iudicatur, quoniam infidelitatis grauiter habet, ita vt etiam Inquisitores, sicut fornicaria punire possent.

Haec. Ex decisione eiusdem 388. Francisci Vinij.

Blasphemia est, mixti fori, & ab utroque punitur.

Cap. V.

Poenā maledicti, siue Blasphematoris in Deum, vel Beatam Virginem de iure canonico est poenitentia publica in foribus Ecclesiae per certos dies. Iudex secularis etiam penam pecuniariam imponere potest, quia delictum ad utrumque forum pertinet, ideo poena per vnum imposita, per alium impedienda non impedit.

Pena. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 508. parte, 1. Francisci Marci.

Iudex Blasphemus, variis modis, quomodo variè puniendus est. Cap. VI.

Cum Iudex cartis ludens, dixerit, Al corpo di Christo la sarà cosidubitabatur, an esset Blasphemia, Quae verba non tribuunt Deo, vel Sāctis, quod verum non est, Blasphemia non inducitur, Nisi in contumeliam dicta appareant, ut si per membra pudent la Sanctorum iurasset, quia in contemptum dei videntur, Iteco si iuratur per corpus, siue caput, vel membra Dei puniendus est, quia neque membra, neque corpus habet, de diuina natura intelligendo. At si de Deo, id est, filii persona intellexerit, qui corpus suscepit, si iurando, vel affirmando dixerit, Blasphemia non est, secus est, si in contemptum, ita enim est, si per membra pudibunda iuratur, Idem si super illicito adu, putat in ludu iuratur, Idem si extra illicitum actum, sed sine proposito, & irreuerenter, dicitur, Ad corpus Dei. Si diceretur ad corpus, vel Sanguinem Christi, Blasphemia est, quae patricatur cum dicente ad corpus Dei. Quāvis utrumque dictum, Ad corpus Dei, & ad corpus Christi Blasphemia sit, tamen prior magis scandalosa est, cum non tantum irreuerentiam sentium recipere possit, cum & de Deo, id est, persona filii Saluatoris Nostri, quam etiam haereticis, ac Blasphemis, de diuina natura intelligendo, quae corpus non habet. In Blasphemia multi sunt gradus, iuxta quorum grauitatem puniendus est. Magis verò qui ex consuetudine id facit, puniendus est, quam is qui semel vel bis lubrico lingua dixerit. Quāvis igitur, Habere dictum Blasphemiam non videatur, tamen nomen Christi in vanum assumere non licet, nec haec iurare permittitur, cum in contemptum facere videatur. Sed certe ita non potest iurare, vt obligetur, sed reuera Blasphemia non esse, conclusum fuit, & propterea a Blasphemia ab solutus est, sed propter irreuerentiam in certā pecuniaria quantitate loco poenae, sive, & accusatori applicanda condemnare placuit. Cum Iudex verba Blasphemia profert, Alii poena capitis puniendi esse putant, Alii iudicis arbitrio, habita ratione qualitatibus Blasphemiae, tps, ac loci aliquando poena pecuniaria, aliquando banno, propter scandalu cuiusdam. Iudex, qui Crucifixum contempsit, dicendo, Ego possum suspendi, sicut ille, qui illic est, vbi crucem respicit, cum blasphemiam non esset, sed solum maledictum, in quingentis solidis condemnatus fuit. Alter qui Christiano dixit, fides vestra est Priapi, in poena pecuniaria.

quid si captura iniusta futura esset? Cui executores superiores mandati omnino exequi debeant, si resistentem offendat, excusandi sunt, quia quavis executoribus iniusti mandati resisti possit, non tamen illis resistentiam repellendi potestas denegatur, cum de iustitia, vel iniustitia mandati iudicare non debeant. Quando quis tanquam iudex, aut tanquam officialis procedit, nisi quam in puniendi resisti potest, nisi praedictum inter stabile inferre vellet, aliter multa inconuenientia oriuntur, atque reus continua occasio praeberetur executoribus sub praetextu iniustitiae executionis resistendi, atque non seruatis de iure seruandis. Nec deficerent rationes pro excusandis resistentibus, ad concessam executionem impugnamus. Berroarii, quamvis fieri potest, ab huiusmodi offensionibus capiendorum, cauere debent.

Delinquentem. *Ex resolutione criminali 132. Petri Caballi. & decis. Senatus Burdegalesis 170. Nicolai Boerij.*

Seruientes executores in territorio altius puniendi sunt. Cap. IIII.

Magnerij, vel familiares Curiae Delphinalis nullatenus possunt intra castra, villas, vel mandamentum Baronum, aut nobilium iurisdictioni merum, mixtumque Imperium habere, executionem facere, nisi ipsi Domini in primis debito modo requisiti fuerint, & de eorum negligentia per testes, vel instrumenta appareat, illorum aut relatio non sufficit, hocque in Regno Francie, obseruatur, atque iuri nostro conforme est, quoniam si prior in territorio inferioris actum iurisdictionis exercere non debet, aliter ordo ipse confunderetur. Praefatus provinciae defensoribus ciuitati inhibere non potest, ne iure suo utantur, nec episcopus Praefato inferiori, ne super causa coepta procedat. Vassallus primam cognitionem etiam causatum criminalium in eius territorio habere debet, & per Dominum impediri non conuenit. Senescallus Regni aliquod explem iustitiae, in causa banis subditi exercere non potest, nisi in causa refores. Quando minor Curia in procedendo praesentit, maiori desistere non debet. Quamobrem si seruientes, eorum officio in terris Baronum, & Baneritorum abutuntur, per locorum iudices puniendi sunt. Executiones literarum Curiae Delphinalis per officarios locorum fieri debent.

Magnerij. *Ex decis. Parlamenti Delphinalis 91. parte 2. Francisci Marci.*

C A L V M N I A.

Calumnia quomodo probeatur. Cap. I.

Eo ipso, quod accusator in probando deficit, calumniari praesumitur, & de calumnia puniri potest, nisi de iusto eorum errore doceat, quando accusator fimplenē probat, excusatur, si reus nihil probauerit. Accusationem calumniosam pronunciare sufficit, nam in delictis, quae a iure nomen fortuntur, veluti calumnia, iudicem super facto pronunciare satis est. Eo ipso. *Ex decisione Rota Bononiensis 46. Petri Boninter di.*

Calumniator solius quomodo puniendus. Cap. II.

Cum quis salam accusationem instituit, non de falsitate, sed de calumnia puniendus est: Vbi autem falsas accusationes facere conuenisset in capite, & amputatione linguae puniendus est. Quando poena capitalis, & membri simul imposita est, poena membri praecedere debet.

Cum quis. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 736. parte 1. Francisci Marci.*

CARCER, ET CARCERATVS.

Carcer quid sit. Cap. I.

Carcer, si qualior, & mala mansio appellatur, specietque seruitutis est, ita ut maior poena in carcere stare, iudicetur, quam in agro, vel quolibet alio publico opere laborare: De iure canonico maior poena, quae infligi possit, carcer est, quia mortis loco succedit.

Carcer. *Ex decis. Regni Neapolitani 201. Francisci Vini.*

De eodem. Cap. II.

Palatium in carcerem a iudicibus assignatum, publicum, non autem priuatum dicendum est, & quod ad effectum statuti punientis existente de carcere publico, sub eodem comprehendit, conclusum est. Carcer publicus dicitur, non solum locus ille, qui per petrus custodibus custoditur, & foris clauibus aperitur, sed quilibet alter in carcerem assignatus, quoniam sola iudicis destinatione, atque mandato, publicus fit. Omnis locus, a quo, suo arbitratu quis discedere non potest, carcer dicitur. Nihil interest an quis com pedibus, vel parietibus conineatur. Si Princeps aliquem carceribus mancipari iubear, satis illi obtemperatum dicitur, si Palatium, vel tota ciuitas in carcerem assignetur.

Palatium. *Ex decisione Rota Lanesis 90. Hieronymi Magonij.*

Carcer aliquando cadit in poenam. Cap. III.

Longa rei carceratio, vt plurimum ad condemnationis diminutionem proficere solet, quandoque etiam ad totalem poenae extinctionem, quoniam tanto tempore reus in carceribus detineri potuit, quod delicti poenam etiam in totum huius. Et ante sententiam, & post eam longa carceratio proficit, nam si quis in exilium temporale condemnatus fuerit, tempus carceris, exilium diminuit, & si toto exilio tempore inibi stetit, illud impleuisse videtur, ita vt liberandus sit, reus enim exilij a sententia currere incipit. Vbi ex alia causa, quam in culpa, & defectu iudicis, post sententiam detinetur in carcere, illud tempus exilium non diminuit.

Longa. *Ex resolutione criminali 142. Petri Caballi.*

Carceratio an possit introduci per pactum, vel statutum. Cap. IIII.

Per pactum introduci posse non videtur, vt pro debito ciuili, quis carceribus mancipetur, quia homo liber non est dominus suorum membrorum, sed illud in priuatis carceribus prohibuitur est. Per statutum vero introduci potest, nam & pro debitis fiscalibus depositum est, ergo & in priuatis debitis fieri potest, mittendum est. Nemo pro debito ciuili capi debet, nisi in defectu bonorum.

Per pactum. *Ex decis. Parlamenti Delphinalis 396. parte 1. Francisci Marci.*

Doctores an gaudeant priuilegio carceris. Cap. V.

Reatus omne priuilegium excludit, quod sortius in viro literis praedito procedit, quoniam plus delinquere dicitur, quam obrem licet alias Doctor carceris priuilegio gaudet, quando de leui debito agitur, secus est si de grauiissimo. Viro literato, & bene famoso, si interdum transfugit, poena ex causa mitiganda est.

Reatus. *Ex decisione eiusdem 21. parte 1. Francisci Marci.*

Mulier an possit in carceribus detineri.
Cap. VI.

Mulier de crimine imputata, si illud leue sit, personaliter capi non potest, nec in carceribus retineri, sed sub fideiussore de iudicio sibi relaxatur, & ubi fideiussore caret, sub iuratoria cautione. Quod concessum est ob mulieribus reuerentiam, ac honestatem, in honestate non conceditur. Sed hodie & per statuta, & per generale curiarum consuetudinem, cum iuratoria cautione non auditur, Pro graui autem, & atroci delicto, etiam honesta personaliter capi, & carceri mancipari potest: Carceres autem mulierum separamus a carceribus masculorum esse debent. Mulier nobilis, & honeste conditionis in carcerem deici non debet, sed domus alicuius nobilis, aut honeste matronae pro carcere sub fideiussoria cautione, assignari potest. Si vero delictum atrox est, siue in carceres, siue in Monasterium, vel in Prætorium in aliquo cubiculo sub honesta custodia, & fideiussione reiecta arbitrio iudicis, delicti qualitate inspecta, ponenda est. Pro veneno dato alteri, quæ mortua est, in carceres coniicienda est.

Mulier. *Ex resolutione criminali 78. Petri Cobelli.*

Senex, an possit carcerari pro debito ciuili.
Cap. VII.

Senex sexagenarius pro debito ciuili, ex iuris dispositione in carceribus mancipari non potest. Nec in criminalibus torqueri possunt: Maiora sensibus privilegia, quam mulieribus concessa sunt, sed ista pro ciuili personaliter detineri non debet. Senes a muneribus personalibus exempti sunt. Sed ubi generaliter disponitur, atque consuetudine receptum est, omnes in causa ciuili, personaliter capi posse, & in carceribus retineri, in contramanciam non soluentium, nulla ætatis diffinitio ne habita, ab ipsa regula recedendum non est. Multa mulieribus sexus ratione premissa sunt, cum senes ex voluntate ita se obligent, sibi impotent, curdammum parantur. Senatus censui, non esse & carceribus relaxandum, sed vt ætatis aliqua ratio habeatur, non esse attendendum, sed solum in docto Prætoris arrestandum.

Senex. *Ex decisione Senatus Pedemontani 123. Officium Cacerbarum.*

Frater ad instantiam fratris creditoris non potest carcerari.
Cap. VIII.

Frater in solidum a fratre conueniti potest, sed ad illius instantiam carceribus mancipari non possit, concessum est, & locus, qui fratri loco est, beneficio gaudeat, in quantum facere potest, & hæc extensio æquitati, ac bonis moribus conuenit.

Frater. *Ex decisione eiusdem 119. Antonini Thebanus.*

Socet pro dote non potest carceribus mancipari.
Cap. IX.

Per Ratum Regni disponitur, quod promittens de rato, aut promissionem adimplere, aut carceribus mancipetur, & ideo dubitatur, an hoc idem in fœdore procedat, qui beneficium habet. Deducto ne egeat, & negatiua pars obtinuit, nam propter prædictum beneficium in carceribus retineri non debet, Quod etiam procedere visum est, si beneficium Ritus per locum in ampla forma renunciatum esset: & ita pluries iudicatum est: Eadem ratio est, cur pro dote promissa in carceribus detineri non possit. Itaque & eadem iuris dispositio esse debet.

Per Ratum. *Ex decisione Regni Sicilia 69. Gaspari Masfrilli.*

Personæ quæ carcerari non possunt, a quibus.
Cap. X.

Hoc eodem privilegio, ultra fœderum, multas personas gaudere, certius iuris est: Nimirum Pater, tam naturalis, quam spiritalis. Item mater, auius, auia, proauus, & alij in pecores vtriusque sexus, Neque filiusfamilias emancipatus a patre, neque frater a fratre, neque maritus ab uxore in carceres detrudi possunt. Neque in uelut, nisi tempore promissionis dotis, in dolo fuisset. Ceterum pro debito ciuili carcerari non possit, frequentiori calculo receptum est. Item iudex in causa lyridictus condemnatus, & miles, Patronus, liberique eorum, & parentes, Donatores, loci, atque coloni partiani. Sed euidet ius fœderis fauori suo renunciantur? Quod si iurauerit, tunc pro dotibus promissis, ab alijs aliquo beneficio exigi possit videretur, sed contrarium desumitur: Nam cum reuerentia, quæ fœdero debetur, a natura introducta fuerit, idem non potest pactu remitti, et denique renuntiata: Cum vi, & uxor una caro sint, pater viui erit pater mulieris, & contra, quibus omni iure, reuerentia debita est. Iuta mentem autem, vel obligatorium non est, vel contra bonos mores dicitur. Item quia secundum verisimilem iurantis mentem intelligendum est, Nec est verisimile illum ad eius fauorem inducta, ad tollendos bonos mores, contrahere voluisse, & ultra iurantis intentionem nihil roboris rei iuratae addit. De generali renuntiatione disputandum non est, quæ specialissima esse debet, sed exceptionis, quod quis non renuntiat, nisi in quantum facere potest, renuntiare non potest.

Hoc eodem. *Ex decisione Rota Marchia 16. Antonij de Amatis.*

Doctores, & medici, quando gaudent privilegio ne possint carcerari.
Cap. XI.

Doctores, & medici, si actu legunt, & in matricula descripti sunt, pro debito ciuili carceribus mancipari non possunt: Cum igitur medicus auri non legeret, immunitate gaudere non debet. Præsertim cum neque in collo delinquantis esset, atque forensis existeret. Relugium misericordiam est confingere ad ista medicata sufficiat.

Doctores. *Ex decisione Rota Lucensis 6. Iosephi Ludouici.*

Carcerari quando quis debeat, & quomodo custodendus sit.
Cap. XII.

Antea de delicto constare debet, vt in carceres quis deiciatur, Cum agitur de enormi, & ubi poena corporis attilictiua imponentia est, in vinculis, & compedibus tenendus est, sed manice ferreæ ossibus inhaerentes, poni non debent, sed prolixiores carthæ, vt cruciatu desistat, & sub fida custodia maneat, si aliter fieret, & morte rentur, imponentes homicidæ dici possunt. Antequam reus conuincatur in vinculis, & catenis poni non debet. Iudex providere debet, ne custos carceris illos male tractet, atque victualem substantiam, & pannos albos ministrare faciat. Vincula, & manice species questionis sunt, ideo quando carcerari respondent, illis catere debent.

Antea. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 910. parte 1. Francisci Marci.*

Captura pro quibus debitis est permissa.
Cap. XIII.

Pro debitis fiscalibus per modum arresti, non autem per modum carceris capta permissa est. Aliquando literæ Regis concessæ sunt, vt ne pro debitis fiscalibus capiatur, Pro debitis priuatorum, non permittitur,

tur, & tunc debitor cedendo bonis, carceres euaret.
Pro debitis. *Ex decisione eiusdem 449. parte 1. Francisci Marci.*

Carceratus, quando debeat fideiussoribus commendari. Cap. XIV.

Quando crimen, de quo agitur, non est leue reus, cautioni commendari non debet. Quod autem de detentione in carceribus, nulla differentia constituenda est, an crimen confiteatur, locus quo ad vincula. Quod in poena pecuniaria defectu corporalis dari potest, tunc fideiussoribus non relaxatur. Vbi quis potest fideiussoribus commendari, si illos exhibere retardaretur, & sententia in proin tu ferenda est, non est vitius cautionis locus, sed sententia ferenda est. Etiam in crimine enormi fideiussoribus commendatur, si de confusione fuerit.

Quando. *Ex decisione eiusdem 902. par. 3. Francisci Marci. & consilij Neapolitani 30. Antonij Capycij.*

Quando in defectum poene pecuniariae imponitur corporalis, an quis sit fideiussoribus relaxandus. Cap. XV.

Vbi per statutum, pro furto poena pecuniaria imponitur, & in eius defectum corporalis, plurimigena saliter diuiniendo, dicebant, fideiussoribus relaxari non posse: Sed Senatus censuit distinguendum esse, nam si disponat per verba soluendi potentiam denotantia, videlicet, si solvere non poterit, & tunc sub fideiussione idonea dari potest, si vero per verba, actum soluendi denotantia, nimirum si non soluerit, tunc fideiussoribus commendari non debet, quia vox lex solutionem requirit, satisfactorio non sufficit, datus expromissoribus, vel pignoriis: Cum autem quaestiones difficultas ab eo pendeat, quod utroque casu iudicis sententia elusoria reddi possit, si datus fideiussoribus relaxaretur, atque tortura locum esse coningeret, propterea Senatus censuit, fideiussoribus idoneis, immobilia possidentibus commendandum esse, saltem pro concurrenti quantitate, & quod si reum exhibendum esse, ordinari coningeret, si se non exhibuerit tunc respectu partis laesae, quam respectu fisci, pro conuicto habetur.

Vbi per statutum. *Ex decisione Senatus Pedemontani 18. Gaudiani Caccherani.*

Pro sacrilegio reus an sit fideiussoribus relaxandus. Cap. XVI.

Sed quid si pro sacrilegij crimine detineantur, cuius poena est corporalis, & ideo poena respectu, graue delictum est. Sed certe sacrilegium dici non posse visum est, cum in locus consummatus prophanus existeret, & de iure ciuilitate demum dicitur, si sacrilegium de sacro auferatur, ite quia de iure canonico poena sacrilegij est pecuniaria, vel excommunicationis per sententiam inferendae, ideo cautioni commendandum esse placuit. Quando auferatur sacrilegium de sacro, poena legali, vel canonica puniri potest.

Sed quid. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 652. parte 2. Francisci Marci.*

Offendens Doctorem non est fideiussoribus commendandus. Cap. XVII.

Quando notorie de delicto constat, reus fideiussoribus relaxandus non est, cum igitur in loco publico, ante iudicem tribunal de iure faciem Doctoris pulsauerit, oculorumque laeserit, quia tunc ratione personae atrox iniuria dicenda est, tum ratione poenae, nam cum lege Iulia de vi publica teneri coelsum fuerit, quae de portatio est, atque poena corporalis est ergo fideiussor non datur. Doctores respiciendos dicitur, veluti stelle in perpetuas aeternitates, iecirco propriam personae dignitatem, iam puniuntur. Conuentio-

ne ciuitatis cauetur, satisficere paratum non detineri, nisi de crimine laesae maiestatis agatur, vel alterius enormis, propter quod fideiussoribus commendandus non est. Quae sane secundum iuris terminos intelligenda est, nam propter ipsum relationum praecedentia restringuntur, ut ita demum relaxetur, si de iure id fieri debeat, quod & semper in quacunque dispositione iudiciali intelligitur: Patet ex tenore verborum idem velle, quod ius commune, ad quod expressè se remittit, ita vt nulla interpretatione opus sit, nec est nouum, statutum idem disponere, quod ius commune, nam & speciale vinculum, maiorem vim addit, & magis ad id animaduertitur, quod specialiter iniungitur. Quae dubitationis tollenda gratia inferuntur, ius commune non loquitur. Vbi de alterius praedictio agitur, melius est, vt statutum nihil ultra ius commune disponat.

Quando. *Ex decisione Rota Auenionensis 58. Hieronymi Lanrentij.*

Carceratus sub fideiussione, & sub custode, in vinculis esse dicitur. Cap. XVIII.

Multae dispositiones circa materiam carcerandi etiam minores, factae sunt, de iure communi, quando de delicto quis accusatur, per quod poena mortis naturalis, vel ciuilis imponenda est, in carceribus causam dicere debet, deinde Imperatores inis asperitatem leniuerunt, & non nisi in crimine laesae maiestatis, vel heresis, inihi detineri iubent. Sed per capitulum Regni disponitur idem, quod de laesa maiestate dictum est, idque si in fragrant crimine praesens fuerit, vel maleficium commisisse liquet. Ritus vero Regni distinguit: nam aut delictum est recens, id est infra duos menses factum, & tunc accusatus, vel carceribus vincipatur, vel fideiussoribus commendatur, nisi in crimine laesae maiestatis, vel heresis, sed alternatiua in iudicis electione posita est, aut non est recens, & non nisi conclusio processu in carceribus detineri potest. Si contra tunc ad bannum processum esset, siquidem bannatus sponte infra duos menses comparere etiam si de recenti delictum factum fuerit, sub fideiussione de se praesentando, stare potest, quousque contra eum constitit: Cum igitur in delicto de recenti versetur, quoniam infra duos menses a die commissi delicti accusatio facta est, rei de homicidio accusati in carceribus stare debent, multoque magis, quia post duos a die banni menses seipsos constituerunt: Sed an legi satisfactum dici possit, si rei nobiles viri, in certis aulis superioribus Palatii, sub fideiussione magne pecuniarum summae, deinde non discendo, positi fuerint? Carceratus est, qui de loco ad sui libitum discedere non potest, sed quia in custodia esse debet, ideo iudex statuto non satisficit, nisi custodem dederit. Is cui datus custos, in vinculis esse dicitur. Qui vero fideiussores dedit, atque de non discendo iurauit, neque in vinculis, neque in custodia esse dicitur. Custodes hoc casu de solo dolo, & culpa teneri visum est.

Multa. *Ex decisione Consilij Neapolitani 254. Antonij Capycij.*

Baro non potest carcerari executorem Regis. Cap. XIX.

Neque Baro, neque Banereti, pro exequendis literis Regis, vel Parlamentis in eorum Baronis requirendi sunt, quia in toto Regno iurisdictionem habet: Quamobrem cum executorem Regium carceribus mancipasset, ipse nullus declaratus existit, & contra ipsum Baronem arrestum latum fuit.

Neque. *Ex decisione Senatus Burdigalensis 8. Nicolai Boerij.*

Dominus

• Dominus ob priuatum carcerem seruo adultero datum, quia poena punitus est. Cap. XX.

Nec pater, nec dominus, nec maritus, aut Abbas, qui in carceribus per certas horas deuenire, & cu stodire possunt, ad iudicem misere cogitur: Sed quia dominus propter adulterij suspensionem, quam de famulo cum vxore sua habebat, in secretu atque obscuris locis sepe loquere in carceres detraxit fecerat. Cum eundem adulterum cum vxore reperiunt occidendi fas esset, diuq; in cauetra castri de poena derinuit, illico in quintensis libris pro famulo, totidemque pro sisco eodem-nare visum fuit. Fautores vero in ducentis duntaxat pro famulo.

Nec pater. *Ex decisione eiusdem 275. Nicolai Boerij.*

Recognitio debiti ob metum carceris est nulla. Cap. XXII.

Cum quis pro re ciuili iniussu detinetur, si debitu pro renniti faciente recognoscit, meticolose, ac nulliter agere dicitur, etiam si extra carceres positus, consistere, quoniam ista cautela fraudem continere dicitur. Actus in fauorem detinentis non valet, & itaqum in priuato carceri detinetur. Multo magis si detinens superior esset, nam etiam reuerentialis concurreret, preteritum si non parentes preceptis suis, male tradere consueuerit. Huiusmodi recognitiones potius ob timorem, quam ex debito fidei praelumuntur.

Cum quis. *Ex decisione Parlamenti Delphinatis 377. par. 2. Francisci Marci.*

Carceratis etiam damna sacra menta danda sunt. Cap. XXIII.

Detentis in carceribus, siue pro debito ciuili, siue ex causis criminalibus, etiam si ad mortem damnati essent, sacramenta minuitur danda sunt, & tunc sumendo corpus Christi, immunitate gaudere non debet, quoniam cibis animae, non corporis est: Sacra vinctio danda non est, quoniam infirmis tantum danda est. Quod Sacramentum Eucharistia recipiunt, tribus diebus a poena mortis immunes esse debent.

Detentis. *Ex decisione eiusdem 10. parte 2. Francisci Marci.*

Carceratum condemnatum occidentes, quia poena puniuntur. Cap. XXIII.

Parentes, vel consanguinei venenantes, vel aliter carceratum condemnatum, siue condemnandum ad aliquod mortis genus, occidetes, ne familie honor dehonefietur, ordinaria delicti poena tenentur, nec ab ea sub pretextu deuitande infamiae excusantur: Non licet priuatis ex quacunque causa carceratum offendere, qui sub securitate, atque protectione Curiae stare dicitur, etiam si bannitus existeret, vel in manibus familie reperiatur: Postquam bannitus captus est, permisso de eo occidendo cessat, nam auctoritas publica praefertur: & ita iudicatum fuit, laqueum enim suspensi iussu est, eos, qui bannitos captos, corumdem inimicos, in manibus familie, dum ad Cinitatem ducebantur, armata manu aggressi itinere occiderunt. Idem esse placuit, si ab vno de iudicis familia occideretur, quamuis probabile dubium se habere diceret, eo sibi in itinere eriperetur, quia & is morte puniendus est, nisi a iudice in mandatis haberet. Vbi vero a priuato captus fuerit, istae rationes omni non cessant.

Parentes. *Ex resolutione criminali 94. Petri Caballi.* Iussu, vel iniussu carceratus, utrum aufugere debeat citra peccatum. Cap. XXIV.

Iussu capus, ac carceratus, si aufugeret, mortaliter peccaret, iussu vero damnatus ad mortem, aut mem-

bramputationem, etiam si carcerem apertum inueniret, exire non teneretur, ut mortem euadat, nisi tam grauis necessitas offeratur, aut scandalum euitandum, tunc cum citra viliam culpam, mouere expedire debet, melius est indignus carcerem, quam libertas indigna, multoq; iustus immeritu pro iustitia mala pati, quam per seculis bonis affluere. Si reus legitimis probationibus conuictus a iudice interrogetur, sub maiori culpa ream, etiam in tormentis, verum crimen commiserit, reus debet obedire, nam quamuis iniussu toqueretur, iussu tamen interrogatur. Vbi iniussu captus, & carceratus, siue ad mortem damnatus est, fugere tenetur, alioquin maxima temeritate vius, peccaret, vbi cumq; aufugeret, neq; eius fidei iussu teneretur. Iniussu captus, appellare debet, aliter, & sententia, & executio valida est. Carcerato luminis magni praedictus est, atque infamiae, item torturae species existit.

Iussu. *Ex decisione Regni Neapolis 201. Francisci Vinij.*

Euadentes carcerem effractions, quia poena puniuntur. Cap. XXV.

Euadentes carcerem effractions, delicta non consentiunt, pro quibus delinquantur, neque pro eis puniendi sunt, si innocentes, aut non conuicti inueniantur: Nam cum lex, ita fugientes, puniendos esse decernat, neq; specialem poenam imponat, ideo arbitraria locum sibi ven dicat, ut iudex pro suo arbitrio, causa cognita puniat. Non igitur ita fugientes, pro conuictis habendi sunt, pro quibus ordinariae potius, quam extraordinariae poene locus est. Detentis in carceribus ex causa, ex qua innocentes inueniuntur, ratione conspirationis, de frangendo carceribus, cum aliis factae, poena a lege indeternata puniendi sunt. Nulla lege cauetur, ideo confessio nem induci, etiam non commissum peccatum non necetur. Confessio vera, cum quem innocentem esse constat, puniri non facit, & si post confessionem, atque condemnationem, de innocentia conuictus, a principe restituitur, neque igitur, ex ista, quae ex fuga a carceribus effractions inducitur, idem operari potest. Non conuenit nocentem, & innocentem pari poena ordinaria puniri, quod sequeretur, si innocens prius propter huiusmodi fugam ita punitus esset, & postea verè nocens, atq; conuictus de crimine, caperetur, quem pro bono publico idem supplicium capere decet. Quamobrem conspiranti in carcerem, pro crimine non commissio, nulla poena danda est, sed ita ut pro conspiratione fuga, siue tractata: Si igitur nulla fractura interuenit, ex sola fuga aut punitur, quam sit poena capitis: Si vero carceribus mancipati neque fugiunt, neque frangunt, sed adiuvant conspirant, vbi ruptis vinculis euadant, & tunc delictum grauius fit, atque puniuntur amplius quam si non conspirassent. Innocenti conspiranti, poena indeternata est: Si quis carceres, vel fores ruperit, & euaserit, capitis poena plectendus est, si solum corruptum, sed non euadit, neq; potuerit, quomodoq; confessionem fecerit, capite etiam puniendi sunt. Nec poena deminori interpretanda est, ita vt deportatio intelligatur, & ita in Regio criminali consilio conclusum est.

Euadentes. *Ex decisione Consilij Catholici 1. Ludouici Peguera.*

Carceratus iniussu, an possit aufugere de carceribus, & ita ad superiorem. Cap. XXVI.

Iniussu carceratus, carceres impunè frangere non potest, nec ex eis aufugere, nam cum per viam iustitiae, per appellationis remedium, siue recursum, vel querele, eius indemitutae prouideri possit, res mali exempli esset permittere, quod factu via vni possit: Neque tolerandum est, quod iudicis auctoritate deten-

detentus cognoscat, vtrum bene, vel male carceribus mancipatus fuerit, omnes enim carcerati ausugerent, atque carcerationis validitatem, in disputationem ponerent, & sæpe obtinerent, quod non sine maximo iudicium contempnit, atque iustitiam dedecore sequeretur. Sed quid si fugiens ad superiorem accesserit? Idem dicendum est, nam quando sub prætextu indebitæ capturæ, effecto carcere fugiat, nimis aperiretur via fugiendi carceratis, & superiori te præsentando, excusari non posset, excusatus igitur non est, sed mitius puniendus, oblatio non excusit totaliter, sed aequaliter. Cum pena fugiens à carceribus cum fractura arbitraria sit iudici, iuxta facti, & personarum qualitatem, ideo illa dispositio, quæ de capitali pena loquitur, non de morte naturalis, sed de mitiori intelligenda est. Et habita ratione nullitatis, & indebitæ capturæ (lenitatis causa) ob quâ ad eam deveniunt fuerat, itineris: statim post fugam ad superiores arrepti, atque repositionis in carceribus, & torture ad detegendos culpabiles in fuga per duas vices illatæ, item vilis, atque paupertatis personæ: Hæc omnia mouent, vt in duobus tantum scitis suis puniendum esse, resolutum fuerit.

Iniunctæ. *Ex resolutione criminali 42. Petri Caballi.*

Carceratus pro criminalibus non potest commendari pro ciuilibus. Cap. XXVII.

Si pro causis criminalibus in carceribus detineretur, atque executio corporalis faciendæ est, pro causis ciuilibus nullatenus recommendari potest, si rationem administrationis redditoris esset, creditor modicam diuinitatem obtrineat potest, vt in executione capitali super sedetur, extra easum, nullatenus pro ciuilibus causis detineri potest: sicut domi tuus existit, ite & in carceribus esse debet, vbi ad fisci instantiam detinetur; si eum depositario rerum custodia committitur, ita commentariis personarum, sed per sequesteracionem depositario factam, depositi restitutio impediri non debet. Si pro causis. *Ex decisione Rota Persina 70. Iosephi Ludouici.*

Carceratus, in exilium condemnatus, quare possit recommendari à creditoribus. Cap. XXVIII.

Hæc autem vera esse iudicatum est, in poenis, quæ in solatium condemnati non redundant, nimirum si ad mortes, vel trimes, aut deportationem damnatus fuerit, aut alia valde in corporis afflictiva, in quibus si breui dilatione creditoribus consuli posset, recommendatio tener, dummodo executionis sententia criminalis impedita non existat. Sed vbi executio pœnæ impositæ, maius solarium debitori condemnato affertur, quam si in carceribus detineretur, nimirum si in exilium condemnatur, cuius pœnæ executio debitori a suis creditoribus liberat, saltem propter conueniendi impossibilitatem, tunc recommendatio valida est, atque executionem suspendit, quousque creditoribus satisfecerit, aliter executio magis solam, quam pena existet, & ita conclusum, atque iudicatum fuit.

Hæc autem. *Ex decisione Consilij Cathalonici 69. Ludouici Peguera.*

Carceratus nulliter potest recommendari pro debito vero. Cap. XXIX.

Quando de veritate constat, neque solemnitates, ne quæ iuris ordo seruatur, sed non obstante illarum premissione sit executio, quamobrem si captura fuit nulla ob citationis defectum, siue alio modo, & in rei veritate de debito constat, à carceribus relaxari non debet, sed confirmari, & ita sæpe iterum decusum est.

Cum creditor debitorem pro maiori quantitate, carceribus mancipari facit, tunc arrestum est nullum ipso iure, quia decretum partim ex causa vera, partim ex falso, in totum ruit, sed hæc de rigore procedunt, de requitate autem pro vera recommendandi conuenit, ne creditor ius suum amittat.

Quando de veritate. *Ex decisionibus Collegij Tisani 59. Desloris Martæ. Rota Persina 40. Iosephi Ludouici, & Parlamenti Delphinalis 1061. parte 1. Francij Marci.*

A captura an, & quando possit appellari. Cap. XXX.

Leet captura ab initio nulla existeret, tamè quia per confessionem debitoris, constat de debito, ideo recommendari posse certa est conclusio. appellatio à captura, post multum tempus, tanquam à continuo grauamine fieri potuisset, nisi fiduciosiores dando, capturam approbasset, & cum fructuum restitutionem promiserit, grauari non dicitur, qui grauamini consensit. Licet. *Ex decisione Rota Florentina 126. Hieronymi Magoni.*

Captura iustificatur superuenienti noticia rei in citatione deductæ. Cap. XXXI.

Ob defectum citationis, mandatum de capiendo da tum, nullum dici debet, & ideo capium relaxare conuenit, quoniam iudex vim intulisse dicitur, atque propria libertate spoliasset, quamobrem ante omnia restituendus esset: Si tamen verè constat de debito, vel per confessionem capti, vel alio modo, tunc relaxationi locus esse non potest: Cum enim citatio non legitimè facta superuenienti noticia, ita ligat, sicut si legitimè emanasset, & de noticia confessionis constare visum est, ita quia in margine instrumenti, ante citationem scripta erat, neque illud sine cessione per legisse potuit, tum ex inhibitione, & alijs. Propterea nullatenus à carceribus relaxandum esse placuit.

Ob defectum. *Ex decisione Rota Romana 151. parte 2. in Nouissimis Cantuey.*

Carceratus declarata nulla indulgentia, non potest recommendari pro debito, etiam confessato. Cap. XXXII.

Cum Andreas vigore indulgentiæ liber incedens, propter banna emanata contra delinquentes captus, in carceribus mancipatus, ipsam indulgentiam produxisset, aduersus quam, ob causam à fisco allegatam, iudicatum esset, ideo in pñsum libertatem reponendum esse, placuit; sed si interim in carceribus creditoris debitum confessus fuisset, an pro eodem rcom recommendari possit? & pro parte negativa bis iudicatum est, nam etiam si ritè captus fuisset, sub Principis clipeo deceptus reperiretur, ipsa enim Curia, præiudicio decreto, & cum causæ cognitione indulgentiam concessit, atque debitas provisiones, cum inserto decreti tenore expediuit, quibus aduersus quoscunque executores te ueri potuisset, quæobrem captura ex parte iudicis indulgentiæ, iniustissima fuit. Confessionem debiti nullatenus oblatæ, visum est, quoniam pendente iudicio repositionis in libertatem interrogatus fuit. Neque eam ciuiles iudices fieri fecerunt, si notitia habuissent, de repositione in libertatem coram criminalibus disputari.

Cum Andreas. *Ex decisione, Consilij Neapolitani 415. Vincentij de Franchis.*

Carceratus iniunctæ à tertio recommendari non potest. Cap. XXXIII.

Iniunctæ capis, per tertium recommendari non potest, quod si fuerit, captura nulla declarata, & ipsa recommendata.

contumacia pro extincta habenda est, & ita conclusum, atque iudicatum fuit; In capiendone errari potest, vel ab ecclesia extrahendo, vel tempore quo capi non poterat, ex quo, aut si iudex in competens existeret, his, & similibus casibus sua libertate priuatis dicitur, & ante oia restituendus. Cum igitur Euallanus post provisionem supercedimenti facta, spretis per officialem capientem, partemque instantem literis, iniuste captus dicitur, ante omnia etiam contra instantiam tecti, restituendus est: Petens attentatorem remedio restituatur, a tertio quocunque opponente, impediri non potest. Er ha in Regia Audientia declaratum est.

Iniuste. *Ex decis. Consilij Catholice 133. Lud. Peguera.*

Captura nulla non approbat per cautionem prestitam, per quam liberatus est. *Cap. XXXIV.*

Siquis, dum a priuato caperetur, qui capiendi potestatem non habebat, cautionem dederit de se representando toties, quoties requisitus fuerit, captus nullo modo approbatur dicitur. Nam & officiales iniuste capientes ad similitudinem supplicij, velut calumniatores puniendi erant, in cuius locum hodie arbitraria pena successit, ergo cautio per carcerem prestita, quod delictum est, approbare non potuit, alias delinquendi occasionem daret, quae omnino praecidenda est. Et quod nullus est, aliquid fieri est impossibile. Item quod in fauorem introductum est, retorqueretur in odium, cautio in fauorem introducta dici debet, per quam liberatum consequimus est, ergo de nullitate ipsius dicere posse conclusum est.

Siquis. *Ex decisione eiusdem 74. Ludonici Peguera.*

Captura quando sit valida, pro suspitione fugae.

Cap. XXXV.

DE incompetencia iudicis coqueri non potest, qui sub eodem Principe est, & in loco destinata solutionis ius dicit, cum igitur capturam ob suspensionem ordinasset, carcerum ita demum relaxandum esse, placuit, si cautionem dederit.

De incompetencia. *Ex decisione Senatus Pedemontani 220. Antonini Thessauri.*

Carcerari confugientes ad ecclesiam quando gaudeant immunitate. *Cap. XXXVI.*

A carceribus ad ecclesias confugientes, inde extrahi non possit, sed tutos esse debere conclusum est, nisi cum exceptis non appareat, sub immunitatis regula manet: Et eam aliquando ab ecclesiis extracti essent, Senatus censuit, retrahendos esse, & ita in consilio Regio, si frequentius omnium voto obclusum fuit. Hoc etiam in capitaliter condemnatis, atque banitis procedere visum est: Nisi delicta talia perpetrassent, pro quibus ecclesia immunitatem non habet. Et ita in omnibus conclusum est, atque sententia latae sunt.

A carceribus. *Ex decisione Consilij Catholice 61. Ludonici Peguera.*

Carceratus pendente securitatis tempore, an & quando liberandus sit. *Cap. XXXVII.*

Quotidie in hoc regno securitatis banitis pro certo tempore, ex causa conceduntur, sed cum infra securitatis tempus capiuntur in pristinum libertatem reponimus, & in talem, securitatem, ut illorum persecutio difficilis sit, idque fieri debere visum est, etiam si iudex concedens, potestatem non haberet, ne decipiantur, qui securitatem gaudere arbitrantur. Quando vero infra tempus delinquant, & capiuntur, si hoc puniendum est, pro omnibus delictis, etiam ante securitatem commissis, puniendos esse, conclusum est.

Quotidie. *Ex decisione Regni Neapolitani 258. Vincenzij de Francis.*

Nullus carceratus potest relaxari absque iudicis licentia. *Cap. XXXVIII.*

Etiam minime legitime capis, per cuiusdem, sine iudicis licentia, relaxari non potest: Item pro debito pecuniario carceribus mancipatus, accedere quocunque creditoris consensu, absque iudicis licentia, liberari non debet.

Etiā. *Ex decis. Regni Neapolitani 202. Francisci Vinij.*

Carcerati, quomodo relaxandi sub diebus festis.

Cap. XX XI X.

Cum in diebus Paschalis, carceratos relaxandos esse praeterquam in certis casibus dispositum sit, id non ex toto intellectum est, sed vi sub tuta custodia reponantur, quoniam non est abolitio poenae, sed potius miseriae causa facta relaxatio: Dies Paschales sunt, septem dies ante, & totidem post: In latronibus insignibus, secus est, quia propter criminis immanitatem, omni tempore, etiam executio fieri potest, etiam in quibus eisque diebus festis ad torturam poni, item ad fureas mitti possunt: Beati qui iustitiam faciunt omni die, & ira de facto obferuntur.

Cum. *Ex decisione Parliamenti Delphinalis 409. par. 1.*

Francisci Marci.

Carceratus quando relaxetur publicato processu.

Cap. XL.

Cum de innocentia speratur, etiam si de crimine pena sanguinis agatur, publicato processu, in festis Paschalis relaxandus est: Quod multo magis fieri debet, si cautio de representando toties, quoties idonea sit.

Cum de innocentia. *Ex decisione eiusdem 587. par. 2.*

Francisci Marci.

Carceratus appellans non debet relaxari.

Cap. XLI.

In carceribus detentus appellans, adhuc retinendus est, & ita de stylo, & consuetudine omnium Curiarum Delphinalium obseruatur. Carcerato appellandi tempus non currit, quoniam carcer successum gravamen inferre. Pensante appellatione per iudicem a quo, retinendus est, Nisi iudex ad quem sibi remitti mandaret.

In carceribus. *Ex decisionibus Gratianopolitani 234.*

& 237. & 238. Gnidonis Papa, & Parliamenti Delphinalis 913. par. 1. Francisci Marci.

Carceratum, vel captum pro debito eximens, ad quid tenetur. *Cap. XLII.*

Is qui captum per seruientes pro debito, a familia manibus eripit, ad pecuniariam poenam Curiae applicandam teneri, visum est, atque ad solutionem debiti, & expensarum creditoris sciendum. Interdum ad exitum pro biennium condemnatus fuit. Etiam si iterum postea debitor caperetur, nihilominus eximentem creditori soluere, teneri placuit.

Is qui. *Ex decisionibus Regni Neapolitani 92. Francisci Vinij, Gratianopolitani 579. Gnidonis Papa, & Collegij Lipsiensis 15. Jacobi Thomingij.*

Eximentes carceratum, aut semetipsum eximens, vel fugiens, aut familiae resistens, quomodo puniatur. *Cap. XLIII.*

Qui pro debito publico, aut priuato detentus carceribus, vel captum a familia exemit, & liberauit, parni ad interesse, seu ad debiti, & expensarum tenetur, ac si si decessisset pro debitor: Si plures fuerint, qui exemerint, vnica solutione sufficere, quilibet si soludi obligatus est. Etiam criminaliter, siue in pecunia, siue in corpore pro moni iudicis, iuxta facti, & personae qualitates, puniendus est. Eximentes carcerati a manibus familie, pro debiti civilis, crimine legis luliae de vi priuata commissi, detentus in carcere, vel a familia capras, seipsum viuinus, atque clericus, si causa criminalis erat, capite plectendus est, &

Condemnatus nō erat, pro confesso in delicto principali habendus est, pro quo captus, aut detentus erat. Si causa civilis sit, licet iure stricto, in fugientem eadem poena sit, quia non attenditur causa, sed loci publici violatio, ubi iure est, atque superioris contemptus consideratur, tamen minus puniri solemus, & in penam exilij temporalis. Sive pecuniariam, aut ictum funis, prout in delicto videbitur, condemnari. Si nondum captus familiarē resistit, non eadem pena tenetur, quia fracto carcere fugiens, sed alia iudicis arbitrio, resistētia talis esse potuit, ut in grauissimam penam, etiam corporalem, & quandoque etiam mortis condemnationi possit, ut si cum armis, & notabili scelerum offensioe facta esset. Qui resistit tamen auxilium, vel consilium, aut fauorē præstant, eodem modo arbitraria poena tenentur.

Quod pro debito. *Ex resolutione crimineli 2. Petri Cabali.*

Carceratus pro causa criminali, non potest recommendari pro suspecto debitore.

Cap. XLIV.

Si ob delictum tota ciuitas, aut locus particularis cum arresto, sub fideiussione datus est, carceratus proprie dicitur, Nam ille qui a loco recedere non potest, a captiuitate parū differt, & libertate sua spoliari videtur. Detentus pro causa criminali, non potest pro debito recommendari, quia iudex civilis inferior est, nec se intromittit, vis superior manus appositus. Pro suspecto igitur recommendari nō potest, quia catena aurea fideiussionis ligatus est.

Sibi delictum. *Ex decisione Fori Finisanc. 14. parte 5. Borgi in Causale. m.*

COLLVSIO.

Collusio quomodo probatur. Cap. I.

Cum collusio secretò committi solet, ideo ex presumptionibus, & coniecturis, & probari dicitur, has autem sufficere visum est, nam Ioannes erat procurator Antonie, ex pensis que litis, ac si esset principalis, subministrabat, quod dolo, & fraude nō caret, nec erat verisimile, quod Antonia pauperrima domum retinere vellet, ad edificandum pro ornatu vrbis; Item quia pluries citata nunquam comparuit, & lite pendente inurum diuisorium Ioanni vendidit, animo igitur vendendi fraudis pro emendo præsumitur, ita ut vendendo emptioni faciendo renunciaſſe videatur. Cum autem collusio sit latens, & fraudulenta conuentio ad decipiendum tertium, hæc omnia ad decipiendum viciniam facta esse, visum fuit, ita ut non sit locus retractationi iuxta privilegium bullarum.

Cum. *Ex decisione Rota Romana 143. parte 1. Pauli Emily Veralli.*

Collusio quomodo præsumitur. Cap. II.

Si in causa beneficii actor, & possessor libellum det, & visq; ad conclusionem procedat, ac nihil hinc inde productum fuerit, sed reus liti, & causæ renunciet, & propterea actor declarari instat ipsi reo nullum ius competere, perpetuumque silentium imponatq; absolendum esse, Auditor tamen hoc negotium collusio esse præsumere debet, & ideo, quousque actor in aliquo de iure suo docuerit, ad pronuntiationem suspendere.

Si in causa. *Ex decis. eiusdem 614. Egidij Bellamers.*

Sententia per collusionem est nulla. Cap. III.

Collusiones, testibus vocatis, in plateis non fiunt, sed in occulto fiunt, ne ad partis notitiam deue-

niant, contra quam colluditur, & ideo per indicia, presumptiones, coniecturas, vel suspensiones probari possunt, quas ubi iudex admittit, liquidissime probationes sunt. Sententia per collusionem obrepta, est ipso iure nulla: semel per collusionem minor poena condemnatus, iterum puniri potest: Qui eodem modo absolutus est, iterum inquiri, ac moleſtari non prohibetur.

Collusiones. *Ex decisione Regni Neapolitani 296. Francis Vinij.*

De eodem. Cap. IV.

Nullitas per collusionem inducitur, & ideo vnicuique sententiæ executionem impedit: Etiam non parito iudicato, articuli super collusionem admittendi sunt: Nisi de bono iure constet, sententia reuocanda est.

Nullitas. *Ex decisione Rota Romana 898. parte 3. lib. 9. in Nouissimis.*

Propter collusionem causa remittitur ad forum Fisci.

Cap. V.

Si lis inter priuatos in Consilio tractetur, per quam Regio Fisco præiudicium fieri possit, cum de collusione dubitetur, causa ad Regiam Cameram remittenda est.

Silis. *Ex decisione consilij Neapolitani 132. Vincentij de Franchis.*

COMMENTARIENSIS.

Custos carceris aliquando excusatur de fuga carcerati.

Cap. I.

Si reus pro crimine assassini in solito carcere detentus, absq; culpa Commentariensis auſugiat, custos carceris excusandus est: sed in dubio præsumptio contra ipsum facienda est.

Si reus. *Ex decisione Extraneanti 62. Petri Garſia de Toledo.*

Carceratus liberatus a iudice, an possit detineri per Commentariensem. Cap. II.

Si carceratus per iudicis sententiam liberetur, nō potest Commentariensis pro expensis, atque salario custodiæ illum retinere, sed relaxare debet: Sed de consuetudine Ciuitatis Gratienopolis, quæ iuri derogat, nec soluerint, vel cum eis concordauerint, retinere solent. Si Commentariensis mulierem detentam carceribus, carnaliter cognouerit, capite puniendus est.

Si carceratus. *Ex decisione Gratienopolitana 449. Guionis Papa.*

Commentariensis, quando soluendum sit salarium, & expensæ. Cap. III.

Per statuta Delphinalia à singulis carceratis libra piperis Commentariensi pro custodia exsoluenda est, si pro capitalibus criminibus detenti fuerint, aut pro furto, vel amotione terminorum, siue depopulatione arborum, quæ cum stricti iuris sint, extra calis nominatos extendi non debent; Libra piperis secundum commune pretium exigenda est; Dimidius grossus, qui pro custodia soluendus est, pro die, nocte, atq; cubile, de moneta vſuali loci intelligendus est, licet secundum taxam Cameræ computominus, iste dimidius septem valeat denarios Turonenses, vnum obolum, hoc est duos liardes, & vnum denarium Turonensem, atq; vnum obolum. Quæ Castellanus, siue Commentariensis expensæ, & viduus carceratis ministrat, cum taxa à statuto nō decurrit, & secun-

Secundum iurisdictionem iudicis arbitrio relinquatur.
Per statuta. *Ex decisione Parliamenti Delphinalis 118. parte 2. Francisci Marti.*

Custos carceris, siue eius socius quomodo teneatur de fuga carcerati. Cap. IV.

Custos carceris, qui regulariter debet esse nobilis, prudens, fidelis, & optimè notus per integritatem meriti, delicti augeantis penam, & aliquando maiorem, ex sola culpa pari debet. Idemque in arcis, vel castri custode, asserendum est, dicente Domino, quia dimissisti virum dignum morte de manu tua, cit anima tua pro anima illius. Si verò custodis socius à Principis, vel iudice deputatus, vñ cum carcerato aufugerit, alter socius, qui non est in culpa, non tenetur, quia nemo potest à proditione praeuocare. Minus teneri videbatur, si nobilis, ac bonæ conditionis carceratus fuisset, nam cum de eo fugæ præsumptio non existeret, laxatis habentibus, bonæ opinionis virum tenebat, de quo confidendum erat: sed contraria sententia melior viâ est, quia credulitas, etiam probabilis alteri præiudicium asferre non debet: & licet neque nobiles, neque senes, & infirmi, ita strictè detineri, & custodiri debeant, tamen custos de eisdem tutus, atque securus esse debet.

Custos. *Ex decisione Senatus Burdegalesis 217. Nicolai Boerij.*

Custos tenetur creditori pro debitore fugiente de carceribus, & quid si redierit.

Cap. V.

Si carceratus nobilis, & bonæ æstimationis pro modo debito fugerit, quod nō erat verisimile, custos carceris non tenetur, si eundem in loco largo, homini talis conditionis affectu poni curasset: Vbi autem in notabili negligentiâ existeret, ostium dimittendum aperit, ut mori solito non claudendo, debitum integri, simul cum damnis creditor, etiam priuato, sicut hūc solueretur. Neque prodest, quod fugitiuus debitor ad carceres iterum reducantur, quia custos, qui fugæ causam dederat fideiussor fictus esse censetur, contra quem ira prompta executio esse debet, absque nouo iudicio fisci, sed actionis fideiussor. Sed ista non procedit, quando re integra nihil creditori perierit.

Si carceratus. *Ex eadem met decisione 217. Nicolai Boerij.*

Custos an teneatur de fuga carcerati liberandi, vel condemnandi. Cap. VI.

Aufugiente de carceribus de proximo liberando, custos non tenetur, & contrario verò si is, qui condemnandus est, fugerit, nam diligenter, atque strictius custodiri debebat, iccirco Curia criminofum condemnatum restringendi esse iubet. Sed quid si custos ignorauerit? Fugitiui processus, si completus, & perfectus fuerit, videndus est, & si indicia ad torturam duntaxat, & non ad condemnationem sufficiens essent, nunc secundum culpam, atque custodis executionis iudicandum esset. Neque tenetur, si carcerati miraculosè euaserint, vt de Beatis Perto, & Paulo sacrosancta cantat ecclesia.

Aufugiente. *Ex eadem met decisione 217. Nicolai Boerij.*

Cap. VII.

Carnalis cognitio carceratæ mulieris, à iudice, vel commentariensi facta, grauior, sed non tutoris instar, pupillam suam corruptentis puniendi est, ille enim, pupillæ suæ conservandæ iuramento

astriktus, maximè feriendus est, sed ista, superioris arbitrio punitio, non est ad mortem vique, quæ vltima poena est, & delicto fortè æqualis, extendenda. Tutor cum bonorum publicatione, siue durante, siue finita iura tela, si illam cognouerit, deportatur, ergo iuribus in carceribus detentam cognoscens, puniendus est: Quod ne meretrici quidem iniuria licet, ne carceri casitati, qui locus publicus est, iniuria fiat; Quare scortum iniuriam in carceribus custodem cognoscit, virgine intra carceres vapulare, visum est.

Carnalis. *Ex decisione Senatus Burdegalesis 217. Nicolai Boerij.*

CONFESSIO IN CRIMINALIBVS.

Confessio coram incompetente iudice, an, & quando probet. Cap. I.

Si coram incompetenti iudice delictum quis confessus fuerit, si quidem clericus, Nisi archiepiscopo tero suppositus sit, ad torturam indicium non habebit, secus in laico, cuius extrajudicialis etiâ confessio indicium facit, Rei quidem ad torquendum, instigatus verò, siue accusatoris ad liberandum: Si quis coram iudicibus, velut priuatis confessus fuerit, nō autem in forma iudicii, & pro tribunali sedentibus, iudicii sufficiens vim habere, enam si reuocauerit, iuxta Doctiorum sententiam conclusum est.

Si coram. *Ex decisione Senatus Burdegalesis 90. Nicolai Boerij. & decisione Consilij Neapolitani 179. Antonij Caprij.*

Delictum ad quem effectum probetur per confessionem extrajudicalem. Cap. II.

Per confessionem extrajudicalem delictū plenè non probatur, quò ad effectum poenæ ordinariè infligendæ: Si iurur clericus beneficiatus adulterij crimen se commississe, deposuerit, beneficio non priuatur, sed suspenditur tantum, quò ad effectum torture duntaxat, valida est, de cetero clariore probationes esse debent. Possibile enim est, quod ipse cōfessus non commiserit, sed vel animo diffamandi, vel iactandi, & gloriandi dixerit, aut etiam mentiendi, in quibus plurimi voluntariè mendacium dicunt: Sed ex huiusmodi mendacio, & iactatione, nouum delicti genus incurrit, etiam certam poenam requirens, qua non probata, etiam sine accusatione tanquam pro notorio infligenda est.

Per confessionem. *Ex decisione Rota Romana 721. Adgij Bellamera.*

De effectu confessionis extrajudicialis delicti.
Cap. III.

Confessio extrajudicialis rei de delicto per eum cum misso, legitimè per duos testes probata, prout quolibet aliud indicium à maleficio remotò, probandum est, sola, & de per se sufficiens indicium ad torturam facit, & quamuis aliqui, ad euitandam torturam, cautellam tradant, vt reus illam reuocet, quia tunc sine effectu remanebit, etiam si de errore nō probetur, cum pluri facti fuerit. Tamen cautellam tenendum non esse, pluri timorum sententia conclusum est, alias nunquam illa prior sententia loci habere posset. Error iurur probandus est, vt indicium euanescat. Si post extrajudicalem, reus tortus confiteatur, nulla alia ratificatione opus esse videbatur, Quæ sententia recepta non est, cum omnem effectum extrajudicialis operata fuerit, nimirum vt reus ipse torqueatur. Cum ratificatio per alia indicia, etiam proxima, & immediata maleficio

C a non

non excludatur, cui per extra iudicium, quæ à delicto remota est, excludenda est: Et ita sapienter iudicatum est. Interdum propter confessionem extra iudicalem extra ordinem puniendus est, quia in alterius iniuriâ, vel offensam de delicto gloriatur: sed illa tortura, & iudiciali confessione non sequitur, euaneſcit.

Confessio. Ex resolutione criminali 81. Petri Caballi.

Confessio facta in tormentis, vel in vinculis, & compedibus, an valeat. Cap. IV.

IN tormentis facta confessio non nocet, nisi perseueret, atque indicia præcedat, super quo certum interuallum requiritur, quod iudici arbitrium est: Idem si in vinculis, & compedibus facta esset, quoniam ossibus tibiârum inhaerent, speciemque tormenti indicunt: Nemo in vinculis, nisi in atrocibus pondus est, & quando delictum confessus fuerit: Sed propter fugam, aut carceris fractionis timorem in vinculis poni conſueuerunt. Cum precedentibus indicis reo tormentis inferuntur, si confiteri vult, de funiculo descendere debet, & ab ipso locum ligato confessio recipitur. post modum extra locum torturae, si item diè transacta repetatur, ad sciendum vtum in confessione perseueret.

In tormentis. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 917. parte 1. Francisci Marci.*

Confessio meru tormentorum facta non valet, si iudicia non precedant. Cap. V.

Cum legitima indicia non præcederent confessio in tormentis tribus vicibus datus non valet, præsertim quia in tormentorum loco confessus est, & terribiles officialis minæ interuenerunt, quæ iustum merum inducunt, & multo magis, quia longa carceris detentio, cum vinculis, & compedibus interuenit, etiam carcer, quando durus est, tormentum dicitur.

Cum. *Ex decisione 283. parte 2. Francisci Marci.*

Aduersus confessionem minoris, restitutio conceditur. Cap. VI.

Si minor delictum in iudicio confessus est, sine curatore, & allegans se laicum aduersus dictam confessionem restitui petat, illa confessio non nocet, & ita conclusum est.

Si minor. *Ex decisione Consilij Neapolitani 208. Mathias de Affiliis.*

Confessio prodigi an noceat sine curatore, & an puniri possit. Cap. VII.

Pro digis pupillo equiparatur, cuius etiam confessio, sine curatore, nocere non debet. Vbi de delicto constat, sicut quilibet alius puniendus est, etiam vsque ad mortem, atque bonorum confiscatione includi potest.

Prodigus. *Ex decisione criminali 48. Petri Caballi.*

Confessio in criminalibus nunquam diuidenda. Cap. VIII.

Confessio dubia reo consenti præiudicium facere non solet, quando de delicto non apparet tametsi sponte confessus, nitius puniendus sit. Sed an cum qualitate facta, simul acceptanda sit, vel ipsa qualitas à sico reſpui possit: Quando reus conuictus se excusando cum qualitate sciteretur, tunc potius excusatio dicenda est, quam nisi probauerit, confessum, atque conuictum remanere plumb. videbatur. Alijs diuidi non potest, quando præsumptio contra consistentem est. Alij duplicem separationem posuerunt, legis, & hominis, cum igitur quis homicidium ad sui defensionem fecisse dixerit, se confessionem diuidit, atque dolum in homicidio præsumit: Separatio autem hominis circa ea fit, quæ sicut

causa, & effectus se habent, vel aliâ conexa sunt, & ite iudex partem acceptare, & partem reſpicere potest: Quod cum ita confessum torquere potest: Cetera, ita demum diuidenda esse, nisi inconuenient fiat. Nam si ex interuallo defensionis qualitem addat, confessioni meræ illanum est: Vbi autem aduerſaria non qualitate tem adiicit, sed diuersim, separatumque factum, diuidenda est: Sed hæc omnia potius ad ciuilia pertineant, vltim est, In criminalibus autem causis confessio multatenus diuidi potest.

Confessio. Ex decisione Palatii Apostolici Fuentium 46. par. 2. Thoma Trifani.

Confessio in criminalibus, quando sufficit ad condemnandum. Cap. IX.

Si quis de crimine inculpatus, vitro absque tormentorum formidine confessus fuerit, nulla perseueratio requiritur, vt condemnari possit, sed confessioni, quæ per tormentorum formidinem facta est, nullatenus standum est. Nisi iudex citra tormenta, in alio loco, reuinterroget, vt nrm perseuerare velit: nam in tormentis facta, absque perseueratione non valet.

Si quis. *Ex decis. Gratianopolitana 340. Guidonis Papæ.*

Confessio quando possit reuocari. Cap. X.

Si error allegetur, atque probatio offeratur, confessio reuocari potest, etiam si confessio geminata, reperta, atque sæpius iurata esset, vel consenti terminus ad delibet are respondendum in statum esset, & hæc sententia semper vlt recepta est: Si confessio præcedentibus indicis ad torquendum emanasset, in arbitrio iudicis est, vt reum audiat, atque reuocationem admittat, tutius tamen est in omni casu errorem probandum admittere: Multo magis si per torturam extorta, etiam ex internal lo legitime ratificata esset, nam & ipsa ex errors allegatione, euique probatione, reuocari potest.

Si error. *Ex resolutione criminali 186. Petri Caballi.*

Pœna temperatur propter confessionem spontaneam. Cap. XI.

Mitius cum confessio, quam cum conuictu agendum est, & ideo confessio spontanea ab initio emanata pœnam mitigandi, iusta causa est.

Mitius. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 122. par. 1. Francisci Marci.*

Pœna confessionem qualificatam, an, & quando quis possit puniri ordinari. Cap. XII.

Cum de delicto aliter non constat, quam per rei confessionem cum qualitate emanatam, pœna ordinaria imponenda non est, dummodo eodem contextu dicta fuerit, nam cum iudex simpliciter confessionem non habeat, nec illam diuidere possit, respectu qualitatæ adiectæ, extra ordinem punire debet, & ita in quouis delicto cum genere, vbi libet obseruati esse, nonum est. Nô igitur Pampilius, vigore statuti contra rapere mulieres attentantes ad mortis penam condemnandus est, qui Camillam deofculari voluisse, ac rapere de ciuile consensu, vlt illam in vxorem duceret, quamuis qualitatem illam nō probauit. Quare per testes conuincitur, ite non obſtante qualitate, vltimo supplicio afficiendus est: Si verò conuictus nō sit, sed aliquâ iuris præſumptionem, siue semiplenam probationem contra se habet, tunc pro explicita veritate habenda torquendus est: At si neque per testes conuincitur, neque iuris præſumptionem, aut aliquam semiplenam probationem contra se habet, confessio cum qualitate incontinuat dicta, acceptanda est, Nec ex ea ordinaria pœna, sed mitiori, iudicis arbitrio puniendus est. Cum testes, contra Pampiliu ignorarent, an deofculari, vel

rape-

rapere vellet, cumque in tortura positus, in eadem confessione persisteret, Ideo Senatus censuit in duobus sumis scilicet prius torquendum esse, & deinde ad tritremes per quinquennium transmittendum esse.

Cum. Ex decisione Rota Lucensis 19. Josephi Ludovici. Confessio minoris, sine curatore, de consuetudine valet. Cap. XIII.

SI à minore viginti quinque annis confessio sine curatore in causa criminali facta fuerit, eidem confidenti non nocebit, etiam si deliquisse fateatur, cum iudicium nullum existat, ita ut eidem, ne tempus quidem à statuto super nullitate opponenda præfixum, currat, quod & in iudicio civili pariter obtinet, sicut filiusfamilias legitimam personam in iudicio sine patris consensu standi, non habet: Quæ licet vera sint, tamen de consuetudine in iudiciis criminalibus contrarium observatur: quamvis defensor minoris ætatis, ad effectum minuendi poenam plurimum possit. Statutum generaliter loquens, etiam si à iure exorbitet, præsertim in delictis, minores comprehendit, & quæcumque personas includit, nisi speciale privilegium habeant.

Si a minore. Ex decisione Rota Bononiensis 148. Casaris Barzj.

Confessus potest excipere contra confessionem factam à tormentis. Cap. XIV.

VERè spontanea confessio dici non potest, quæ in tormentis facta est, sed potius per legis interpretationem, ergo aduersus illam, quod vxorè occidit, ut alia muliere commodius frui potuisset, quod eandem adulterij causa necauerit, opponi potuisse, conclusum est. Quamvis iuramentum de veritate dicenda processisset, non ideo peritum dicens est, cum postea diuersam causam asserat, nam quia principalem confessionem non infringit, sed causam, & propter vtramque homicidium fieri potuit, nisi quia per ritum speciale magis Curie dispositum est, ut principalis de hoc peritio non puniatur: Aduersus confessionem erroneam, probatione admittendam esse, dubitari non oportet. Cum quis fore excusare prohibetur, errorem suum corrigere non prohibetur. Reuocatio eatenus valet, quatenus id quod dixerit, falsum esse probauerit. Semper aduersus confessionem terminus ad se defendendum dati consuevit, cur igitur excusationes aduersus emanatam opponere prohibendos est?

Verè. Ex decisione Consilij Neapolitani 638. Vincetij de Franchis.

Confessio delicti emanata in alio iudicio criminali, instantia primi perempta, nihil operatur. Cap. XV.

INstantie peremptio in criminalibus, omne ius perit, ita ut neque ius accusandi, neque inquirendi vltoribus permittendum sit, atque omnia acta tam ordinaria, quam probatoria perire, pluries in Regijs tribunaliis observatum est, ergo propter confessionem in alio criminali iudicio emanatam, quod homicidium primum, de quo sub cautione in forma liberatus fuerat, condemnari non poterat, quoniam notorium non inducit: si post istam confessionem instantia perempta esset, aliter dicendum esset. Non igitur processu opus esset, & cum instantia perempta, crimen abolitum sit, nullatenus procedendum esse placuit.

Instantie. Ex decisionibus eiusdem 653. & 654. Vincetij de Franchis.

Confessio iterata sufficit si est conformis iudicij. Cap. XVI.

Frustrà condemnatus appellat, qui confessus se non fuisse monetam, advocati nequaquam conuictum

esse opponebant, ut illam admitti obtinerent, sed quia pecuniarum coronæ, atque tondendi forfices in eius domo reperiæ fuisse, quas ipse recognouerat, nisi reuocatis probasset contrarium, per reuocationem tormentorum perferre compellitur, eius igitur iterata confessio, conformis in dictis, ipsam veritatem indubitabiliter patefecit.

Frustrà. Ex decisione eiusdem 72. Thomæ Grammatici

CONDEMNATIO.

Condemnatio in criminalibus quando fieri debeat. Cap. I.

VTEUS de crimine delatus, dñari possit, opus est, ut vel sua confessione, vel documentis apertis: misq; probationibus conuictus sit, sed cum neque confessione criminis reus reperitur, neque testibus in vnu finem conspirantibus conuictus sit, sententiam pro sisco latam, reuocandam esse, placuit. Testes tanquam singulares nihil probant, si super inquisitione contenta, non concordant, neque etiam credendum est, cum minores viginti annis se esse dicant, & cū alter ex eis præsens rixæ fuerit, inter inquisitum, ac vltimeram ortæ, nihilominus se nihil vidisse assent. Mioreos viginti annis ad effectum inquirendi, atque torquendi idonei sunt, secus est quò ad condemnandum, ita ut, nulla aduersus eorum personas opposito necessaria sit. Neque fuit probatum, hoc delictum de nocte commissum, per alias probationes haberi non potuisse, Imò & in loco patratum fuisse constat, in quo alij te fies probabiliter reperiiri poterant, atque alij etiam interfuerat, prout ipsi examinati super testibus respondit. Quare condemnatio facta, ex probationum defectu, reuocanda est.

Ut reus. Ex decisione Rota Bononiensis 148. Casaris Barzj.

CONVICTVS.

Statutum super conuicto an locum habeat in confesso. Cap. I.

STATUTUM contra conuictum de falso, in confesso non videtur locum habere, nam nomen conuictus magis pertinet, ad eum qui testibus, aut alijs legitimis argumentis facinus commississe probatur, & confessus à conuicto, tanquam diuersa species à legislatoribus ponitur: Quamobrem in grauissima pena mutilationis membri, materieque odij plenissima, sititè interpretatio facienda est, ita ut statutum sponte confesos, à conuictis separare voluerit. Grauius cum testibus conuicto, quàm sponte confesso agi solet, cum ille propter negationem, atque delicti omni probandi, sisco inpositum, grauiorem penam inerat: Interdum negatibus pena augeri solet, cōsistentibus verò minui. In materia odiosa lex de probationibus mentionem faciens, partis confessionem non includit. Sed contraria sententia frequentiori calculo recepta fuit, nam in confesso verè, ac proprie probato est, atque omnium optima, & secundum hanc iudicatum fuit.

Statutum. Ex decis. criminali 68. Petri Caballi.

Conuictus, ad sui defensionem fecisse allegans, audiendus est. Cap. II.

NVLLI dubium esse debet, quin reus, si milles delictum se commississe negauerit, si de eo postea legitime conuictus est, ad sui defensionem fecisse, allegare possit, itaque audiendus, atque mendacio suo non obstante,

obstante, ad probandum admittendus est. Quinimo iudex valdè erraret, qui aliter faceret, sententiamque iuxta illi, vel accusatoris probationes, proferre vellet.

Nulli. *Ex decisione eiusdem in 49. Petri Caballi.*

Conuictus, an possit puniri absque confessione.

Cap. III.

Sed an reus, qui legitime per testes conuictus est, pro quo mortis poena imponitur, si confessus non fuerit, & innegatione perstitit, condemnari possit? Affirmatiua sententia semper verior via est. Licet ex generali consuetudine, atque stylo Regni Francie, delatum, testium probatione superatum esse, non sufficit, ubi vel de vitium supplicio, vel mutilatione membri agitur, nisi ore proprio crimen confessus fuerit, aut factum ita notorium esset, quod aliqua tergiversatione celari non posset: sed de iure probationes clariores absque aliqua confessione sufficiunt; Sin autem aliter se habent, confessione opus est, ad quam habendam questionis locus esse potest.

Sed an reus. *Ex resolutione eiusdem in 39. Petri Caballi.*

Conuictus de homicidio per testes, & confessus cum qualitate, potest in secunda instantia qualitate probare. Cap. IV.

Si quis conuictus est de homicidio, atque ad propulandam grauem iniuriam seculis confiteatur, vtrum qualitatem non probatam in secunda instantia probare possit, questionis est. Quando confessio concordat cum conuictione omnino denegatur, & si vtrunque non tollit, cuius iuris defensionibus se tueri valeat, vt quia mortuus erat bannitus, aut simili. Cur defensionem auferre poterit, quod pro graui iniuria propulanda fecerit? hoc enim interdum minuit, interdum delictum tollit. Nec à sententia appellando contra confessionem facit. Imò illam cum qualitate confirmat, vt non puniatur, prout accusator vult. Vbi confessio differat a testium depositionibus, confessus, & conuictus dici non potest, vt appellatio denegetur. Conuictio per testes appellare permittitur. Confessio cum hac qualitate pariter permittendum esse, resolutum fuit, præsertim quia in Regno appellatio in causa homicidij non denegatur.

Si quis conuictus. *Ex decisione Consilij Neapolitani, 556. Vincentij de Franchini.*

CONVITIUM.

Literarum comparatio facit indicium libello famoso.

Cap. I.

Interdu in causa ciuili literarum comparatio semiplenam probationem facit, ergo ad probationem libelli famosi in criminalibus indicium ad torturam facere debet, quod minus est, quam semiplena probatio: sed propter mutationem temporis, & atramentum, hæc comparatio falli solet.

Interdu. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 730. par. 2. Francischi Marti.*

Veritas conuictij per libellum famosum, an excuset.

Cap. II.

Criminis veritatem per libellum famosum pandere non licet, & hæc sententia iudicando in Camera obtinuit. Siue in iudicio, siue extra iudicium conuictus dicitur, etiam verum, cuiusque notitia Reipublice interfuit praua tamen intentione, atque iniuriandi animo, percatum est, & ab iniuriarum actione omnino liber non

existit: Nam & si bonum sit, atque Reipublice vtile, nocentium crimina nota esse, prauus tamen animus reuelantis, rem iniuriam efficit. Optime autem conuenit perperdere æquo animo, ac iudicio presumptiones, & coniecturas: Nam si ex his appareat veri criminis, & Reipublice perniciosi obiectionem absque vlla causa, vtilitateve ipsius negotij, quod tractatur in iudicio, vel extra factam esse, tunc ex iniuriolosissimo processu intelligitur, ideoque extra culpam non est: Quod si eadem obiectio ex probatione, ex ista causa fuerit, æquissimè erit præsumere non animo iniuriandi, sed ex ea causa contigisse. Ideoque conuictum iniuriatū non teneri.

Criminis. *Ex decisione Camera Imperialis 4. parte 4. Joachimi Alfingery, & decis. Rota Spirenfis 53. parte 2. Gasparis Guglielmi.*

Inueniens famosum libellum, alijsque ostendens, an de eo conuictus sit. Cap. III.

Cum iniuria, quæ literis commendatur, maior indicanda sit, vt potest & consilio facta, & diutius in conspectu hominum perueiret, nihil mirū est, si leges, & canones super his varias statuerent poenas, vocis facile obliuiscimur, at litera scripta manet, & per manus plurimum longe, lateque vagatur, atque tādū subsistit dedecus, quādiū memoria remanet, nihilque detestabilius est dedecore: Quamobrem qui libellum, carmen, aut historiam ad alicuius infamiam scripserit, cōposuerit, ediderit, doloque malo fecerit, vt quid coram fieret, iniuriarum nomine tenetur, sitque eo nomine reus condemnatus intestabilis, nimirum ob carmen famosum condemnatus, neque telis esse potest. Idemque statuendū est, si quis libello Principi, vel alij, dato, alterū infamia afficiat, Ac denique contra illum, qui carmen conscribit, aut proponit, vel cantat, quod pudore alicuius lædat, Iure Pontificio si quis confecerit, flagellatur. Item si quis inuenierit, & nō regerit author iudicatur. Imperatores autem statuunt, conficientes libellos famulos, poena capitali plectendos esse, etiā si ignari libellos reperirent, & non eosdem corrūperent, vel igne consumerent, sed alijs manifestauerint, nam quasi delicti auctores eadē poena puniri voluerunt; Quare non solum author capite puniendus est, sed etiam ille qui legit, & non statim lacera t. Nec minus ita puniendus est, qui pluribus, quā qui vni tantum manifestauerit. Cum illa dispositio generaliter loquitur de omnibus iniurijs, quæ dicuntur, vel scribuntur, ad alicuius infamiam, ideo restringenda non est. Et quamvis perlegens auctorem ostēdat, nihilominus propter solam publicationem plectendus est. Is qui libellum inuenit, si statim nō corrumpit, sed eius vim manifestat, ob id solum, quia nō parendo legi in dolo versatur, puniendus est. Poena capitis est, quando infamia ratione alicuius delicti, libellus continet, propter quod infamatus mortis poena, auitalia naturali plectendus est, ubi verò infamia ex libello procedens, delictū non continet, sed atrocē iniuriā irrogare, quia nec huiusmodi infamiam per libellum famosum pandere conuenit, iudicis arbitrio poena afficiendus est. Et quia carmen componere, quod quis iudeus iudicaret, vel de genere, ac prosapia Iudeorum descēdere, est atrocem iniuriam contra quem committere: Ideo Regio Consilio visum est, hunc reū condemnare, vt publice coram omnibus mentiar, & per annum exul fiat.

Cum iniuria. *Ex decisione consilij Cathalonie 77. Ludouici Peguera.*

Poena libelli famosi quæ sit. Cap. IV.
Quando crimē in famoso libello deductum est, pro quo poena capitis imponenda esset, si verum fieret, tūc pro conuictio poena rationis ad similitudinē supplicij imponenda est, sed de iure canonico verbe-

verberibus subicitur. Qui assumunt statuas, vel imagines principum ad iniuriam alterius, ad publica vincula danandi sunt. Idem est si quis habitum religionis, derisionis causa portauerit.

Quando. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 728. parte 2. Francis Mari.*

De eodem. Cap. V.

Sed Nos pluries pro famosis libellis mortis naturalis penam imponere consueuimus, ita ut amplius dubitandum non sit.

Sed Nos. *Ex decisione consilij Neapolitani 533. Vincentij de Francis.*

CRIMEN.

Crimen priuatum quando differat a publico. Cap. I.

Omne crimen priuatum presumitur, nisi publicum esse, exprimitur: In priuato nullus ad accusandum admittitur, nisi cuius interest, aut tale sit, in quo fisco pena applicanda sit. In publico etiam forensi peccatur.

Omne. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 766. parte 1. Francis Mari.*

Ex inuisione, & depredatione, quot crimina orta sint. Cap. II.

Ex eodem facto plura crimina oriri possunt: Ideo tatione congregationis personarum cum armis facta, species criminis lese maiestatis est, si in urbe fiat, & cum portatio ensium, alioquinque armorum officinam interuenit, uis publica dicitur, nam armorum appellatione, omne instrumentum aptum ad nocendum venit, cuius pena est deportatio, siue bannum cum confiscatione bonorum: In quantum uolentia rerum mobilium ablatia interuenit, quadropi pena est licet rapina pro re mobili sit, tamen etiam pro immobili committitur, & est pena dupli: Furtum est improprium, crimen exaltate hereditatis maius, sed rapina omnium pessimum: In quantum isti rei ancillas ligauerunt, aliosque seruitores in quadam aula, ne a celanaret, priuatum carcerem commisisse dicendi sunt.

Ex eodem. *Ex decisione eiusdem 251. parte 2. Francis Mari.*

C V L P A.

Culpa quando imputari non possit. Cap. I.

Culpa non presumitur, ideo illam opponens, concludenter probare debet. Illi autem imputari non potest, qui actum non facit, quem gerere non tenetur. Nemo in culpa dicitur, si id non facit, quod factum nihil profuisset. Idem procedit, si dubium foret, utrum profuturum fuisset: Culpa igitur non intrat, si pretium non obtulit, cum ad offerendum obligatum esse, non probeatur. Cum Falconis in dolo fuerit, ueniendo illud, quod suum non erat, & se nomine Antonij possidere constituendo, quod non erat, ergo non potest contra ipsum culpam obicere, quia dolus in faciendo, culpam in omittendo absorbet.

Culpa. *Ex decisione Rota Romana 521. parte 1. in Nequissimis Seraphini.*

Culpam probat debitor aduersus creditorem. Cap. II.

Si res pignora perdat, vel deterior fiat, & debitor contra creditorem de culpa opponat, illam probare debet: Creditori satis est, si perditionem, aut deteriorationem, aut amittendi modum probet.

Sires. *Ex decisione Cappella Theolofana 346. Ioannis Corferij.*

DEFENSIO.

Vim vi quomodo repellere liceat. Cap. I.

Pro defensione corporis, & rerum, uolentiam pulsare licitum est, vim vi incontinenti repellere, & cum moderamine in culpatum tutelae, ita ut aliter euadere non possit, & defensionis, potius, quam uitionis causa faciat. Armorum terror sufficit, ut defensionis causa factum presumatur. Nemo percussionem expectare debet. Respectu rerum etiam uolentiam inferendam propulsare conuenit: Quod aliter bona tueri non possit, atque periculum irrecuperabile existeret, siue nocturno, siue diurno tempore, siue ad homicidium permittitur, dummodo de rei uis periculo non agatur, nimirum a duobus aureis infra: De iure canonico clericis, vel laicis pro rerum defensione occidere non licet, quoniam illarum iacturam potius pati debent, nisi omnium bonorum existeret.

Pro defensione. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis, 769. parte 1. Francis Mari.*

Interesse partis quale debeatur pro homicidio ad defensionem cum excessu. Cap. II.

Ubi in defendendo modus exceditur, homicidij pena locus non est, maxime in persona nobili, qui fugere non tenetur, & ideo conclusum est, internari gratiam quo ad remissionem multarum prius declaratarum, sed prius heredibus defuncti de interesse satis faciendum esse, quia in dubio illud renuntiare non uidentur. In hoc interesse veniunt medicorum expensae, ac medelae. Item opera quibus quis caruit, & caritatus est. Corporis difformitatis ratio nulla habenda est, cum liber homo assumptionem non recipiat, item consideranda sunt personae, quas defunctus alius esset.

Ubi. *Ex decisione eiusdem 225. parte 2. Francis Mari.*

Pro defensione honoris, quomodo liceat iniuriam repellere. Cap. III.

Super eo an pro simplici honoris defensione verbalis iniuriam saltem uerbis propulsare liceat, quamuis in eius defensione non leuis concertatio facta foret, tamen in eam sententiam crebrius itum est, licere prouocato ad honoris sui defensionem uerbalem iniuriam uerbis retundere: Quod tamen cum moderamine receptum est, dummodo uerba non ad uindictam tendant, sed ad excludendum crimen, vel iniuriam illaram, ideo tuio offensus non licet reuocare furem, vel latronem, quia si bi illata sunt, quia ad uindictam diceret, sed licite diceret, Tu mentiris, quia hoc ad defensionem duntaxat tendit, Idem si diceret, Tu mentiris, ut fur, & latro, cum ad uinum, eundemque effectum uerba dirigerant, & ex illis uerbis, quae ad uinum effectum tendunt, diuerse iniuriae non oriuntur.

Super eo. *Ex decisione Camera Imperialis 17. parte, 5. Ioachimi Nissingerij.*

Vulgar.

Vulnerato, ad sui defensionem, aggressorem occidere licuit. Cap. IV.

STante provocacione, & necessaria defensione, inquit sitis omnino exculpandus est. Nam omnium gentium moribus, & consuetudine receptum est, & ratio doctis, necessitas barbaris, mors gentibus, feris natura prescripsit, ut semper omnem vim, quacumque ope possimus, a corpore propulsemus, ad quam legis defensionem non docti, sed facti, non instruiti, sed inbuti a natura sumus, ita quod si vita nostra in aliquas insidias, vim, aut inimicorum tela incidat, omnis honesta ratio sit, & expedienda salute. Nec est dubitandum quin hæc necessaria defensio dici debeat, cum testes ad necessariam defensionem factum se credere deponant, in criminalibus autem ad teorum fauorem de credulitate deponentes recte probant. Nemo percosionem expectare debet, solæ minæ, impletusque aduersarii armati, ad se defendendum sufficiunt, quanto magis licitum fuisse dicendum est, ei qui iugiter in aggressionem tribus vulneribus percussus fuit, & ideo quicquid fecit, provocatus, & ad sui defensionem fecisse, præsumendum est. Maxime ubi aggressor stat, neque se retrahit, ita ut nialum conseruandi animum habere præsumatur. Non ante rixā, sed in rixā Iacobus provocatus, ter vulneratus, cum eodem armorum genere vulnerauit. Propterea absolutum esse, conclusum fuit.

Stante. *Ex decisione Regiæ Lucens. 56. Hieronymi Magoni.*

Homicidium ad sui defensionem an, & quomodo sit puabile. Cap. V.

Non est punibile homicidium ad sui defensionē paratum, cum vniciue vim vi repellere, licitum sit. Et hæc sententia cum a naturali iure descendat, ideo in vtroque foro recepta est, atque per rerum suarum etiam propriæque honoris tuitione, intellecta est, nam periculum famæ periculo vite æquiparatur, & ita faciens ne clericus quidem peccat, neque irregularitatem incurrit. Etiam si insulatus abque periculo fugere possit, minimè terga vertere tenetur, sed aggressorem, secundo, occidere potest. Qualitatem confessionis probare non oportet, sed si probetur generaliter ad sui defensionem fecisse, satis est. Nemo offensionem, siue alterius percussione expectare debet, nam minantem mortem statim percutere potest. Semper provocatus ad sui defensionem fecisse præsumitur, aggressionē igitur probare sufficit, offensa præcedens, probabilis terror est, quicquid inde sequitur, ad sui defensionem fecisse, præsumitur. Si aggressus modum, terminumque in se defendendo excedat, non aliter pena ordinaria homicidii plectendus est, sed de excessu tantum, extraordinariè, mitiori quæ pena iudicis arbitrio, non solum si modum ex culpa excessit, sed etiam si ex dolo. Nullo igitur casu aggressorem occidens, de homicidio tenetur, & ita semper obseruatum, atque iudicatum fuit in omnibus Regni foris. Si verbis provocatus, prouocantem necauerit, a pena mortis liberandus est, & ita sæpe sapienter resolutum, atque iudicatum est.

Non est. *Ex decisione Regni Neapolitani, 439. Francisci Pinij.*

Frater pro fratrīs defensione an alterum occidere possit. Cap. VI.

Rater superueniens in rixā fratris, & cogitans illi aggressum, aduersarium tanquam aggressorem occidere, ordinaria homicidii pena non tenetur, quia in facto errauit, sed alia mitiori puniendus est, atque ita iudicatum est. Sed alter, qui suis propter rixam homicidio

causam præbuerit, de homicidio peti alterum commisso non tenetur. Auxiliator etiam interdum condemnari potest, quamvis principalis absoluitur. Vbi in rixā quis occiditur, si interfector ignoretur, author rixæ de homicidio plectendus est.

Frater. *Ex decisione Regni Neapolitani 63. Francisci Pinij.*

Delictum quando dicatur ad defensionem, & quando ad vitium. Cap. VII.

Si quis insulatum fugientem, post insultum constumatum, necauerit, tanquam homicida puniri non debet, quoniam prouocatus, caloreque iracundiæ fecit se conseruare, atque ita Regia Audientia iudicauit. Sed ad tritrem per quinquennium condemnatus est, & sententia in magna Curia Vicariæ confirmata fuit. Vbi quæ aggressus iniuriantem prosequendo occideret, homicidium etiam in rixā commissum dicitur, quoniam eo visque iracundiæ calor durat. Ad defensionem facere non dicitur, qui post vulnus receptum, vulnerantem insequitur, sed ad vitium non potius facere dicendum est. Occidens insulatum incontinētis, ad sui defensionem fecisse præsumitur, & cum animus occidendi desit, absolendus est. Prouocatus, & lacessitus iniuria ad proprii iuris, honoris quæ defensionem, impunit etiam eorum Rege iniuriarum propulsare possit. Mater pueri contra alteram mulierem corā Salomone, mentis obiecti.

Si quis. *Ex eadem met decisione 63. Francisci Pinij.*

Defensens se, vel alios, quos tenetur, non puniri de delatione armorum prohibitorum. Cap. VIII.

In illis casibus, in quibus defensio permixta est, etiam armis a statuto prohibitis vi licet, Nec armorum pena illorum usum prohibentis plectendus est. Nā qui committunt præcedentia, & sequentia dicuntur commissa, siue quibus inutiliter commissa essent, & si succursus permixtus est, etiam onne illud, per quod ad succursum peruenitur, permixtum dicitur. Quid si arma non essent ad illam defensionem necessaria? sufficit quod cum cis facilius, atque securius explicari possit. Cum igitur vicini alteri acclamantem succursum velociter dare deberent, diutius non poterant, quod mulierem acclamantem abque armis defendere poterant, armati igitur accedere debebant, ut iniuriam, vel violentiam repellere potuissent. Quare ubi licita est defensio, licitus est armorum usus, siue quibus se defendere non potuissent.

In illis. *Ex decis. Criminali 62. Petri Caballi.*

Defensio permittitur etiam præueniendo contra aggressorem. Cap. IX.

Exonerantes scilopum, siue archibusum contra aliquem, intentione offendendi, siue deliberato animo, siue in rixā, siue etiam aduersarius percussus, vel offensus fuerit, siue non percussus, neque offensus, mortis naturalis pena plectendi sunt, sed legem hanc generalem, atque simpliciter loquentem, non intelligi visum est, cuiuspiam defensionem sui ipsius, atque propriæ salutis tollere, sed illam potius propulsetur, & offensio repellatur. Vbi aliquis cum armis contra comparet, si occidatur, eo ipso defensio probata videtur, quoniam in discrimine vite constitutus præsumitur, ideo expectare non debebat, sed potius incipere, & præuenire. Non solum

solum vis instans reprimi potest, sed apparatus quoque ad illam inferendam, etiam si verbis pararetur, ac si aggressurum expectari non oportet, qui in contrarium prompfit, iniuriam imminuentem repellit, & à principio offensionis obuiat, ne sibi fiat. Cum Flaminius aggressor sclopium haberet, ex cuius ictu, vt plurimum quis vel statim interficitur, vel lætè habetur vulneratur, ac in terram deicitur, si Flaminius exterritionem expectasset, nullus amplius defensionis locus fuisset, ergo vis in sustu, facilius sibi fuit, contra aggressorem similibus armis uti, atque præuenire. Concessa defensione, etiam armis non prohibitorum usus concessus censetur.

Exonerantes. Ex resolutione Criminali 88. Petri Caballi.

Homicidium contra provocantem verbis quomodo puniendum. Cap. X.

SI quis verbis iniuriis provocatus, non aliis similibus se defendit, sed gladio iniuriantem occidit, teneri eundem certum est, sed non poena homicidij ordinaria, sed mitius puniendum esse conclusum fuit, atque ita latum arrestum.

Si quis. *Ex decisione Senatus Burdegalesis 169. Nicolai Boerij.*

Recipere sub defensione, & protectione quid importet. Cap. XI.

SI quis sub protectione, atque defensione alicuius recipitur, etiam cum armis defendendus est, Quoniam in contraditione de iudicij defensione intelligenda sit, & si sub defensione Ecclesie receptus fuerit, potius reverentiam fide exhibendam esse, importare videtur: Tamen si natura contractus non repugnat, etiam cum armis defendere oportet.

Si quis sub. *Ex decisione Gratianopolitana 583. Guidonis Papæ.*

Defensionis omnibus reus concedendus esse, & an renunciare possint. Cap. XII.

Semper in maleficiis defensiones reo cõcedendæ sunt etiam si delictum confessus fuerit, etiam bestijs animalibusque brutis, aliquando inquisitis, dandæ. Confessio interdum reuocari potest. Tutius est tam latroni, qui cuilibet alteri reo, etiam in fragranti crimine deprehenso, siue etiam confesso, aliquem breuem terminum ad se defendendum concedere cum copia suæ confessionis, notiusque inquisitionis, & quod ante sententiam ipsius advocatus in factis, atque in iure audiat, quoniam & si processum in notoriis, nullo iuris ordine reuocari, valeat, atque subsistat, & quia pronuntiatio in notorijs propriè sententia dici non debet, sed potius quædam iuris exequutio, & quia statim lata sententia ad supplicium, vel furcas ducitur, Nihilominus index ita celeriter, non audito reo, procedenda peccaret, Reus defensionibus, præsertim ante litem contestatam, renunciare non potest, sed vbiunque inquisitus ita innocens reputetur, vt nulla defensione indigeat, aut ita conuictus foret, vt frustra in se tuendo laboraret, si defensionibus penes acta renunciaret, nullamque habere asserat, & proinde causam ex eisdem actis expedire potest, iudex, tuta conscientia, illam expedire potest. Vbiunque poena sanguinis, aut corporalis remissionem est, defensionibus etiam cum iuramento renuntiare non valet, quoniam nemo membrorum suorum dominus est: Vbi autem sponte delictum confessus est, renunciatio firma manet.

Semper. *Ex decisione Regni Neapolitani 68. Francisci Pinij.*

Reus defensionibus renunciare non potest, omnique tempore illas proponere valet.

Cap. XIII.

Quando criminaliter contra reum agitur, defensionibus ille renunciare prohibetur, quoniam nemo membrorum suorum dominus est, ideoque si quis vita, tadio, aut doloris impatiente, mortem afflictauerit, adeo vt per se met ipsum perire voluerit, etiam si mortuus sit, puniendus est; Tum demum delicta inueniri dicuntur, si per legitimas probationes, ac luce meridiana clariores, rei conuincantur, Ideo index ad veritatem inueniendum, etiam illorum defensiones studiose indagare tenetur. In criminali causa non cõcluditur, quia vltioris probationis effectum renunciationis habet, propterea omni tempore, defensiones fieri possunt certum est. Exceptiones, ac defensiones superuenientes, iudicio adhuc pendente, reus ad sui fauorem deducere potest, sententia criminalis consilio de errore semper reuocatur.

Quando. *Ex decisione Palatii Apostolici Venetiarum. 1. parte 2. Thomæ Trisiani.*

Copia processus reo aliquando ad defensionem denegatur. Cap. XIV.

Per capitula Regni Neapolis disponitur, vt reo, habitis Fidei testibus pro repositis, processus copia ad finem defendendi dari debeat: Sed Fisco reluctante, denegari consueuerunt, Iccitè reo discussa, per Cæsarem Maiellarem decretum fuit, ex certis causis denegari posse: In arduis igitur: Fisco contradicente, integra copia denegatur, sed aliqua capitula danda esse placuit. Capitula Regni in famosis latronibus non procedunt.

Per capitula. *Ex decisionibus Consilij Neapolitani 74. Antonij Capicij, & 629. Vincentij de Franchis.*

D E F E N S O R.

Cap. I.

Coninecta persona pro defensore in iudicio comparere potest, procuratorem verò pro absente deputare non debet.

Coninecta. *Ex decisione Rota Romana 34. de pronuntiationibus in Antiquis.*

Defensor necessarius vt differat à voluntario, & an ipse debeat condemnari, & contra eum exequi. Cap. II.

Defensor necessarius dicitur, vel quo ad comparationis necessitatem, vel is qui iudicium declinare non potest: Inter voluntarium, & necessarium hoc interest, quod ille per omnia representat illius vicem, quem descendit, sed necessarius etiam in rebus proprijs iuari potest, & ipse principalis ex proprio defensoris iure innuitur. Cum defensor ad plenam defensionem uenit, sententia in eius personam profertur, etiam si post litē contestatam interuenierit, Si quis ad plenam defensionem non animo nouandi ueniat, si dominus ignoret, ita quod neque mandatum expressum, neque tacitum sit, defensor nomine domini condemnatur, atque in eum fit executio: At si domino præsentem, ac patientem ueniat, mandatum habere videtur. Vbi autem nouandi animo ad defendendum accedit, nulla dubitatio esse debet, quin ipse condemnetur.

Defensor. *Ex decisione Rota Marchia 80. Stephani Gratiani.*

Famuli,

Familii, vel serui in quibus sint necessarii, vel voluntarii defensores domini. Cap. III.

D E L I C T V M.

An onne illicitum, & contra bonos mores dicatur delictum. Cap. I.

Non qualibet iniusta hominis actio delictum sapit, pena dignum, sed ea tantum, quam lex delictum esse voluit, puniendamque expresse statuit. Quod autem illicit sit, si penam non meretur, iuris interpretatione delictum non est, sed attenta veritate, contra bonos mores agens delinquere dicitur. Nec est notum, quod quidam inhonestè, & contra bonos mores fiant, & tamen vltionem non habeant. Vbi non est delictum, neque pena cadit, neque accusatio recipitur, neque inquisitio formatur. Vbi dolus contra aliquem committitur, actione ex contractu purgari potest, accusatio criminalis non procedit. Vbi cumq; nullis legibus punita sunt crimina, natura ipsa sumit penas, & crudeliter delinquentes vexat, ac punit, quam si legis legibus pena in scripta esset: sepe ipsa conscientia in lucidissimis animis peccatis, tormento continuo facti supplicium inferat.

Non qualibet. Ex resolutione criminali prima. Petri Caballi.

Delictum maius quale sit, & quando punibile. Cap. II.

Delictum maius in committendo, quam in omittendo perperatur, & ideo de primo ad alterum argumentari non licet: Vbi cumque non ex animo committitur, penam non meretur, quoniam contra voluntatem facienti non imputantur, voluntas autem talis esse presumitur, qualia verba, & facta sunt. Indubio ea interpretatio facienda est, ut delictum excludatur.

Delictum. Ex decisione Regii Neapolitani 303. Francisci Pinij.

Festiuitas non facit delictum atrocius. Cap. III.

Ex eo solo, quod in die festo delictum commissum sit, atrocius dici non potest, ita ut si prius capitulum de leuius cognoscere poterat, ideo impediatur, Interdum respectu temporis atrox definitur est, si coram multitudine, vel magistratu delictum perperatum fuerit, seculus est, ubi sola temporis qualitas concurrit.

Ex eo. Ex decisione Regi Romana 291. parte 1. Iacobi Putei.

Delictum atrox est, si coram multitudine fiat. Cap. IV.

Quot personarum multitudinem faciant, ut delictum atrox dici possit, iudicis arbitrio relinquatur, sed quia coram decem personis perpetratum, non totum dicitur, ideo propter notorietatem delictum, neue efficiatur graue: Quamobrem coram decem personis factum, coram multitudine factum censetur.

Quot personarum. Ex decisione eiusdem 296. parte 1. Iacobi Putei.

Delictum ex quibus circumstantiis dicatur atrox, & quando dicatur factum in capitulo, vel in choro. Cap. V.

Eo ipso quod delictum est cum qualitate, definit esse leue, ergo cum Episcopus leuius cognitione priuatus sit, qualiscumque ad ipsum pertinent, ut puta, si quis verberetur, aut cum instrumento turpi, aut in Ecclesia, item dum diuina celebrantur, vel coram multitudine populi: Idè si graues personae intercessant, Idè si inferiori superiorem, uel in dignitate constitutum percuteret,

Familios domini in suum armis, clamore, & quocumque alio modo, etiam cum vitæ discrimine iuuare teneretur, seruis necem domini vindicans libertatem consequitur, seruis condonatus ad huiusmodi defensionem se accingere non tenetur, & ideo cum quidam domino suo aggresso, atque vulnerato auxilium non prestitisset, vltimum est omnibus, absolueundum esse, Nam si famulus opem ferens, aliquod delictum committeret, dominus de delicto familiarium suorum non teneretur, Famulus non est seruus, atque eidem nullatenus æquiparatur, si domino non obedit, nulli poenæ obuoluius est, sed familiarium duntaxat perdit.

Familios. Ex decisione Regii Neapolitani 371. Francisci Pinij.

Defensor in causis criminalibus an, & quando, quis & quis interuenire possit. Cap. IV.

In causis criminalibus, in quibus procurator compari potest, ut à poena relegationis infra, iudex ad obuiandum malitiæ iubere potest, quod reus personaliter compareat. In omni eaulum genere, etiam capitula, vbi cumque abiens condemnari potest, defensor sine mandato, ad ostendendam innocentiam comparere potest, nulla lexus, vel qualitas ratione habita. Etiam procurator sine mandato ad iudicem informandum admittendus est, & tunc etiam iudex, ut principalis veniat, iubere potest. Quando defensor comparet, duæ causæ ad rei comparitionem arctantur sunt, nimirum, ut ipse respondeat, quia magis instructus est, itè ut videatur, quæ fronte responderet. Ab iudicis, & eorum probatione ad torturam inferentem, nemo per alium defendi potest. Absens ad torturam condemnari non debet, ideo præsentia opus est, præsertim si indicia talia sint, propter quæ præsens in aliqua defensione audiri non debeat.

In causis. Ex decisione Consilij Neapolitani 143. Antonij Capycii.

Defensor quando possit interuenire, & sub qua cautione, & quando possit alium substituere. Cap. V.

Si committatur Auditori, quod contra A. inquirat, ipsa per editum in Curia super certo crimine vocato, & si illud commississe inueniatur, beneficio priuari mandetur. Tunc defensor, conuicta persona, etiam sine mandato interuenire potest, quoniam criminaliter ad directam penam pro crimine infligendam, non agitur, sed cum ciuiler agitur, procurator non prohibetur, cur ego defensor prohiberi debet, cum publice interstit, abentem à quocumque defendi. Cum agitur de questione status, defensor admitti debet, & procurator, & defensor in causa inquisitionis super crimine interuenire possunt, dummodo ordinis executioni non impediatur, ubi autem impediatur, non defensor quidem admittitur: Defensor de iudicio solitendo cauere debet. At si soluendo non est, rationabiliter præstabit, et se ad litis impendia, atque interesse obligabit: Cum his obligationibus defensorem admittendum esse, conclusum est: & quod semper contra absentem per Audientiam procederetur, ad singulos actus illum citando. Cum defensor post satisfactionem litis dominus effectus sit, nam sententia contra eum ferenda est, & executio in bonis suis facienda, ideo alium sui loco substituere posse, placuit.

Si committatur. Ex decisione Rota Romana 35. de procuratoribus in Nequis.

curetur, siue iniurijs uerbis afficeret, propter has circumstantias, atrox delictum dicendum est. Illa persone graues sunt, quae in iurisdictionem siue Ecclesiasticam, siue temporalem de iure, vel consuetudine in loco commissi delicti, obtrinent. Archidiaconus, & Decanus habent iurisdictionem, vel saltem praesumentiam in Ecclesia. Illa circumstantia delictum non grauat, si a dimidio portionario in integrum portonarium commissum fuerit, aut a portionario in canonicum, aut a canonico in aliquam dignitatem, quia sola iurisdictionis superioritas consideranda est; Nisi persone capitulares fuerint capitulariter congregatae, delictum in capitulo commissum non dicitur, ita ut qualitas grauens adsit, quia mulier, atque sedilia in aliqua consideratione non existunt. Quamobrem iurisdictione data super delictis in capitulo commissis, intelligitur, quando capitulariter congregantur: Locum capitularum dicitur, ubi capitulum congregatur. Nunquam dispositum fuit, ut factum in loco capituli, absensibus canonicis, in capitulo factum dicatur. Ita de choro dicendum est, quod uidelicet est commissum in loco, in quo Canonici, & alii de Ecclesia sedent ad diuina peragenda.

Eo ipso. *Ex decisione eiusdem 1. de foro competenti. Ioannis Hobedani.*

Delictum quomodo probetur.

Cap. VI.

Quando agitur ciuilem, delictum per instrumentum probari potest.

Quando. *Ex decisione eiusdem 10. parte 2. Iacobi Putei.*

De eodem. Cap. VII.

Item per Epistolam, siue priuatas literas delictum contra scribentem probari visum est, nimirum siquid promiserit, vel aliquod illicitum contraxerit.

Item. *Ex decisione Parlamentis Delphinalis 706. parte 2. Francisci Marci.*

Delicti tractatum sciens, an, & quando reuelare teneatur. Cap. VIII.

Nemo crimen contra alium committendum reuelare debet, etiam si ex sola scientia teneretur, quia nisi probare possit, periculo se subiacere non debet; Sed quid si crimen lesae maiestatis probare non possit? Neminem se ipsum prodere decet.

Nemo. *Ex decisionibus eiusdem 563. & 564. parte 2. Francisci Marci.*

In delictis consideratur animus delinquentis, ut ordinaria poena imponatur.

Cap. IX.

Ex qualitate instrumenti, armorumque delatione animus delinquentis praesumitur, si quis lanceas, vel sagittas proiciat, occidendi animum habere praesumitur, secus si pugio, vel calceus percussit. Animum percutientis arma demonstrant, licet ideo iniuriam fieri non dicitur, nisi animus, ac consilium hominem dehonesta di, vel in euidentem infamiam adducendi interueniat. Septissimae ex sequentibus colligitor animus qualis in praecedentibus fuerit. Ideo si quis cum manibus aliorum strangulauit, ordinaria homicidii poena plene datus est, Idem siquis aliquem armata manu in capite percussit, & ita quidam rusticus, qui cum manipula inimicum necaret, plures caput percussit, puniendus est.

Ex qualitate. *Ex decisione Regni Neapolitani 75. Francisci Pinij.*

Delictum quando fit vnum, & quando plura. Cap. X.

Vna iniuria dicenda est, etiam si plura verba iniurijs prolata fuerint eodem contextu, & simili contra aliquem, ita ut etiam stante statuto contra iniuriantem, vnica poena plene datus sit, secus si cum aliquo temporis intervallo vna iniuria ab altera separata foret. Vnicum verbum, vnica oratio intelligitur, Actus gemini natus in eodem tempore, pro vno habetur. Alienus uxorem pluries eodem tempore cognoscens, vnica adulterium committere dicitur, Vnica blasphemia praestitutur, quando quis eodem calore ita cunctis pluries eadem verba dixerit, & vnicum furtum si eodem tempore plura surrepta sunt. Producentes plures falsos testes, & instrumenta, de vnica falsitate tenetur.

Vna. *Ex decisione eiusdem 352. Francisci Pinij.*

Ex pluribus percussionibus eodem actu factis, quot delicta facta sunt, & poena imponenda.

Cap. XI.

Si statuto disponeretur, quod pro quolibet vulnere in centum percussiones puniantur, qui eodem tempore, & impetu plura fecerit, totidem poenas soluere debet, ex pluribus percussionibus tam interesse, quam in iuria crescit, & statum certum, atque determinatam poenam pro singulis vulneribus considerat, ideo si vno actu plura intulisset, totidem soluere cogendus est. Quid si statuto simpliciter poenam percussit imponeretur? Idem, si euentiori Doctiorum calculo, concludi debere, visum est. Quando pluries ictus interueniunt, plura facta principaliter, & per se distincta, ac separata sunt, quia quilibet ictus per se discernitur. Quid si ex vno tantum percussu actum plura vulnera facta sint? Alii distinguunt, tot esse poenas insignendas, quot vulnera illata sunt, si statum certum, atque determinatum per qualibet percussione imponat, At si simpliciter loquatur, vna tantum poena est, quoniam in personam loquitur, atque ad percussitum actum relationem habet, qui vnicus est. Sed ceteris contrarium visum est, pro qua libet percussione teneatur, siue statum loquatur in rem, id est vulnere numerum consideret, siue in personam, ad quemque videlicet percussitum consideret, Nam effectus vulnerationis spectandus est, nimirum absurdum videretur, ut eadem poena inferens unum, & inferens plura vulnera puniantur, etiam si plures eiusdem manus digiti feriti essent. Quandoque diuersae atque distinctae corporis partes, vno ictu feriuntur, plura delicta sunt, ergo ita puniendi. Si ex vno ictu plura vulnera inferantur cum instrumento ad ita feriendum apto, bidente, vel tridente, & similibus, delinquens pro vulnerum numero puniendus est, etiam si statum simpliciter loquens, percussitum poenam imponeret, nam qui armorum genus eligit, modum quoque plura vulnera faciendi eligit dicitur, & quoad patientem plures percussiones ferit, tamen si vno ictu facta, cuius infensam statum respexit, aliqui ita offendendi modus aptari possit, ut statim inimicus tota litera laceretur, atque membratim percussus lanietur; Magnam absurdum est, ut qui decem vulnera uno pectus ictu ferit, non plus puniatur, quam qui unum tantum solo pectus ictu facit. Cum igitur pro vulnerum numero puniendus sit, ergo plura delicta esse concludendum est. Aliter dicendum est, quando adeo lenia vulnera sunt, quoniam nimis rigorosum esset, pro singulis integras poenas exigere, vnam igitur, sed grauiorem imponere, opus est.

Si statuto. *Ex resolutione criminali 255. Petri Calli.*

Delictum

recesserint, nisi illam iudex in sententia comminatus fuerit. Nec longe distant varia Italiae statuta, quibus condemnati in poenas pecuniaras, si eas intra certum tempus non solvant, poena corporali, & plenuoq; membri alicuius mutilatione. Interdum etiam decapitatione puniuntur, quod, etiam circumscriptis statutis, ipsum iudicem facere posse sepe sepius concluditur. Saepius tei in poenam pecuniariam condemnati, ad tritremes postea missi sunt, siue etiā in Hostiam relegati, eo quod in termino eidem praefixo poenam non exsoluerunt: Quo casu iudex circumspectior esse debet, ut in defectum pecuniarie, corporalem, quae iusta sit, apponat, & boni viri arbitrio conueniat.

Inconueniens. *Ex resolutione criminali 164. Petri Caballi.*

Deportatus rumpens confinia, quae poena puniendus. Cap. II.

AN deportati, qui ex insulis aufugiant, capite puniendi sint? Hæc sententiā sanior omnibus visa est, cum post deportationem, statim poena proximior mors naturalis subsequatur, non autem damnatio in metallis, quæ in pari gradu est, & proportionabiliter facinorosis plebeis, vel nobilibus decernatur. Daunatus verò ad tritremes, non aliter ad poenam mortis, aufugiens, condemnandus est, cum non à lege, sed à consuetudine talis poenæ introducta sit, neq; dispositi reperitur, ut mors tali casu inferatur, ergo danda non est. Poenæ potius emolliendis, quam exasperandis. Quare condemnatis perpetuo ad tritremes, nisi iudex in casu fuge, mortem naturalem comminatus fuerit, ad pristinam causam redire debet.

Andeporati. *Ex resolutione Consilij Neapolitani 140. Vincentij de Franchis.*

DEPOPVLATOR.

Depopulator quae poena plendus. Cap. I.

Villicus alterius ægri, propter odium, & inimicitiam, de nocte deuallauit, omnesq; castanearum arbores excicare faciens. Quos tamquam latrones puniri sanctum est, & ideo furcis suspendendum esse videbatur: Sed hæc poena in visu non est, sed aliquando ictus funis, interdum suffragationis, quandoque etiam tritremium per quinquennium, atque emendationis damni, impolita est.

Villicus. *Ex resolutione criminali 21. Petri Caballi.*

Eicienda vinum alterius de vegetibus, quae poena plendus sit. Cap. II.

Cum incidit vites in campis capitis poena puniendi sint, eodem modo eum, qui nocturno tempore, data opera, domum apertamq; intrauit, cellamq; vinariam ingressus, omnem vini quantitatem effudit, plebædum esse videbatur, nam vinum est vitium fructus, præterquam quæ maiorem poenam vitium incisoribus indixit, quā in aliarum arborum. Aliquibus autem esse de casibus cōprehensos sub lege iulia de vi publica, vel priuata, videbatur, licet specificè in illarū sanctionibus non legatur, cuius poenæ recessit ab aula, & eius loco arbitrarie successit. Propterea non errare iudicem visum est, si ad tritremes ad tempus condemnaret.

Cum incidentes. *Ex resolutione eiusdem 46. Petri Caballi.*

DENVNCIATOR.

Denunciator desistens, quae poena puniendus. Cap. I.

Possquam reus citatus est, denunciatori non licet à causâ criminali desistere, alias in Turpilianum incidit, cuius poenâ est infamia, atque quinq; librae auri, Vbi autem quis iusto errore, vel incautus calore ductus est, abolitione à iudice inpetrare potest; Accusator desistens, tergiverfator dicendus est.

Possquam. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 693. par. 1. Francisci Marci.*

DOLVS.

Dolus verus quis sit, & quis praesumptus. Cap. I.

Verus dolus nequaquam probatur, nisi de animo assensu, atque decipendi constat, Vbi lex dolum praesumit, verus dici non potest, sed praesumptus, quando verò probationem requirit, verus dicitur, indicia igitur manifesta esse, fraudemq; concludere opus est: Quamobrem in modo probandi à praesumpto differt: Cum nihil appareat Octavianum heredem, proprium debitum in inuentorio scribere omisit, sed creduliores fraudandos, ideo in dolo vero dici non potest, Nam ex eo solo verus resultat, si decipendi animo, omisisset, sed vbi ex alia causa esse ponit, talis non utique probatur, Sed in dolo praesumptio dicendus est, qui id non facit, ad quod se tenet, scit, & facilius in minore procedunt, in quo semper simplicitas, & ignorantia praesumitur, ita ut etiam aduersus dolum verum, si non apertus, sed velatus existat, restitutionem habeat, nimirum si mendacium dixerit, & quod in minore praesumptus est, in maiore verus dicitur est. Proletatio de adducto in inuentario, quicquid forte omisum fuerit, doli praesumptione tollit. Itē quia iuravit, sedolo, fraudem, vel malitiam carere, sed bona fide verum, sed iuramentum dolum excludit, & in iis, quæ dependent ab animo, eius declarationi standum est, qui actum facit, & licet ad sit praesumptio scientia, tamen quando de poena vitanda agitur, ignorantia per iuramentum probatur, etiam si quid in contrarium praesumatur, sed hac agitur de poena, priuando heredem beneficio inuentarii, quod ideo poena est, qui sibi à lege indulget. Cum hoc debitum in publicis actis continetur, super quo processus in Senatu formati fuerunt, quæ quocunque detegi possunt, ex tremæ denientia, non autem malitiae fuisset, illud occultare, ideo factum dolose dici non potest: Nam si mendacium non est metituri proficuum, doli praesumptio cessat. Si in hereditate nulla de debitorum scriptura inueniatur, neque haec res illud in inuentorio describere tenetur, quælibet autem causa, etiam iniusta à dolo vero excusat, quando ad actum verus doli requiritur, quælibet excusatio, vel minima admittenda est. Si scientia vera probat dolum praesumptum, vique scientia praesumpta, quæ plus operari non debet, quam vera, dolum verum, non inducit, ita enim plures specialitates concurrent. Indicia arguentia verum dolum talia esse debent, quæ in malam tantum partem, non etiam in bonam, interpretari possint. Ex his Senatus censuit hunc heredem in dolo vero non existere.

Venus. *Ex decisione Senatus Austriaci 216. 10. Petri Sardi.*

D Dolus

Dolus quomodo probetur in causa fractæ pacis publicæ. Cap. II.

VT pena fractæ pacis publicæ infringi possit, verus do-
lus requiritur, Nec id mirum est, cum etiam deli-
cta furti, item ui bonorum raptorum sine vero dolo nõ
committantur, & tamen priuata sunt, ad hoc, vt ad pe-
nam pecuniariam dupli, vel quadrupli agi possit, Quare
multo magis in isto publico iudicio in præ pacis publi-
cæ dolus eiusmodi desideratur, Habet itaque hic lo-
cum regula, qua dicitur, In casibus in quibus lex ex præ-
sum dolum requirit, quæuis causâ, etiam iniusta, & cra-
sta à dolo excusat, & per consequens à pena. Interdum
iste dolo præsumptiuè probatur, ex qualitate, atq; eu-
identia ipsius facti, vt si appareat uis publica, coaduna-
tione hominum manus armata, incendio, iniuria alicui
territorii, & similia: licet causâ iniusta, siue temerarie
excusât à dolo, à pena tamen legis, vel statuti nõ excu-
sat, aliâs pax publica, eiusque pena penitus elideretur,
Ipsa violentia probat dolum, etiam si facta non fuerit,
dummodo facere resistenti parati fuerint, quia propo-
situm attenditur, violentia dicitur.

Vt pena. Ex decisione Camera Imperialis 98. parte 3.
Ioachimi Misyngeri.

Dolus quomodo probetur, & quando excusetur.
Cap. III.

Tamet si dolo non præsumatur, nisi probetur, & id
quæcunque causâ fuerit, excusat, Nihilominus si
constituitur oēs excusationis causâ excludat, secus est,
quia tunc regula simpliciter vera non est, nisi iusta causâ
probabiliè simplicitate habeat, vel ignorantiam,
nullus est enim iuris titulus, qui assertionem huiusmodi,
adique hoc temperamento affirmet. Concluserunt
itaque Domini Camerales, quando dolo plene, & info-
lidum probatus est, non citra omnem controuersiam,
tali casu nullam excusationem admitti debere: probati
autem plene, perfectè quæ possent præsumptionibus, ni-
mirum quando lea euidenter præsumit, quam iuris præ-
sumptionem pro liquidissima, & indubitata probatio-
ne haberi, clarum est. In criminalibus perspicuis, & li-
gidissimis probationibus agendum est, quæm obrem ad
condemnandum reum ad banni penam, probatio doli,
ex indicis, & præsumptionibus non sufficit.

Tamet si. Ex decisione Rota Spiren. 15. parte 3. Ca-
sparis Guglielmi. & decisione Regni Neapolitani 80. Fran-
cisci Pinij.

Dolus an vitiet ingressum religionis. Cap. IV.

Ingressum religionis metus impedit, Item matrimo-
nium carnale, Idè in dolo dicendū esse videbatur, qñ
in constantem viri cadat, qui consensum excludat. Qñ
ingressus religionis in alienus fraudè sit, puta substituti
tunc illi neq; præiudiciū factæ neque bona monasterio
applicari. Qñ comminationes præcedūt, de intrando re-
ligionem in alienus præiudiciū, tunc de fraude appare-
re dī. Sed cerè iste dolo ingressum non impedit, qd
meliorē vitam ducitur, In spiritualibus dolo, vel falsâ
causâ contractum non vitiat, qñ permissus est, qui nõ
ad decipiendum, nec ad malum inducitur, imò cõditio-
nem meliorem facit: Nunquam ingressus ipse vitiatu-
r etiam si bona substituto applicanda essent.

Ingressum. Ex decisione Parlamenti Delphinalis. 545.
parte 2. Francisci Mares.

Dolus quid sit, & quomodo puniatur.

Cap. V.

Dolus delictum est, reque ipsâ calliditas fallaciâ, &
machinatio ad circoueniendum, & fallendum aliū

adhibita, Quæm obrem stellionatus crimine puniri potest.
Plus est doloâ persuasio, quàm violenta coactio, dolo
igitur persuasio falsa docet, & ex illa præsumitur, Dolo
committit, qui contra legem prudens agit, Ideo adul-
terans in alierem data pecunia, per vim adulterium com-
mittere dicitur, & ita concludit, & iudicatum fuit.

Dolus. Ex decisione Regni Neapolitani 160. Francisci
Pinij.

Dolus non est permittendus intra dimidiam iusti
pretij. Cap. V.

Intra dimidiam iusti pretij aliquando dolo perna-
sus est, sed mortaliter peccare frequentiori calculo
receptum est, & proinde ad restitutionem tenetur, nam
scienter proximum lædit, suaq; bona auferit. Vbi de ani-
mæ salute, apices iuris non attenduntur.

Intra Ex eadem decisione 160. Francisci Pinij.

Artifex quando sit in dolo, vt teneatur.
Cap. VII.

Quilibet artifex rectè artem suam exercere debet, si
quis ob negligentiam omittat, in dolo esse dicitur.

Is qui non facit id, quod tenetur, & scire debet
pariter in dolo esse dicitur, quod & in dolo præsumpro
locum habet, cum igitur sartor mensuram non iustam
acceperit, veste inque sericam non iustam incidit, si-
cut facere, atque scire debebat, ad pretij restitutionem
tenetur, conclusum est. Negligentia, ac dolo in arte, atque
in officio suo commissus nemini patrocinari debet, &
dammum afferre, quo casu negligentia, ac dolo, nullare
nus subuenitur, Ideo iuari non potest, quia mensurâ
sibi datam esse non probat, & præsumptionem contra
se habet, tum quia artifex, tum quia nemo suam lacte-
re præsumitur, atque deformem uestem inducere. Si
quis artem publicè exercet, idoneus esse præsumitur,
& ideo de negligentia, ac imperitia, & sic de dolo, & cul-
pa tenetur.

Quilibet. Ex decisione Fori Pinianen. 26. parte 1. Bor-
gnini Canaleani.

D V E L L V M.

Cap. I.

Non solum propter scandalum, duellum prohi-
bitum est, sed etiam quia mors ex eo proueni-
re potest, quæ rationes cum vnicuique duel-
lo conueniant, ideo omne duellum prohibitum esse,
conclusum fuit.

Non solum. Ex decisione Rota Romanæ. 330. parte 3.
Iacobi Tutei.

Duellum ad effectum inhabilitatis ad benefi-
cia, debet probari in clerico.

Cap. II.

Ad probandam Titij confessionem, qui seium ad
duellum prouocasse dicebatur, solus testis non
sufficit, Nec altero singulari famam probante, coadiu-
ri potest, quæ per unicum tantum probari nequit, &
in criminalibus semiplenam non facit, Quamuis spon-
tè pugnassem constaret, tamen inhabilis ad beneficia ob-
tinenda dici non potest, quoniam quod Clericus duel-
li tempore extitisset, nullatenus probaram est. Nullibi
cautum reperitur, laicum per duellum inhabilem ef-
fici, qui ex illa antiqua consuetudine excusari poterat.

Ad probandam. Ex decisione eiusdem 98. parte 3. libro
2. in Nouissimis Fabij.

Laicus

Laius vulneratus in duello, quando sit inhabilis ad beneficia. Cap. III.

Nec inhabilis factus dicitur, ex quo pugnando, vulneris recepit in oculo, atque membri mutilatio si quanta est, quoniam membri debilitas irregularitatem non inducit, ergo nec inhabilitatem ad beneficia, sicuti membri abscissio. Quamobrem inhabilitatem non induci visum est, nisi vel mors, vel abscissio illius sequuta fuerit.

Nec inhabilis. *Ex decisione eiusdem 115. parte 3. libro. 2. in Nouissimis Fzbiij.*

Provocans alterum cum armis, qua pena plectendus sit. Cap. IV.

Dominus Delphinus libertatē duelli funditus subiecit, atque omnibus nobilibus iniecit, ne ad diffidamentum, vel bellū in hostilitatis forma procedant, sed sub pena confiscationis corporis, atque bonorum, sed cū Nobilis Fullanus contra nobilem Iacobū bellum in dixerit, & postea circa sexaginta homines cū armis cōgregasset, tametsi ad factū viam non processerunt, videbatur primo, qd in laese maiestatis crimen incidere, ita gentibus armatis bellū illi indicendo, sed quia nullū dānum, nullaque iniuria personaliter sequuta est, in contrarium sistam iurum est, atque pena legis lūbie de vi publica ponendum esse, conclusum fuit, Quod de portatio est, atque omnium bonorum publicatio, sed quia publicatio ab usu recessit, & deportationis loco successit bānum, ita indicatum fuit: De stylo Curie Parliamenti pēna corporalis in pecuniariam converti censuit, quam doipoli Curie æquum atque expediens esse videtur.

Dominus. *Ex decisione Gratianopolitana 438. Guidonis Papa.*

Duellantes, & patrini capite ponuntur, in duello vero, & quale sit. Cap. V.

Duellantes, vigore statuti, pena ultimi supplicii plectendi sunt, & optimo iure Republica Lucēsis ita statuit, qm̄ duella omni iure, etiā diuino prohibita fuerant, confusendo in contrarium nullo modo valeant, Interdum Principes etiam Ecclesiastici ex magna causa per mittebantur, sed Concilium Tridentinum penitus interdixit, cuius penas indicatas, non alter qui incurrit, nisi verum duellum existeret: Nam quod iuvenes aliquando, ita cundie calore ad duellum se inuicent, & incontinenti ad locum accedunt, ibique dimicant, pura rixā dicenda est, quoniam deliberata non fuit, pro ut verum duellum requirit, Actus igitur intermedius necessarius est, & in hoc iudicis arbitrio standū est. Ad duelli essentiam, locus rixus, qui vulgari ter, caupo franco, dicitur, necessarius nō est, sed sufficit animus deliberatus ad pugnam, quamvis in agro particulari, siue thalamo, aut sala pugnaretur, Neque patrini necessarij sunt, licet, ut plurimum interuenire soleant, quorum est amoris æqualitatem diffinire, stadium rectē p̄spicere, ne cuiquam frans fiat, Idque in certamine agere consueverunt, quod in iudicis patris non loquatur, tamen per decretum de forensibus dimicantibus, extensum fuit, & quia nihil differt, an etiam pro ciuibz interuenerint, Ideo patrinos ultimi supplicii etiam poenam incurrisse, conclusum est.

Duellantes. *Ex decisione Rotz Lucensis. 11. Josephi Ludouici.*

EXILIVM.

Exilium quorūplex sit, & an alter locus non prohibitus sub altero includatur. Cap. I.

Exilium multipliciter imponitur, aut certorū locorum interdictione, aut lata fuga, interdictione omnium locorum, præter certum locum, aut in ipsam relegatio. Interdum patria domicili interdicta, & tunc etiam patria originis interdicta dicitur, quia cui interdiciuntur minora, fortius, & maiora interdicta esse censentur, Ideo patria originis maior est, quia inibi magis quis affigitur, quā in loco domicilio: Sed quando locus originis interdictus est, non ita domicili locus esse ceteretur, nisi bonorum ratione magis affigeretur. Vt locus in quem sit confinatus, sit de iurisdictione iudicis relegantis, necesse est, In terras tantum subditijs receptio de iure fieri potest. Quando quis ad poenam banni menti perpetui, siue ad tempus condemnatur, absque eo, quod aliquis locus ad morandum assignetur, huiusmodi in hac patria, vel territorio, de quo exultat, mora prohibetur, in alio interdictione non prohibetur, & tunc in lata fuga dicuntur.

Exilium. *Ex decisione Parliamenti, Delphinalis 359. p. 1. Francisci Marci.*

Exilium in concessione castri, quando intelligitur de deportatione. Cap. II.

Cum Castri concessio facta esset, vna cū iurisdictione, exceptis criminalibus causis, pro quibus pena mortis, vel priuationis vite, anulationis membri, vel exilij inferri deberet, Verbum exilium generale esse videbatur, atque omnem exilij speciem comprehendere, multoque magis si verbum dubium ex consuetudine interpretationis recipiat, & ille, qui est criminalis iurisdictionis dominus, in exilium etiam temporale condemnare consuevit. Iuriconsulti, quando aliquem perpetuo exilio condemnandum esse decreuerint, nunquam perpetuum omiserunt. Sed quia huiusmodi concessio cū omni iurisdictione Ecclesiæ facta erat, ideo & merum, & mixtum imperium, atque omnino, quæ in castro erant, venire visum est. Cum apud Regem Caroli concedentem tam ciuibz, q̄ criminalis iurisdictione existeret, contra ipsum, & successu ab eo causam habentes lata interpretatio facienda est, quod esse non possit, si exilij exceptio etiam de temporali intelligeretur, quia parū aut nihil Ecclesiæ referuatum videretur, exilium propriè loquendo pro deportatione accipitur: Erat enim exilij pena capitalis, atque eo mulctatus capite dānatus dicebatur, Exilis caput, relegatio propriè, non exilium dicitur, ergo exilio mulctatus, pēna capitali mulctatus dicitur, quoniam ciuitatem perdidit, quæ deportationem designat, Quare hoc priuilegium in quo, concessa omni iurisdictione, referuatur pena mortis, abscissionis membri, & exilij ita interpretandum esse placuit, ut & exilij referuatio intelligatur, quando pēna deportationis imponenda est: Et ita per duo decreta Consilij Regis declaratum est.

Cum Castri. *Ex decisione Consilij Neapolitani 116. Vincentij de Francis.*

Exilij tempus descalatur per tempus carceris post sententiam, etiam si destinatur pro creditoribus. Cap. III.

Quando quis per sententiam in exilium condemnatus est, & post sententiam per iudicem in carceribus detinetur, tempus carceris in exilio computatur, quo.

quoniam iudicium non est, vt dux conueniatur poena paratur, neve afflictio reddatur afflictio, sed per debitis poena detentus, computandum non videbatur, quendammodum, neq; carcer ante sententiam deducitur. Sed an creditoribus in carceribus illi detinere possint, donec eisdem solvatur? Cum pro executione Fiscus instat, ad exilium transmittendus est, Reipublice enim interest, vt delicta puniantur, & publica villas principaliter priuata preterenda est, illa autem verè sic dicitur, quæ cõmodum brutale fieri non respicit. Fiscus pro transmissioe in stare consuevit, quando quis pro graui, vel ex-plari delicto condemnatus est, aut persona rixosa, siue temeraria est, quæ carcerum quietem conturbaret, & tunc creditoribus consili consuevit, aut per fideiussoriam cautionem de reduendo ad carceres, finito exilio, si illam prestare potest, aut saltem per iuratonam. Vbi vero fideiussor non instat, non instantibus, nõ transmittitur, & tunc tempus carceris in exilio computandum esse, certi iuris est.

Quando quis. *Ex decisione Consilij Neapolitani 317. Vincenz. de Francib; & decisione Consilij Catalonia 22. Ludouici Peguers, & resolutione criminali 146. Terri Caballi.*

Exilij fines frangens, quomodo puniendus.
Cap. IV.

Aut iudex imponit exilij poenam ad certum, & determinatum in tempus minus decennio, & tunc si condemnatus non seruauerit, tempus quod superest, duplicatur, Aut ad decennium, & si fines frangit, perpetuo exulare debet: At si perpetuo, poena mortis puniendus est: sed hoc iura accipiendum est, vt inter species exilij grauius procedatur, nam perpetuo relegatus si fines inuadat, deportandus est, non autem morte puniendus: Siue enim quis ad tempus, siue in perpetuum relegatur, semper ciuitatem, & telluricæ factionem retinet, sed deportati hæc omnia, atque alia, quæ iuris ciuili sunt, amittunt. Cum autem quis ad insulas non relegatur, sed bannitur, vel exulat à Prouincia, vel Ciuitate in perpetuum: Si exilium non seruauerit, certa, & determinata poena à iure imposita non reperitur, Quamobrem extra ordinem puniendum esse, in Regio Consilio conclusum fuit, atque ad seruitum Regiarum tritimum per quinquennium damnatus est. Cum alter perpetuo ad insulam relegatus esset, & fines fregerit, ad arcem, per suam Maiestatem nominandam, deportatus est: si fines deportationis fregerit, mori debet.

Aut iudex. *Ex decisione Consilij Catalonia 41. Ludouici Peguers.*

Exilium ex quibus causis ruptum esse dici non potest. Cap. V.

In exilium condemnatus fideiussores de seruandis Bolognani finibus prelitur, & cum ultra Flumen Ortæ transire visus fuerit, Fiscus pro poena fideiussionis irremissibiliter exigenda, in flammam faciebat: Nihilominus abfoluendum esse, conclusum fuit, Quia minor credens flumen finium territorium non diuicere, ultra progressus pro cibo capiendum, statim reuersum fuisse constat, sed in pœnalibus, & odiosis actus momentanei in consideratione non sunt, nec vllatenus puniri debent, statim igitur reuersus, discessisse non dicitur, neq; exilij fre-gisse, brevis in loco mora non consideratur, & perinde habetur, qui quoquo modo venerit, concessum inde recessurus, ac si non uenisset, Imò in loco non fuisse fingitur, qui breui tempore manet, Qui aliuide exulat, illac iter facere non prohibetur, cum per simplicem transitum, exilij frangi non dicitur. Iusta ratione illud territorij ignorare potuit, extra exilij cõfinia existere, cum ualde

proximum sit, ita vt in dubio eorundem cõfinium esse presumatur, quibus magis adiacet, sed ignoras delinquere non dicitur, & ignorantia præsumitur, præsertim eorum, quæ non omnibus nota sunt, uel saltem iuramentum probanda est, iuramentum aut ab aliquo dubio admittendum est, cum plures coniecturæ concurrant, Nimirum ætas minor, cui quis à magis tenera illud causa abfens fuit, Item qua homines Bolognani ultra flumen Ortæ, ligna facere, animalia pasci, atq; lapides cadere consueuerit, ita vt facillimè territorium in ita propinquum ad cõfinia pertinere, credere possit, sed quilibet iusta credulitas à dolo, & à poena excusat, Neque alia flumina viciniorum diuidunt, sed vltus, citraque vnus, & idè vnus vniuersitatis territorium est. Item quia coram vltro flumine pertransiit, pluribus uidentibus, atq; assantibus, nã ex actu palam factio, dolo abesse præsumitur. Quobrem cum ignorantia præsumptio pluribus præsumptionibus adiungetur, robustior redditur, atque securior ita vt scientia præsumptio cessare debeat. Cum pro cibo capiendum ultra progressus esset, famis necessitas præsumptiuè probatur, quod satis est: præsertim quia Castellum Bolognani locus paruus, & angustus est, nulla hospitia, vel caupona reperiuntur, ipse pariter in loco incognitus, consanguineus, vel amicus destitutus, vt ne in diuersorio quidem sibi locus esset, ubi cibum capere potuisset, Necessitas legem nõ habet, cuius causa aliqui furari permittuntur. Voluntas, & propositum malicia distinguunt, sed non apparet animus contemnendi Curiam, aut exilium frangendi, Nam vltierus, iam, & secretò progressus fuisset, diutiusque moratus: Itaque exilium fractum non fuisse, visum est, & consequenter poenam nullatenus deberi.

In exilium. *Ex decisione Regij Neapolitani 305. Francisci Vinj.*

Contra frangentem exilium non potest exequi poena, nisi præcedat sententia. Cap. VI.

Is qui in exilium condemnatus est, sponte promissit, ducenta esse soluturus, si exilij fines non seruauerit, & cum nõ seruasset, dubitabatur, an executio statim facienda esset, vel sine probatione opus esset, & pro affirmatiua conclusum est, quod adum factum fuisse, declarari oportet, quæ sententia multo magis requiritur, vbi executione poenæ agitur, quæ vel commodum priuatum, vel pecuniariorum fieri respiciat. Fiscus in exequendo vero debitor priuilegiu hæt, sed iste adhuc verus fidei debitor non existit, nisi per sententiam declaretur. Si exul factus poenâ pecuniariâ sibi non imposuisset, terrâ ingrediendi sibi à iudice interdicta, banni tẽpus eidẽ defendendum esset, quod condonatione præcedente, latiusq; defensionibus, facere oportuisset, ergo idẽ in poena pecuniaria decessit est, quæ illius loco successit, & quam si bannitus sit, ramen licentia concedenda est, vt ad se defendendum cõpareat; Omnia iura clamant, vt nulla poena exigi possit, nisi sententia declaratoria præcedat. Quare conclusum est, eundem citari oportere ad dicendum causam quare executio à fisco petita fieri non debeat.

Is qui. *Ex decis. Consilij Catalonia 90. Ludouici Peguers.*

EXCOMMUNICATIO.

Excommunicans iniussit, quando teneatur.
Cap. I.

Nisi dolum interuenisse probetur, iudex excommunicans iniussit, iniuriarum adione conueniri non potest, Vbi autem contra legem executio ferat sententiam excommunicationis, conueniri potest.

Nisi

Nisi dolum. *Ex decisione Cappella Tholofana 398. Ioannis Corfieri.*

Excommunicans generaliter cum clausula iustitie non tenetur alicui particulari de iniuria.
Cap. II.

Sed an Episcopi Vicarius per comminationem excommunicationis ipso facto incurrendæ iniuriarum actione conveniri possit, si clausulam apposuerit, si quis senserit segregravam &c. Nullus excommunicatus particulariter dici potest, quoniam comminatione in vim simplicem citationis resolvitur, & iudici iustificatum præceptum facienti, nihil imputari potest, si igitur nemini iniuria illata est, iniuriarum non tenetur, gravatus qui iniuriam prætendebat, comparere poterat, & appellare. Hoc etiam fieri potuisset, visum est, si pro tuenda sua possessione gesserit, quoniam si armis temporalibus vi poterat, cur non spiritualibus iustificatus? Etiam in cā propria illos qui de iura iurisdictione, id est diocesi existunt, censuris afficere potest. Vicarius possessor, metuens de miniam potentissimi aduersarii, atque de facto spoliari cum comminatione occurrere potuit, & periculi, vel cā dali vitandi metu à iuris ordine recedere permittitur.

Sed an Episcopi. *Ex decisione Collegii Pisani 78. Doctoris Marci.*

Excommunicandi potestas quæritur prescriptione.
Cap. III.

Inferior ab Episcopo excommunicandi potestatem, & prescriptionem, & consuetudinem, ac privilegio accipere potest, quoniam ad iurisdictionem pertinet, sed privata persona acquirere non potest, nisi in Ecclesia administrationem habere. Quando ad inferiorem prælatum iurisdictionem pertinet, Episcopus concurrere potest, cum solus diocesis, & territorii habeat.

Inferior. *Ex decisione Parlamenti Delphinialis 665. p. 2. Francisci Marci.*

Excommunicans iniuste, quomodo teneatur.
Cap. IV.

Iniuste excommunicans multiplices poenæ plectitur. Nam per mensuram ab Ecclesia ingressu, priuam, aliorumque cōione superioris arbitrio plectitur, Item excommunicato ad interesse, ac damna tenetur, etiam iuramentum actione, atque Sacrelegij poenæ, & ita in terdum iniuste excommunicatores puniti sunt. Excommunicatio cum metu imperij fit, absque causæ cognitione emanare non debet, adeo imperia fieri non decet, sed cū magna deliberatione, atque cognitione, etiam terrena monitione præcedente, siulmananda est, necesse aliquando ex ordine iniusta dicitur, aliquando ex cā, si propter odium iudicis, aut alterius fauorem iniustus condemnatur.

Iniuste. *Ex decisione Regni Neapolitani 93. Francisci Viui.*

Inter species excommunicationis nulla est differentia, & quomodo fiat anathematizatio. Cap. V.

Inter excommunicationem, Anathematizationem, interdictionem, atque suspensionem nulla in effectu differentia cōstingenda est: sed in dubio de maiori intelligi. In anathematizatione per Episcopum faciendā, certa solemnitas in tenenda solet, quā duodecim sacerdotes interuenire debent, & candelæ accensæ, quas post promulgationem prociere, atque pedibus concalcare debet.

Inter. *Ex decisione Parlamenti Delphinialis 650. parte 2. Francisci Marci.*

Sententia excommunicationis an, & quando ferri possit sine scriptis. Cap. VI.

Non potest per consuetudinem induci, ut sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdictionis

absque scriptis feratur, sed in interlocutoria secus est, quā suspensionem etiam à beneficio Abbatis facit, quā clauibus, & quouis censuræ potestate caret. Circa meritum sita consuetudo vincit legem contrariam, dummodo rationabilis, & præscripta sit, nec ratio ita vrgens necessaria est, quoniam quævis persuasiva sufficit, si contrariam vrgentem contra se non habeat.

Non potest. *Ex decisione Rota Romana 339. Aegidij Bellemera, & decisione 5. de consuetudine in Antiquis.*

Excommunicatio quando sapit vim diffinitiuam, & quando interlocutoriam. Cap. VII.

Fulminatio censurarum, præcedente causæ cognitione facta, diffinitiuam vim habet, sicut decreti, siue ius ius iudicis in causæ cognitione, lū ex igitur ipsam prolationem reponere non potest. Aliquis sententia censurarum interlocutoriam vim capit, sed quando cum cognitione sit, totum negotium solum est, & ultra censuras, etiam mandatum executiuum datur.

Fulminatio. *Ex decisione eiusdem 123. p. 2. Iacobi Patet.*

Licentiatas per iudicem iniuste excommunicari non potest. Cap. VIII.

Vbi pars iniuste per iudicem licentiatas est, excommunicatione alicui posse adhiberi, quia culpa iudicis parti præiudicium non ferre non debet, sed cōtrarium obtinuit, quoniam culpa caret, qui de licentia iudicis recedit, solus contumax excommunicari debet.

Vbi pars. *Ex decisione eiusdem 1. de dolo, & contumacia in Antiquis.*

Attestatus, qui recessit à Curia, an possit excommunicari. Cap. IX.

Cum quis pro aliqua causā arrestatur in Curia, & absque licentia recedit, si aduersarius censuris alicui perierit, incontinenti excommunicatione ferri non debet, sed antea per audientiam contradiclarum citandus est.

Cum quis. *Ex decisione eiusdem 31. de sententia excommunicationis in Antiquis.*

Cap. X.

Citatis Decano cūm capitulo cuiusdam Ecclesiæ, ut certa die comparerent in causā prophana ad singulos actus, vique ad ipsam processum, executumque citationem in personā Decani, certorumque canonicorum capitulum, abentibus aliis, nemine in termino pro ipsis canonice parente, censuris alicui non posse visum est, quā de citationum culpa constare non dicitur, cum possibile erat, quod alii canonici in pementibus, vel delibetare, aut concordare non poterint, siue necessaria non haberent, aut alia impedimenta supererent, sed per contumaciam capituli, vel vniuersitatis, singulares, nisi de eorum culpa constet, excommunicari non possunt. Tū demum Decanus, qui personaliter citatus fuit, comparere, vel mittere debuit, si pro cā ipsam specialiter tangente, aut pro iuribus, à capitulo separatis citatus esset, cū aut oēs pulsantur pro causis Ecclesiæ tangentibus, decanus à capitulo diffidens non est, sed vni corpus, & capituli caput existit. Si verò excommunicati essent, procurator capituli pro qualibet singulari persona appellare potest, quoniam toti capitulo iniuria, atque præiudicium factum est, etiam si ab excommunicatis procurator confirmatus fuit, qui versimiliter sententiam excommunicationis ignorare potuerunt, Item quia à grauamine illato, vel inferendo illi deputauerant.

Citatis. *Ex decisionibus eiusdem 1. de sententia excommunicationis in Antiquis, & 1. de iudicio, & contumacia in Antiquioribus.*

D 3 Citatus

Citatus continetur ante litem contumaciam,
quando possit excommunicari.

Cap. XI.

Cum queritur, num reus citatus, lite non contesta-
ta, in termino assignato non comparens, excom-
municari possit, post longam uariarum disunctionum dis-
cussionem, in hanc sententiam, ita est, Si ad responden-
dum libello, aut ad videndum si iuris remediis compul-
sionis fuerit, atque ad ulteriora procedi non possit,
excommunicatio fulminanda est, si in causa, lite non cō-
testata, vel summariè, ac de plano procedi potest, & in
termino, qui in tali causa necessarius seruandus est, pul-
sus fuerit, si actoris intere. si quod veniat, vel excom-
municari, vel aliis ad veniendum coerceri potest, Ni-
mirum si causa talis existeret, in qua rei confessioni stā-
dum esset, per quā res petita actori adiudicari posset:
At si causa talis non est, in qua eius confessioni standū
non est, nec pro actore sententia ferri potest, nisi de iure
suo legitime doceat, frustra venire compelleretur, si eius-
dem aduentus non proderet: si verò iudex perpende-
ret, propter contemptum nolle venire, vel malicio-
se, contumaciter, & iniuriose, tunc etiam si aduentus
parti non proderet, ne iudicis auctoritas eludatur, cen-
surā affici possit, aut aliter eam punire, vel coercere:

Cum queritur. *Ex decisione eiusdem 2. de liti contumacia in Antiquioribus.*

Excommunicatus pro debito non liquido, offerens
satisfacere, non potest publicari.

Cap. XII.

Licet sententia excommunicationis ferri possit pro
fructibus non liquidatis, vel alia incerta quan-
titate, non relaxetur, donec plenè satisfactum fuerit, ta-
men illa in contumacia fundari debet, & ideo si debitor
offerat se satisfacere paratum esse, publicari non po-
test. Immo iudicantur Domini, illam publicando, maxi-
mam iniuriam factam esse.

Licet. *Ex decisione eiusdem 1. de sententia excommuni-
cationis Achillis de Grassi.*

Excommunicatio an possit ferri ex nunc pro ut
ex tunc. Cap. XIII.

Clericus debuit confessus est, ideo officialis man-
dat, quod infra decē dies exsoluat, adiciens, quod
si non soluerit, ex nunc ipsum excommunicat, Ideo au-
tem excommunicatio valere non videtur, quoniam verba
ex nunc continuū tempus significant, & presentis
temporis aduerbium est, sed quod pena praeueniat deli-
ctum, vel excommunicatio contumaciam, impossibile
est, sed contrarium visum est, quoniam & si presentem
verbum actum significant, tamen ad futurum effectum per-
tinent. Illa clausula ex nunc pro ut ex nunc, ita intelligi-
da est, ut dictio nunc, actum verbi prolatis significet, &
dictio tunc actum verbi consummati, & ita nulla ad sit
perplexitas.

Clericus. *Ex decisione Gratianopolitana 588. Guidonis
Papa.*

Cap. XIV.

Denunciatio partis vocationem non requirit, quia
actus iurisdictionalis non est, & per iudicē à quo,
eum possit appellationem fieri potest.

Denunciatio. *Ex decisione Rota Romana 411. Ag-
dy Bellemera.*

Excommunicatus quando possit denunciari post
appellationem. Cap. XV.

Post appellationem excommunicatus denunciari po-
test, quoniam publicatio est declaratio, & appellatio

non suspendit, si ab Ordinario fiat, qui appellationi non
desistit. Cum de excommunicatione constat, & sem-
per timenda est, ideo quacumque appellatione non ob-
stante, publicari potest, ut si uicetur. In sententia autem
declaratoria incursum censuram, vel à lege lata, vel p-
pter in obsequium literarum apostolicarum secus est,
quia illa sententia factum annexum habet, super quo iudex
decipi potuit, ideo appellatio suspendit, quia tri-
bus sententiis opus est, & propterea conclusum est, pu-
blicationem reuocandam esse, atque ad beneficium
absolutionem concedendam. In executiis non potest
quis vna sententia canonizare, & declarare.

Post. *Ex decisione eiusdem 4. de sententia excommuni-
cationis Achillis de Grassi.*

Cap. XVI.

Denunciatio, excommunicationis post appellationem
à iudice delegato fieri non potest, & ita conclusum est.

Denunciatio. *Ex decisione Cappella Tholosana 300.
Ioannis Corserii.*

Declaratoria censurarum quando reuocatur per
viam attentati. Cap. XVII.

Declaratoria censurarum per alterum Auditorum
post inhibitionem facta, per viam attentati reuo-
cata fuit, In ordinariis aliter conclusum fuit, qui ad idē
factum, non habent iuris ministerium, sed ubi declara-
toria, ob non partitionem iuris ministerium habet, idē
discutere, an parauisset, vel non, quia citatione opus est,
& ab ista declaratoria appellari potest, appellatio quō-
dem suspendit, & ideo per viam attentati reuocari potest.

Declaratoria. *Ex decisione eiusdem 177. parte 2. Iacobi
Puti.*

A. Can. & quando super executiis literarum per Ro-
tam decretis declaratoriis ferre possit.

Cap. XVIII.

Licet A. C. sit executor literarum Apostolicarum, at-
que omnium sententiarum in Curia lazarum, ta-
men si executiories sunt in Rota decretis, atque ex-
cute non possunt postea coram A. C. produci, nec coram
eo ad declaratoriam sententiam procedi potest, nisi
si cum intimatione ipsorum monitorium fieret, & coram
A. C. comparere deberet, quia cum ab Audite
Rota decretis essent, nominati in executiories libris
uolare non teneant, alia monitione facta, quoniam pro-
pter mutationē tribuialis, sententia declaratoria absq;
citatione nulla esset.

Licet. *Ex decisione eiusdem 44. parte 3. Iacobi Puti.*

Declaratoria uigore commissionis fieri potest, etiam
absque citatione. Cap. XIX.

Cum declaratio incursum censurarum in literis apo-
stolicis contentarum, ob non partitionem ab A. C.
pro Antonio contra Communitatē lata fuisset, & ap-
pellatione presbiterorum in Rota commissā eidem A. C.
inhibitu fieri it, illo reformationem commissionis suppli-
cāte, Signatura relescriptis, ut A. C. ad ulteriore executio-
nem procederet, & commissio Rota Auditori per
cursorem presentata, eadem die ipsa cōtās cōfirmarum
publicatione affecta est, atque cedulones affixi, quod fa-
ctū esset anteq; cōtās ad dicendum contra contumaciam
reformationem, citata esset, dubitabatur aut testē,
in scriptum inhibitionis Rotalis, attentatum dici posset,
& resolutum est, non posse, quā index per rescriptis, pra-
sentationem, actum iurisdictionem, eiusq; exercitiū habe-
re dicitur, citatio aut ad dicendum contra cōmissionē
de substantia non existit, ideo illius omisso non uitur.

Cum declaratio. *Ex decisione eiusdem 324. p. 1. Pauli
Emily Peralli.*

Si prin-

Si principalis offert obedire, per exceptiones procuratoris, excommunicari non potest.
Cap. XX.

Cum Andreas monitorio responderit, litem desuper in Rota pendere, qua finita, illi obedire se paratum esse, Ideo per exceptiones per eiusdem procuratorem posita oppositas, principalis in poena incidere non potuit, qui in mandato hoc specialiter non habebat, quamobrem excommunicationis declaratio iniusta, atque invida visa est; Item quo per exceptiones procuratoris, monitorium negatue non deditur, neque per ipsarum oppositionem huius contestari consuevit.

Cum Andreas. *Ex decisione eiusdem 229. parte 2. Pauli & Emili Veralli.*

Declaratoria, vigne excoꝛutorialium, quando fieri possit, citato procuratore. Cap. XXII.

Excoꝛutorialibus personaliter intimatis in partibus, mortuo habente rem iudicatam, ad instantiam furrogati quod ad prosecutionem, citato procuratore in Curia, ad declaratoriam procedi potest, quia licet, quando de cessura agitur, personalis certificari fieri debeat, tamen cum vigore excoꝛutorialium in quis afficitur, satis est illas personaliter intimatas esse.

Excoꝛutorialibus. *Ex decisione 23. de sententia, & re iudicata Marcelli Crescenzi.*

Monitorium ad effectum declaratorie quando dicatur valide executum. Cap. XXIII.

Aut citationis tenor perlegendus est, aut scriptura authentica perlegenda, vel copia, si petita fuerit, danda est, quamvis igitur, monitorium lectum non fuisset, quia tamen copia, etiam non petita, oblata est, sibi imputet, cur vel lectum non fuerit, vel copia non data sit: Præsertim quia specialiter, & expressè illum monuerat, ut ab occupatione, detentioneque, & fructuum perceptione desisteret, itaque executum non poterat, quod minus contentum in monitorio notitiam habuisset. Quare declaratoria ob non paritionem ipsius, inuálida declarari non potest.

Aut. *Ex decisione eiusdem 194. parte 3. libro 2. in Notissimis Fabij.*

Excommunicatus pro manifesta offensâ quando non censetur, ob variationem voluntatis. Cap. XXIV.

Si Prælatos contra quem literæ ad beneficium impetratæ sunt, excoꝛutoribus se parere velle dicat, & posita ex causis probabilibus, nolle proponat, atque appellet, & excommunicatione afficiatur, pro manifesta offensâ affectus non censetur, quoniam voluntas huiusmodi de sui natura obligatoria non est, sed potius ambulatoria, & inirresolubilis alias non habenti non tribuit, literæque nullas cõsolidare non possunt, nisi ampliare, vel ita pugnare, cum a Papa emanant. Pomit causas aliquando scire, & cum illarum probabilitas, quas nunc profertur, rem dubiam reddat, propter nudam voluntatem præcedentem res huiusmodi à certa reddi non potest. Aliquando propter ignorantiam iuris, vel facti voluntas inordinata esse potest, & quod in sui præiudicium voluit, à voluntate desistere potest.

Si Prælati. *Ex decisione eiusdem 124. Egidij Bellameta.*

Excommunicatione an probetur per denunciationem. Cap. XXV.

Pro indubitabili conclusum est, denunciatione excommunicationis, illam in vim preceptorie con-

tra impetrantem, non probare, non enim segetur, talis est denunciatio excommunicatus, ergo talis est, quoniam hæc exceptio obiectum sapit, quod clarè datur, atque probari debet; Lenius autem admittitur, atque probantur exceptiones dilatorie, quam preceptorie.

Pro. *Ex decisione Rota Romana 8. de exceptionibus in Notis.*

An probetur per petitionem absolutionis.
Cap. XXVI.

Neque per petitionem absolutionis excommunicatio probari dicitur, quoniam quod per modum obiectus datur, verificè probari, & luce clarius esse debet.

Neque. *Ex decisione eiusdem 5. de exceptionibus in Antiquis.*

An probetur per declaratoriam, & brachium seculari. Cap. XXVII.

Ad effectum annullandi provisionem de beneficio Iacobo excommunicato factam, an docere sufficiat, per sententiam declaratoriam, præsertim si censurarum speciem asserat, atque brachium seculari productum fuerit, in quo etiam illa inserta fuerit: Et pro assertu matius sententia conclusum est, quoniam in iudicialibus creditur excoꝛutorialibus insertis: Item cum censuræ in Curia latæ fuissent, de facili ad registram recurrere poterat, ideo insertioni credendum est: Sin autem de nullitate censurarum dicere vult, registram reducere debet.

Ad effectum. *Ex decisione eiusdem 65. parte 1. Iacobi Pater.*

Non probatur per cedulones in muro affixos.
Cap. XXVIII.

Is qui denunciatur, nihil de nouo dat, propterea copia excommunicationis siue placardi in muris affixa, illam non probat, Præsertim si de magno, atque gravi præiudicio agatur, & ad partis notitiam non pertinerit. Collatio per excommunicatum facta tenet, quia dignitas hoc exerceat.

Is qui. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 983. parte 1. Francisci Marci.*

Sacrilegus prius debet excommunicari, quam puniatur per iudicem laicum.
Cap. XXIX.

Declaratio sententiæ excoꝛcationis per officiales totales impediri non debet, etiam si sacrilegij ratione præuenisse prætendant, quoniam ad Prælati officium pertinet, ut reum, nemine requirente denunciaret, donec laico satisfecerit, atque absolutus fuerit, hæc igitur poena spiritalis suspendi non debet, imò prius inferenda est, quoniam medicinalis existit, non eradicans, atque salutis animæ promouet, ut citius redeat; Poena spiritualis, & temporalis ad diuersum finem tendunt ideo altera per alterum impediri non debet. Quando dux poenæ conueniunt, altera à iure illata, altera verò ab homine inferenda, simul cum patibiles esse dicuntur. Vbi iudex ecclesiasticus pro sacrilegio ad aliam poenâ, quam excommunicationis procedere veller, ob præiudicium preuentiois à laico factæ, impediretur: Quando pro delicto mixti fori dux poenæ se paratè imponende sunt, altera per alteram non tollitur: Puniri in vno foro, saltem in eo, quod excedit, in altero etiam puniendus est.

Declaratio. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 597. parte 2. Francisci Marci.*

Declaratio

Declaratio excommunicationis, quomodo fiat, & nil plus operatur. Cap. XXXIX.

Propter violentiam in personam clerici manu iniectam, ipso facto excommunicatione incurrit, sed denotatio non, atque publicatione opus est, quam non a multis ligatur, cum de excommunicationis substantia non exilat. Super denotatione autem pars citanda, & audienda est, atque appellare possit.

Propter. *Ex decisione eiusdem 601. parte 2. Francisci Marci.*

De excommunicatione ob violentiam in ecclesiasticos. Cap. XXX.

In faciem clerici spuens, aut super eum iniuriandi animo aquam effundens. Item per vestem, aut equum signum detinens, aut aliquid de illius manibus auferens in excommunicationem incurrit, secus si vestes a clerici persona separatæ essent.

In faciem. *Ex decisione eiusdem 610. parte 2. Francisci Marci.*

Quot requiruntur, ut excommunicationem incurrat ob violentiam in clericum. Cap. XXXI.

Ad incurrendam excommunicationem ob violentiam manus in Ecclesiasticos, tria principaliter requiruntur. Primum factum consensumque, & ideo si quis verberari mandauit, sed effectum non habuit, aut manu eleuauit, sed non percussit, sententiam non incurrit. Item iniuriarum ferens si animus requiritur, siue dolus, quoniam causa disciplinae statum, vel vim vi repellendo, non incurrit, multo magis si in habitu, & tonitruo non inceperit. Denique ipsa violentia necessaria est.

Ad incurrendam. *Ex decisione eiusdem 612. parte 2. Francisci Marci.*

De eodem. Cap. XXXII.

Insecutor, atque aggressor clerici excommunicationem non incurrit, si nequaquam percussit, licet grauiter peccet, quia per ipsum non stetit: Verba legis poenalis cum effectu intelligenda sunt.

Insecutor. *Ex decisione eiusdem 666. parte 2. Francisci Marci.*

Percutens clericum depositum, quando incidit. Cap. XXXIII.

Hoc privilegium Canonis excommunicationis non solum in laicorum clerici, sed etiam totius ordinis clericis introductum est, quoniam percutiens clericum verbaliter depositum, qui privilegium ad huc retinet, & clericaliter viuere debet, canonem incurrit.

Hoc. *Ex decisione eiusdem 670. parte 2. Francisci Marci.*

Prelatus, Pater, vel Magister, an percutendo ecclesiasticos incurrit. Cap. XXXIV.

Quando patet, corrigendi animo filium verberari, in sacris ordinibus constitutum, excommunicationem non incurrit, quoniam ista manus temeraria est, atque ad effectum percussus. Sacerdos ordo a patria potestate non liberat. Plus iuris habet magistri in verberando clericis disciplinae causa. Quando laici de mandato Ecclesiastici clericos capiunt, ut contra carceribus mancipent, non incurrit. At si Prelatus monachum, aut alterum religiosum verberari mandaret, ambo excommunicati sunt, quoniam verberatio, & incarceration valde differunt, altera permissa est, altera vero prohibita. Quando iudex ecclesiasticus clericum criminis reum torqueri iubet, non aliter per laicos, sed per clericos, vel monachos executio facienda est.

Quando. *Ex decisione 672. parte 2. Francisci Marci.*

Cap. XXXV.

Mandans, instigans, consulens, aut sollicitans, quod clericus percussus, sententiam excommunicationis incurrit.

Mandans. *Ex decisione eiusdem 673. parte 2. Francisci Marci.*

De clerico seipsum percutiente. Cap. XXXVI.

Etiam clericus seipsum percutiens, aut vulnerans sententiam incidit, neque volenti clerico iniuria inferenda est, quoniam canonis privilegium etiam in fauorem ordinis clericali introductum est. Et is qui consensit sibi vulnus inferri, & is qui insert, publicæ vindictæ reus est, nā si quis semetipsum vulneraret, puniendus est; Quod clericus irato animo se percussit, excommunicatus est.

Etiam. *Ex decisione eiusdem 674. parte 2. Francisci Marci.*

Excommunicatio præsumitur durare.

Cap. XXXVII.

Nisi absolutio probetur, excommunicatio durare præsumitur. Ad probandas censuras de præsentibus, illas de præteritis probare, satis est, Quod est verum si purè lata essent, secus si conditionaliter fulminata.

Nisi. *Ex decisione eiusdem 655. parte 2. Francisci Marci.*

De eodem, & quomodo probetur absolutio.

Cap. XXXVIII.

Quo casu si absolutio per instrumentum probari non possit, quia depeditum esset, per testes probari posse concluditur.

Quo casu. *Ex decisione Regni Neapolitani 98. Francisci Vinij.*

Sententia excommunicationis, an, & quando sit ponenda in monitorijs. Cap. XXXIX.

In monitorijs, quæ extra Curiam mittuntur, & sub forma excommunicationis late sententia sunt, ipsam sententiam ferre non oportet. In his autem quæ in Curia sunt, secus est, quoniam sub poena excommunicationis ferenda expeditur, quo casu si monitorio non paruit, ad videndum se alio censuræ, citare necessarium est.

In monitorijs. *Ex decisione Rotæ Romanæ 6. de sententia excommunicationis Achillis de Grassis.*

Ignorantia, an possit allegari aduersus excommunicationem generalem in synodo factam. Cap. XL.

Si episcopus in sua Synodo generali charitativè subsidium infra certum terminum exsoluendum suis subditis imposuerit, & quia non obediuerunt, iterum, vel in Ecclesia, vel in sequenti Synodo generales censuras ecclesiasticas contra non soluentes, promulgauit, dubitatur, utrum contra Antonium clericum ad beneficium a patris præsentatum, qui illud non soluerat, ab altero compresentato exceptio excommunicationis opponi possit, per quam ab institutione repellendus sit. Hanc sententiam generalem omnes scientes, & contumaces ligare etiam informante Baldo, atque Petro eius fratre vianimiter conclusum est, quoniam: quicquid in Synodo generali sub censuris incurrendis demandatur, illud trina monitorio loco habendum est, ita ut contra faciem poenam incurrat. Sed utrum Antonius super ignorantia audiendus sit? Quæ iuramento probatur, quando publicè notum non est, tunc enim ob latam culpam, suam turpitudinem allegaret, neque iudex illud deferre poterit, contra quem vehemens præsumptio ob

notorie.

notorietatem, infurrexit, Præsertim quia absentia, atque longa distantia in clericis non præsumitur, qui in suis beneficiis residere tenentur, si igitur ignorantia verisimilis non est, iuramentum deferri non potest: sed licet ita præsumatur, non tamen præsumptio iuris, & de iure existit, ita ut probationem in contrarium recipere non possit: Propterea conclusum est, præsentiam ad probandam suam ignorantiam admittendum esse. Cum sententia excommunicationis sub conditione lata est, nisi infra certum terminum soluerit, sententiam probare non sufficit, sed solutioque igitur necessario probandum est, sententia, & conditio, sed hic nihil de solutione minime facta, probatur.

Si episcopus. *Ex decisione Rptæ Romanæ 19. de dolo, & contumacia in Novis.*

Excommunicatio an impedit impetrationem rescispi, & faciat processum nullum.

Cap. XL I.

Excommunicatio exceptionem, quantum ad impetrationem rescispi in Curia, non obstat, conclusum est, at si opposita fuerit, processum nullum reddere, & ratio discretæ est, quia quantum ad processum, commissio Auditori facta, cognitionem in cognoscendum tantum distribuit, sed in iudicando nullam iurisdictionem tribuit.

Excommunicatio. *Ex decisione eiusdem 2. de sententia excommunicationis Archiepiscopi de Grosia.*

De eodem. Cap. XL II.

Si monitorium purum pro re confessata, taxata, & indicata per excommunicatum impetratum fuerit, excommunicatiois effectus oppositi poterit, quod executionem impedit, ita ut effectus monitorij suspendatur, donec impetrans absolutus fuerit.

Si monitorium. *Ex decisione Cappellæ Tholosana 137. Joannis Corsicæ.*

Cap. XL III.

Ad effectum remouendi excommunicatum ab agendo, denunciationem probare sufficit. Ad effectum. *Ex decisione eiusdem 301. Joannis Corsicæ.*

Cap. XL IV.

Si principalis excommunicationis feriat, eius procurator ab agendo repellitur. Si principalis. *Ex decisione eiusdem 386. Joannis Corsicæ.*

Excommunicatio quando sit iustus metus, semper timenda, sed appellari posse, & quare.

Cap. XL V.

Metus iustæ excommunicationis non excusat, sed iniusta excommunicatio iustus metus est, ergo excusat, inter homines non coheret, ipsorumque suffragio carcere, maxima pena est, præsertim sine culpa: Ideo autem iustus esse censetur, quia pro nulla re tali, ac tantæ poenæ se subijci velle præsumitur, cum nulla in ecclesia Dei maior reperiatur. Quando excommunicatio iuste profertur, quia illa medicinalis est, cum omni humilitate, & obedientia sustinenda est, præsertim si culpa sua in hanc penam incidit. Lacer sine iustam, siue iniustam, & pro pastore laram sustinere debet, quia non est homo, sed Deus, qui ligat, & ne illa medicina conueratur in venenum, tamen excommunicato appellandi remedium non auferatur, ut de iniuria, vel iniuria illius per superiorem cognoscatur, & si iniusta est, absque diffi-

cultate absoluat, atque profertur puniatur, si verò nulla est, ad excommunicationem renouatur, a quo, satisfactione præmissa, absoluitur.

Metus. *Ex decisionibus eiusdem 10. de sententia excommunicationis in Novis, & 32. eodem titulo in Antiquis.*

Cap. XL VI.

Nillatenus moniales excusari possunt, quin suspensionem à canone illarum incurrerint, cum Beatrix infra annum probationis, ad professionem admittitur, quando enim peritiores adiant, qui imperitis consulere possint, ipsa ignorantia non excusat, alii propter ignorantiam effectus canonis elusorios reddi possent. Cum per regulam obcurpant mendicantium, nemo infra probationis annum ad professionem admittendus sit, hoc notorium ignorari non potuit, & potius negligenter dicenda est, quæ mortale peccatum inducit, licet quælibet causa excuset à dolo, & à pena corporis afflictiva, tamen à culpa secus est, propter quam censuris affici poterit.

Nullatenus. *Ex decisione eiusdem 3. de sententia excommunicationis Joannis Dabadi.*

Dominus an possit excommunicari propter contumaciam procuratoris. Cap. XL VII.

Si Dominus citatus, procuratorem miserit, propter illum culpam libello respondere nolentis, excommunicatione feriendus non est, Nisi culpa, seu non comparendi contumacia, domino principaliter a se tribenda fuisset, utpote si personaliter apprehensus, atque citatus fuisset, eum nondum ad certum actum procuratorem deputasset, illius enim contumacia non purgatur, etiam si procuratorem miserit, quoniam iudicia mandata non pareat, nisi vel ipse, vel procurator in termino comparcat: Idem dicendum est, si principalis contumaciam procuratoris non ignorans, non statim purgasset, quia tunc propria culpa esset; si procuratori mandatum esset, ille ipse excommunicandus esset.

Si Dominus. *Ex decisione eiusdem 109. Agidij Bellamæ.*

Is qui ligatus non est per constitutionem, non indiget absolute, secus si ab homine.

Cap. XL VIII.

Ignorans constitutionem publicam, licet improbabiler, sententia excommunicationis ipso facto per constitutionem lata, quò ad Deum non ligatur, dummodo id quod facit, aliis nimis malum non sit præsertim si peccare non credit, ut si Auditor, vel notarius videns liras remissionis non bullatas loqui contra aliqua acta, in literarum margine quod in actis continetur, scripserit siue non recordatus, siue ignorans constitutionem Audientie contradicendum contra sic facientem, ipso iure excommunicationem promulgantem, quoniam ipsa excommunicatio dolum requirit, nec aliter per statum insinui possit, quia iniustum existeret, si ecclesia eum excommunicatum iudicaret, talemque ignorantiam non exaudiret, sed an absolute sittem ad cautelam, opus sit? si cum diligencia absolui non poterat, quò ad Deum ligari incipit, quia sententia ab homine lata tunc ligat, cum contemnitur, contrarium verius visum est, quia si se ligat non esse, ergo se, se absolui non posse, quomobrem id quod sibi fieri non potest, petere non tenetur, itaque non petendo non contemnit, item quia non peccat, ergo non ligatur: At si ab homine lata fuerit, re ipsa quò ad ecclesiam ligat, & ideo valde differt à statuto, quòd minime contemnentem non ligauit.

Ignorans. *Ex decisione eiusdem 341. Agidij Bellamæ.*

Cap.

Cap. XLIX.

EXcommunicatio non precedente monitione à Delegato lata non tenet, ab ordinario autem fulminata valet.

Excommunicatio. *Ex decisione eiusdem 10. & 23. De sententia excommunicationis in Antiquis.*

Quando excommunicatio est iniuncta, excommunicator, quomodo teneatur. Cap. L.

Cum quidam pro certa pecunie summa, quam ex causa emptoris domus debere dicebatur, iniuncte excommunicatum fuisse prætenderet, & ideo ipsum etiam processum nullum declarari, atque iudicem præmissorum occasione, ratione dilate sibi iniuriæ in damnis, & interesse præcedenti, quia de processu distinctiua sententiam præcedente non apparebat, quæ super debito lata esse dicebatur, neque de processu constabat. Ideo excommunicatorem ita condemnare visum est. Triplex excommunicatio sententia iniuncta dicitur, vel ex causa, vel ex animo, siue ex ordine. Conclusio super iniuria facta, omnino procedere debet, quia is, ad cuius iniunctam excommunicatio lata dicebatur, ad sui petitionem lata non fuisse confessus est, itaque dolus iudicis apparebit, qui id fecit, quod est facere non debere non ignorabat. Cum excommunicator iniuriarum m tenetur, estimatio per iuramentum taxanda est. Multo fortius ad damna, expensas, & interesse tenetur.

Cum quidam. *Ex decisione eiusdem 14. dubij. Thoma Fastoli.*

Excommunicatio per contradictas lata, quando fit nulla. Cap. LI.

Cum per viam monitorij iudicium captum esset, & procurator aduersarii comparuerit, mandatumque exhibuit. Item nihil nisi ipso curato fieri, protellatus fuisset, ita vt de vtriusque partis consensu hac via ordinaria actum esset, non potuit ista dimissa, per audientiam contradicarij procedi, atque ad viam executiuam censurarum conuolare, quoniam semper procuratorum comparuisse, constat, & ita nulla continuata alleganda est. Regulariter procurator comparens, processum per contradictas nullus existit, & ideo excommunicationem nullam esse conclusum est. Multo magis, quia debiti consensu non præcesserat. Itaque executiui processus fundamentum deficit. De sola citatione ad consentiendum debitu apparebat, & ipsa per contradictas facta fuit, quæ pariter lata dicenda est, cum procurator in actis existeret, qui citari debuit: quod fundamentum pro nullitate censurarum satis concludens visum fuit.

Cum per viam. *Ex decisione eiusdem 2. De sententia excommunicationis Casaris de Grassi.*

De eodem. Cap. LII.

Fuit resolutum excommunicationem esse nullam, quoniam procurator, qui confirmationem concordæ consensit, atque Didacum ad solutionem pensionis obligauit, tam in Camera, quam in Cancellaria reuocatus fuerat, ergo consentire non potuit: Neque de reuocationis statu apparebat, neque tertius opponere potest, nisi volente eo, cuius interest. Quamuis mandatum ad consentiendum pensioni, & obligatum datum fuisset. Tamen reuocatio quod ad actum consensu præstandi, quod ad vtriusque effectum parit, quoniam obligatio dependens, & accessoria primæ esset, præsertim cum eorundem Notario Cancellaria facta fuisset. Ille procurator ideo obligauit Didacum, quia pensioni consensit, sicut igitur nullus est consensus, ita nulla est obligatio ab ea dependens. Cum quilibet concordie confir-

mationem impetrare possit, satis est, quod à Papâ ante confirmationem, & ante penitentiam reuocata fuerit: sed totum hoc viam ordinariam respicit, non autem executiuam, quæ à solo consensu per procuratorem reuocatum proveniente, procedit: In ipsâ concordia non est obligatio Cameralis, sed in consensu inest: Huiusmodi consensu ante confirmationem à iure reprobatum est, ergo licita est penitentia, & ista est communis obseruantia. Altera nullitas aliquibus iniuncta videbatur, quoniam is, qui monitorium obtinuit, viæ quæ sibi adhuc non conspicebat, renuincere non potuit, & quamvis procurator Didaci comparuerit, tamen mandatum restrictum habebat ad monitorio A. C. respondendi, ergo mandatum ad causam ordinariam ad executiuam trahi posse non videbatur. Ex omnibus autem pro excommunicationis nullitate conclusum est.

Fuit. *Ex decisione eiusdem 3. De sententia excommunicationis Casaris de Grassi.*

Excommunicatio lata vigore citationis alternarum, an valeat. Cap. LIII.

Cum citatio alternativè facta esset, ad audiendâ sententiam, vel ad videndum principalem suum à diuini suspendi, eo quia monitorio non paruerat, ideo propter incertitudinem nullatenus valere videbatur, nec sententiam ferri posse, tamen contrarij conclusum est, quoniam citatio in omnibus certa fuit, præterquam in eo, quod à facto iudicis dependebat, super quo pronunciare volebat: Nam & libellus incertus, parte non opponente admittitur, quando incertum est factum, & voluntate libellantis non procedit, & hoc casu, dictum vel, non alternativè, sed copulativè potius, & augmentatè interpretanda est: sed maior dubitatio inlurexit, cum citatio diceret ad videndum suspendi, non autem declarari suspendi à diuini. Ideo resolutum adhuc remansit, vtrum in hac parte sententia tam ex defectu citationis, quam iurisdictionis nulla existeret.

Cum citatio. *Ex decisione eiusdem 232. par. 3. libro 2. in Nouissimis Fabij.*

Minor, an, & quando possit excommunicari.

Cap. LIV.

Minoritas à delictis non excusat, sed contumacia delictum est, præsertim si suppellex dolus capax existat: Minorem viginti quinque annis in excommunicationem ipso iure incidere posse, certius est, licet ad sedem Apostolicam ire non teneatur, sed per diocesannum absolui possit: Diversum propter contumaciam statuendum est, quoniam minor in iudicio esse non potest, & contumacia minoris, vel curatoris impuberis, vel pueri præiudicij nullum facit: Nisi causa talis existeret, in qua in iudicio esse posset, tunc enim excommunicatione affici valeretur: At si causa huiusmodi non fuerit, & adultus esset, licet sententia ferri non debuisset, tamen lata valida est. Contra impuberem verò doli non capax lata, est ipso iure nulla.

Minoritas. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 605. par. 2. Francisci Marci.*

De participantibus cum excommunicatis de maiori. Cap. LV.

Participantes cum excommunicatis de maiori, sententiam minorem incurrunt: Nisi eundem criminis participes essent: sed antequam participantes declarantur, monitione opus est: In multis casibus participare permixtum est, si vxor, si maritus, si hospites in locis excommunicatis superuenerint, si aduocatus, vt fens sententia consulat. Solus Papa cum participantibus in genere excommunicationem ferre potest.

Participantes. *Ex decisione eiusdem 661. par. 2. Francisci Marci.*
Excom.

179. Excommunicandi qui sine, & quomodo.
Cap. LVII.

Tota familia propter delicta domini excommunicatione amittit potest, sed nunquam ferenda est, nisi vel offensit, vel mora, vel culpa præcedat, & non aliter, nisi pro re grati, in aliarum poenarum subsidium, atque servatus servandus fulminetur, Episcopi igitur si ad concilium vocati non veniunt, excommunicandi sunt, Idem si Concilium impediunt, item qui negligenter testamenta exequuntur, incendiarj etiam, & pro poenitentia mentis transmittendi sunt, sed hodie ex Pontificijs Constitutionibus ipso iure, sicut heretici, & similes, excommunicati sunt. Homicide, & falsi testes censuris feriendi sunt, post mortem et, qui heretici heredes fecit, Sacerdos, qui Missam incohavit ex temeritate non finit, excommunicatus est, Item blasphemantes per excommunicationem Sathanz tradendi sunt, quoniam blasphemia veniam non meretur.

Tota. Ex decisione Regni Neapolitani 94. Francisci Vini.

Excommunicatio lata contra tertium aliquando est nulla. Cap. LVII.

Præsupposito quod duo sint insolidum obligati in forma Camere pro eodem debito, & quod contra unum tantum possit deveniri ad executionem realem, vel personalem, an contra alium, contra quem non potest fieri executio realis, vel personalis, possit ad insitiam creditoris, in subsidium alteri excommunicatio? Congregatio concilij respondit, non posse.

Præsupposito. Ex decisione Rota Romana 97 parte 4. in Novissimis.

Insufcientia in excommunicatione quomodo probatur. Cap. LVIII.

Ad effectum insufcientem contumacia, atque protervia excommunicati necessaria sunt, pro contumacia autem probanda, ad effectum privationis beneficii, plena scientia probatione opus esse videbatur, ut lex pia, non solum per præsumptam decem fuit, sed quia etiam ex pluribus coniecturis, atque præsumptionibus plena, & concludens probatio oriri potest, maxime in materia beneficii, quæ exactissimas probationes non requirit, sed ordinaria contenta est, dummodo secundum subiectam materiam concludat, ideo hæc sufficere conclusum est, quando scientie præsumptiones vehementes resultant, ita ut verisimilitudo magna sit, ad quam iudicis animus vehementer appelletur. Quod si scientia requiritur ad effectum, ut aliquid fiat, tunc intimatio requiritur. Interdum, ad inducendam insufcientiam post annum citatio necessaria est, numquam quando agitur contra aliquem, ut de hæresi suspectum, & de decem est. Quod si agitur ex causa, quæ privationem meretur ad eius effectum, quod in excommunicatione insufiens erit, satis est.

Ad effectum. Ex decisione eiusdem 612 parte 4. in Novissimis.

EXCOMMUNICATIVS.

Excommunicati qui sint ipso iure propter insistentiam ecclesiasticam. Cap. I.

Qui in insistentiam ecclesiasticam impediunt, & ab excommunicatione se absolvi fecerit, sub poena reductionis bonorum suorum ad manus Diaphni, sententiam excommunicationis ipso iure incurrit, etiam si insistentiam illam esse præcedant, quoniam

nam statuta, aut ordinationes contra libertatem ecclesiasticam nullo modo valent, Idem si impetrantes litteras Apostolicas, vel ad iudicem ecclesiasticum recurrentes impediunt.

Qui. Ex decisione Parlamentis Delphinalis 662. parte 2. Francisci Marci.

Percutens clericum excommunicatum ipso iure incurrit. Cap. II.

Licet clericus excommunicatus extra ecclesiam delictus, diaboli membrum esse videatur, præsertim si ab homine, monitione præcedere affectus fuerit, quoniam incorrigibilis esse censetur, non ideo tamen à Canonis privilegio exclusus est, & propter favorem Dei honorandus est, atque clericale privilegium retinet, quamobrem percutiens clericum excommunicatum, sententiam excommunicationis incurrit.

Licet. Ex decisione eiusdem 609. parte 2. Francisci Marci.

Clericus excommunicatus an & ubi tenetur dicere horas. Cap. III.

Sive clericus excommunicatus, siue suspensus, vel degradatus fuerit, horas canonicas dicere tenetur, publice autem officio ecclesie interesse non debet, neque Dominus vobiscum dicere permittitur, quoniam hæc verba officij dignitatē denotant, ad ea, quæ oneris sunt, tenetur, ad ea autem, quæ honoris nequaquam permittitur, suspensio, privatum cum alijs horas dicere permittitur excommunicatio autem prohibetur.

Sive clericus. Ex decisione eiusdem 675. parte 2. Francisci Marci.

Excommunicatus per annum est privandus beneficio. Cap. IIII.

Cum quis per annum excommunicationis sententiam induraverit, pro conuicto habendus videtur, licet licet suspensio probabilis sit, non tamen violenta existit, & ideo non est ipso iure privatus, sed beneficio privatus est.

Cum quis. Ex decisione eiusdem 654. parte 2. Francisci Marci.

Excommunicatus non opponit compensationem replicando. Cap. V.

Excommunicatus abolitionem petens audiendus est, sed quid si opponatur de iudicato cōfessario, vel taxato, & ille affectus de alio, & ita compensationem opponat? Nisi iudicium replicari in liquidum esset, quod pars cōfiteretur, atque compensationi consentiret, nullatenus possit visum est.

Excommunicatus. Ex decisione Cappella Theolofana 1. Ioannis Corfery.

Excommunicatus an & quando possit petere restitutionem in integrum. Cap. VI.

Restitutionem in integrum excommunicatus petere non potest, ergo neque ad appellandum, quoniam ista reintegratio quadam est, cum de sententia nullitate agere non possit, quæ nulla provocacione suspensio, in rem iudicatam nunquam transit, multo minus de iniustitia sententia agere potest, quæ in rem iudicatam pertinuit, licet eidem concedatur, quod respectum super appellatione interposita prolequenda, imponere possit, non tamen conceditur super interpellatione. Item super hæc restitutionem, aliquam causam cognoscit necessaria est, quæ sine communione periculo fieri non potest, hæc autem prohibitionis causa existit, propter quam ab agendo repellitur: si eidem reconsecratio de-

tio denegatur, multo fortius relictum, quæ actionem directam sapere videtur, si principaler, & directè aduersus sententiam imploretur, secus esse (visum fuit) si incidenter, & per modum præambuli, ubi non plena, sed sed semiplena tantum cogitatio adhibenda est, atque iudicis officio etiam fieri posset, in his quæ perperam prohibitionis causam non habent, vno concessio omnia concedi videntur, sine quibus id expediri non potest, quamobrem in causis matrimonialibus, atque beneficiis, in quibus propter animæ periculum admittitur, restitutionem etiam principaler, & aduersus sententiam petere potest. Quamobrem vnamiter conclusum est, quod non obstante excommunicatione opposita, super restitutione audiatur. Præsertim quia vigore excutorie factæ super sententia, contra quam rogum petit, excommunicatus fuit; si pro alia causa excommunicatus fuisset, magis dubitandum esset.

Restitutionem. *Ex decisione Rota Romana 7. de excommunicationibus in Nquis.*

Excommunicatus petens absolutionem ad cautelam, quid probare debeat. *Cap. VII.*

Si excommunicatus, coram Auditore, absoluitur ad cautelam potestatem habente, ideo se affectu dicat, quia monitioni post appellationem interpositam non paruierit, ex eo quia monitionis copia dari recusabatur, non aliter ad cautelam absoluitur, nisi verè probet appellationem præcedisse, quoniam in hunc dubium probationem non sufficere certius est, quod ubi certum modum introducti faciendi rem dubiam, ab eo recedere non debemus: Cum obsequio ratione appellationis petitur, duo de iure requiruntur, & quod ex causa probabilis appellatum fuerit, & quod appellatio præcedat. De his igitur plenè consistere debet, quamobrem solus testis non sufficit.

Si excommunicatus. *Ex decisione eiusdem 91. Aggidij Bellamercæ.*

An pro absolutione aliquid soluendum sit.

Cap. VII.

Pro sigillo absolutionis nihil soluendum est, quoniam hoc beneficium ecclesiasticum spirituale est, pro quo præstando nihil omnino exigendum est. Quod autem propter contumaciā, vel ab aduersario, vel a iudice expositum est, solui cōuenit. Per statum induci potest, ut excommunicatus ratione contumaciæ aliquid soluat.

Pro sigillo. *Ex decisione Pavimenti Delphinalis 642. parte 2. Francisci Marci.*

De eodem. *Cap. IX.*

Excommunicatus iniuste simoniam non committit, si pro absolutione pecuniam daret, sed recipiens simoniacus esset. Ideo autem ille dat, ut ius quaesitum retineat, siue redimat, quod non dedecet: At ubi iuste excommunicatus, vel suspensus fuisset, si propter pecuniam absolueretur, simonia labem incurreret. Nisi prius absolutionem impetret, super excommunicatione iniusta, audiendus non est, secus si nullam fore opponeret, quia tunc necessaria non est, licet ad cautelam peti possit, quæ absque causa expressione, & sine solemnitate perenda, & danda est.

Excommunicatus. *Ex decisione Regni Neapolitani 63. Francisci Pinij.*

Excommunicatus an, & quando careat ecclesiastica sepultura, & a quo absolui possit.

Cap. X.

Tam anima, quam corpus per excommunicationem ligatur, ideo excommunicatus ecclesiastica sepul-

tura carere debet, cuius corpus si tumultum foret, de loco ecclesiastico exhumandum est, & ab ecclesia eiciendum: Excommunicatum sepelientes excommunicationem incurrunt, ita & præsentis, si auctoritatem præstulerint, atque cooperantes. Vbi excommunicatum in extremis penituerit, licet, non satisfacit, in ecclesia sepeliri permittitur. Vbi sacerdos copiam habere non possit, sed contritionis signa ostenderit, si vel saltem a laico absolutionem procuraret, in ecclesia sepeliendus est. Excommunicatus ab homine non nisi ab excommunicante, vel eius successore absoluiendus est; A iure autem ligatus, à quocunque absolui potest. Si Papali excommunicatione ligatus a suo confessorio in ultimo vite spiritu absoluator, & cōualecat, iterum ad Summum Pontificem pro absolutione ire oportet.

Tam. *Ex decisione eiusdem 97. Francisci Pinij.*

Excommunicato quid interdicitur, & quid permittitur. *Cap. XI.*

In famiam incurrit, ubiqueque ex causa famosa lata est: Vbi publicum est, ad dignitatem laicalem eligi non cōuenit, in iudiciis a tribus actibus repellitur, agendi, patrocinandi, & iudicandi, contra alium excommunicatum testimonium dicere permittitur. Si antea excommunicatus procurator deputaretur, acta postea gesta, etiam parte non opponente, nulla existunt, at si post deputationem, censuris affectus, per eum gesta, parte non opponente, valent, etiam solutio excommunicationis denegata est, quamvis eidem antea iuratum fuerit, sed debitorem fugiunt persequi permittitur, quoniam non voluntarie agit: Aliquando etiam agere permittitur, publici officii ratione, ut si tanquam prelati, & publici officii ratione agere velit.

Infamiam. *Ex decisione eiusdem 99. Francisci Marci.*

Cap. XII.

Is qui excommunicationem contra se latam esse ignorauerit, & beneficium, & literas Apostolicas impetrare poterit.

Is qui. *Ex decisione Rota Romana 44. de rescriptis in Antiquis.*

Cap. XIII.

Sed in Curia Romana etiam maiori excommunicatione innodatus commissionem alicuius causæ impetrare potest, & ita obsecratur, licet si opponatur, ab agendo repellitur.

Sed in Curia. *Ex decisione eiusdem 2. de sententia excommunicationis in Antiquis.*

Excommunicatus potest acceptare beneficium, item optare prebendam. *Cap. XIV.*

Cum excommunicatus solum ad tempus prohibitus sit, ideo ea quæ sunt iuris præparatoria facere potest, quamobrem beneficium acceptare permittitur, in quo cum sola voluntas declaratio verietur, mirum non est, si illam retinet, quoniam etiam deportatus, ea quæ iurgentiū sunt, retinet. Acceptatio non est actus principalis, sed extradiualis, & propterea etiam prebendam optare potest videbatur, & propterea etiam prebendam optare potest, quoniam noua collatio non existit, item deportatus etiam eligere atque optare potest.

Cum. *Ex decisione eiusdem 8. de sententia excommunicationis in Antiquis. & decis. 4. eiusdem tituli in Antiquioribus.*

Cap. XV.

Excommunicatus percipiendo fructus, illos suos non facit, & ita resolutum est.

Excipitur. *Ex decisione eiusdem 280. par. 1. Jacobi Tutei.*

Excom.

Excommunicato quando non suffragetur absol-
sionis generalis. Cap. XVI.

Etsi rescriptum impetrare possit, tamen si opponat
ur de excommunicatione in causa procedere non
permittitur: Generalis absolutio non suffragatur, quia
per trimum, & ultra in excommunicatione infunditur.

Ethi. *Ex decisione eiusdem 128. parte 3. Iacobi Pntei.*

An & quando procuratore constituitur.

Cap. XVII.

Si reus est, procuratore constituere potest, si vero
actor, solum in illis casibus, in quibus in iudicio eisd
stare permittitur.

Si reus. *Ex decisione (appella) Tbolesana 143. Iohannis
Corserij.*

Excommunicatus, quae possit in iudicio principa-
liter, & quae secundario. Cap. XVIII.

Sed an monitione super rebus ablatis impetrare pos-
sit, an immisionem bonorum reuocari, si excom-
municatus exceptio contra ipsum opposita fuerit; Si prin-
cipaliter ad se defendendum venerit, sed in consequen-
tiam immisionem illam bonorum reuocari petat, ex-
ceptione non obstanti, permittitur; si vero principaliter
per viam actionis in iudicium provocando, motu-
rium impetrauerit, repellendus est.

Sed an. *Ex decisione eiusdem 190. Iohannis Corserij.*

Cap. XIX.

Actor originarius, cum appellatus est, ipsam appel-
lationis causam prosequendo, repellitur: Nisi ob
desertionem appellationis, appellatus grauaretur.

Actor. *Ex decis. eiusdem 206. Iohannis Corserij.*

Excommunicatus an petat restitutionem in
integrum. Cap. XX.

Super eo an maior, vel minor excommunicatus res-
titutionem in integrum petere possit, eo quod in-
ueniatur non fecerit, siue appellatio omiserit an con-
clusum est, quod si ex clausula generali petatur, & cau-
sa expressa, atque probata, si non subueniretur, innocens,
vel eius anima penicilaretur, ut periret, & tunc admit-
tendus est, quoniam restitutionis causa non ex solo po-
tentis fauore dependet, alias repellitur, cum iniquitas
iudicis, vel iniusta sententia non queratur.

Super eo. *Ex decisione eiusdem 302. Iohannis Corserij.*

Excommunicatus non potest fieri religiosus.

Cap. XXI.

Ad religionem licite recipi non potest, quamvis
haec via ad observationem tendat, & ad salutem
anime pertineat, quia cum excommunicato orare non
licet.

Ad religionem. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis
682. parte 2. Francisci Vinij.*

Excommunicatus potest facere omnes con-
tractus. Cap. XXII.

Excommunicatus contrahere non est prohibitus,
ideo etiam matrimonium contrahere: propterea
donationem ab eo factam valere conclusum est.

Excommunicatus. *Ex decisione Regni Neapolitani
96. Francisci Vinij.*

Excommunicatus quousque priuor fructibus
ecclesiae. Cap. XXIII.

Ecclasiastici proventus excommunicato subtrahun-
tur, cum ecclesiae communio deuegetur, at si vali-

de, sed ex iniusta causa affectus fuerit, cum primum ab-
solutus illos recuperabit, ubi autem ex iusta, perdit; Vbi-
cunque in mora petendi absolutionem non exiit, ne-
que pereum fiat, quod minus absoluitur, de redditibus
ecclesiae prouidentum est, ut vivere queat, Idem si ex
aliqua iusta causa impediens esset, ne absolutionem pe-
tere possit: In ipsa absolutione etiam in per fructibus
medio, tempore perceptis dispensatione opus est.

Ecclesiastici. *Ex decisione eiusdem 328. Francisci Vi-
nij, & decisione Rota Romana 5. de penus in Antiqu. &
decisione Parlamenti Delphinalis 676. parte 2. Francisci
Marci.*

Collatio beneficij facta per excommunicatum an
valeat. Cap. XXIV.

Inter publicum, & occultum in his, quae ad excom-
municatum fauorem tendunt, nulla differentia constituen-
da est, an igitur per ipsum in spiritualibus gesta teneat: Si
tolerans est, quia communi opinione pro absoluto
habetur, per eum gesta, publici iuris ratione valet, quoniam
dignitas, & non persona exercere videtur, secus
est, si communiter excommunicatus habebatur; quod
obrem collatio beneficij per Abbatem sancti Petri
facta tener, quoniam Praelatus, & in dignitate publice
tolerabatur. At si ipsa collatio occulto excommunicato
facta esset, non valet, quia omnia ad eius fauorem fa-
cta non tenent.

Inter. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 767. par. 1.
Francisci Vinij.*

EXCVSATIO.

Excusationes quando, & quomodo proponendae.
Cap. I.

Vbi excusator ad proponendum absentiae causas
datus est, excusationes coram iudice proponen-
dae, atque probandae sunt; Excusator speciale
mandatum habere debet, ad iurandum de calumnia in
animam sui principalis, quod iusto detineatur impedi-
mento. Non sufficit excusatori ad diem assignatum
venire, nisi causas proponeret, quoniam & si absens, quod
terminus requirit, facere non possit, pars quae praesens
est, illud idem facere debet.

Vbi. *Ex decisione Rota Romana 7. de procuratoribus in
Antiquis.*

Excusator Regis citatis ad curiam an sit ad-
mittendus. Cap. II.

In causa Anglicana matrimonij inter Regem, & Re-
ginam, excusator, se admitti petebat, & tanquam
vnius de populo, Regem ad Curiam citatum excusare
volebat, quod propter itinera intermedia tutus ad Cu-
riam accessus non existeret, Item quod propter inimi-
cos vicinos, atque ciuium seditiones Regi, ac toti Re-
gno Angliae maximum periculum immineret, si ad lon-
ginquas partes recederet, & propterea causam in loco
viciniori committi instabat, ut Rex ipse accedere potuisset.
Cum igitur de Regni utilitate ageretur, tanquam
vnius de populo admittendus videbatur. Nemo in cau-
sa ardua procuratorem uniterre teneatur. Locum & pro-
curatori, & domino copulatiue tutus esse debet. Tutus
autem dici non potest non solum iudicii locus, sed etiam
quando intra intermedia secura non exsistunt. Sed con-
trarium vniuersimodo conclusum est, quoniam voluntatis
est, quod Rex per procuratorem comparere nolit, sed
in exceptione voluntaria, excusator non admittitur, qui
absentis voluntatem ignorat. Itaque cum Rex ipse illud sit
sit, etiam si vellet, non nisi per procuratorem admittendus
est.

est. Cumque causam in partibus Aeginae vicinioribus committi iustaretur, multo magis ratio illius potentiae militat. Et tanto magis inclinabatur Domini in hac sententiam, quoniam manifeste Regis animum cognouerunt, qui puellae inducitur amore, ut illam in vxorem duceret, ipsam Reginam, ex qua filiam susceperat, dimittere nitabatur, atque instabat.

In causa. *Ex decisione p. 2. de dolo, & contumacia Marcelli Crescenti.*

Excusationis iuris non praeponitur sine mandato, secundum facti praefati. Cap. III.

IN delictis grauibz excusator ad allegandam causam absentis meri, & praefati facti, etiam sine mandato, siue masculus fuerit, siue femina admittitur, sed quando absentia causa partem iuris continet, non nisi cum mandato admittendus est. Causa absentiae propter residentiam in officio in iure potius consistere videtur, & post delictum in fraudem procurata dicenda est, itaque releuare non debet. Clericatus, siue alia dignitas post delictum superueniens non excusat. Cum reus in tribus citationibus praecedentibus non comparuerit, excusator in quarto admittendus non est.

In delictis. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis 164. par. 1. Francisci Marci.*

Paupertatis causa, an, & quando sit sufficiens excusatio. Cap. IV.

ALlegatio paupertatis non est sufficiens excusatio non comparentis ad causam ad Curiam deuolutam: Sicut enim venit ad petendum restitutionem, ita ad causam ab initio venire potuisset. Nisi materiae violenter praesumptionis exclusio praebere, nimirum si tempore citationis, & processus pauper erat, sed sequenti tempore diuitias ex causis legitimis acquisiuit, licet paupertas in iure casu restitutionem dare possit, ex generali clausula, tamen ipso iure non tenetur.

Allegatio. *Ex decisione Rota Romana 44. Aegidij Bellamere.*

Excusatio per socium criminis in articulo mortis facta, an valeat. Cap. V.

Cum quidam de homicidio inquisitus, & pro dicta causa ad mortem condemnatus, ita quod ante iustitiae executionem tanquam cadaver torqueretur, multos alios vi complices, atque delicti socios falsus fuerit, exinde in manibus confortatorum existens, pro exoneratione conscientiae falso modo, atque indebitè alios inculpasse dixit, qui innocentes erant, atque idem in paribulo, atque in illo puncto, quo de capisatus fuit, confirmauit. Visum est excusationem prodesse, quoniam in articulo mortis facta valet, quo tempore aeterna memoriae esse praesumitur. Quamobrem inculpationis vires ita enervari placuit, ut minimè torturae locus sit: multo magis, quia in angustis, & torture cruciatibus facta fuerat, ita ut si de alijseriam interrogatus fuisset, omnes de facili confessus esset: Cum excusatio geminata fuerit, eundem effectum operari visum est, ac si in iura fuisset: Itaque nullam inculpationis rationem habendam esse conclusum est, & cum indicia per seculum allegata, citrà inculpationem nullius firmitatis remaneret, ceteros liberari resolutum est.

Cum quidam. *Ex decisione Regni Sicilia 195. Garsia Mastrelli.*

F A M A.

Fama quid, & quorūplex sit, à quo originem habeat, & quomodo probetur. Cap. I.

Fama hominis semper in bonam partem interpretatur. Inter homines autem fama duplex existit, altera in bonitatis, aut malitiae genere, altera de particulari facto: In genere autem est communis opinio, voce manifesta, ex suspitione proueniens: Nisi in manifesta esset fama dici non posset, sed in nomine sui generis existeret. Quando communis opinio, visus, & rebus ipsis, vel factis manifestatur, fama non dicitur, sed estimatio, vel communis opinio. Fama dicitur à fando, ergo nisi sit locutus, fama non dicitur. Ex suspitione procedere dicitur, ad differentiam manifesti, siquidem enim dicitur, quod certum est, & à populo visum, illud manifestum est, vel notorium. A personis non malevolis, neque maleficis, sed fide dignis oritur opus est, sed hoc intelligitur, si fama à personarum dicto originem trahit, quia populus ideo credit, quia tales dixerunt, ideo fidem adhiberi oportet, ne reprobari contingat. Quando autem ab aliquo particulari actu dependet, tunc etiam à vilibus personis originem ducere potest. Quid si contra furem in domo inuentum, exiit famulus per plateam vociferans, ut furi obuiarent, atque ex actu fugae, & insecutionis alterius, fama oritur, quod talis furtum commiserit, hoc calumniae persona dependet, in quo potius ab illo actu, ex quo populus in suspicionem deducitur. Item tempore contrarii maleficij, ex causa antecedenti oriri potuit, si quis male condidit, ac fama furari, & similia facere consuevit, & quia domum, in qua furtum commissum est, notam habebat, illo perpetratore fama, ac rumor contra eum incipit. Item ex postfacto, ex aliquo actu manifestatur, quia cum rebus alienis inuentus fuerit: Fama igitur ex suspitione prouenire dicitur, quando iusta causa rumorem praefecerit, alias si suspicio non praefecisset, quod cum illa operaretur. Quando in ista credulitatis causa non praecedat, vox populi, fama vana dicenda est: His actibus indicia, & fama probatur. Per duos testes fama probatur, qui dicant maiorem populi partem hoc sentire, nisi per statum pluribus opus esset. Cum autem deponant de eo, quod sensu non percipitur, ergo testimonium non valet videre: Ideo addi oportet, quia audierunt maiorem partem populi hoc dicere, aliter fama probata non esset, cum ex alio sentire posset. Quamobrem si testes deponentes à maiori hominum parte istius Civitatis audiuisset, fama probata dicitur, quia inde eandem iura sentire colligitur, si illa verba Civitatis istius praetermitterentur, non sufficerent, quoniam dicta etiam de necessitate concludere debent. Cum deponitur, quod est publica vox & fama, ipsa non probatur, quoniam causa non redditur, quae sensu percipitur. Neque sufficit si diceretur, quod publice dicebatur, nam vnum tantum publice dixisset, contingere potuit, itaque ad maiorem partem huius Civitatis publice dictum, necessarium est. Si testis interrogatus à quibus audierit, vel non responderet, vel non recorderet, responderet, eius testimonium non valeret, nam certum hominem nominare debet, & postea à pluribus alijs addere, de quibus recorderi non poterat, cum memoria labilis sit. Non ideo fama probatio variatur, si diuersi à diuersis hoc audiuisset dixerint, aut si de loco vari essent, vel de tempore.

Fama hominis. *Ex decisione Cappella Tholoz. ne 320. Joannis Corfery.*

Fama an, & quomodo probet. Cap. II.

Circa effectum fame, alijs plenam probationem facere videbatur, alijs semiplenam, alijs quod nullo modo probet, sed probationes pactas confirmet, ita vt ex probationibus & qualibus in ceteris, illa vincat, quæ famam pro se habeat, sed certe quia dicti vnus te lis non probat, ideo fama confirmari non potest, alijs etiam qd fama cum vno teste in ciuibus probationem faciat, iocus in criminalibus, in quibus probationes luce clariiores esse debent. Vbi in aliquo negotio veritatis probatio non est necessaria, fame probatio sufficit, quod ita communiter reputatur: Vbi autem veritatis probatio opus est, interdum per ipsam tantum famam inducitur, & illius probatio satis sufficiens est, interdum fama veritatem non inducit, & tunc sola fame probatio, citra aliquam præsumptionem, vnde oriri potuerit, nullatenus probat, quia magis vox populi vana est, sed licet non probet, tñ probationem iam factā conuincit. Cum famam ex legitimis præsumptionibus iniunctis habuisse probator aliqui plenā probationē inducit, vt pote in causis breuioribus, aut modici præiudicii, aliquid in aduersarium probandi onus transferre dicitur, nimirum si fama aliquem in quasi possessione libertatis, vel seruitutis, aut similibus constituat. Cum quæritur an fama semiplenam probationem faciat, ita vt cum vno teste probet, illa indicia, & præsumptiones considerande sunt, ex quibus fama traxit originē, qualiter vergeat, quoniam si valde virget, semiplenam probationem facit.

Circa effectum. *Ex decisione eiusdem 380. Ioannis Corserij.*

Cap. III.

Dofforatus, nobilitas, & similes qualitates per famam probari videntur.

Doctores. *Ex decisione Rota Romana 6. parte 2. Pauli Emiliij Verali.*

Fama quando releuet ab onere probandi.

Cap. IV.

Cum materia probationes ita exacta non requirit, sufficit quod durante lite, ac sententiarum tempore, publicè, ac notoriè pro possessore habeatur eo enim ipso ab onere negationis probandi se exonetat. Itē quia præsumptio pro negatōe faciens, ipsam ab onere probandi releuat, præsertim cū duos eandem rem in solidum possidere impossibile sit, quia motrem non est possibile, esse opinionem de possessione Marci, cum directè contraria fama probata fuerit.

Cum materia. *Ex decisione eiusdem 15. de probationibus in Regius.*

Fama quando transferat onus probandi.

Cap. V.

Episcopus conferendi in sex mensibus facultatē habebat, in alijs sex Cardinalis, neque erat in indulto, quod si beneficiū erat reuerentium, & vigintiquatuor ducatorum valorem excederet, Camera iam exsoluere tenebatur: Ideo per impetrantem Apostolicū, contra prouisum ab ordinario dicebatur, quod beneficium excedebat, & cum non solueretur iura camera, vacare dicebatur, & cum hic vigintiquatuor excedere per publicam vocem, & famam comprobaret, prouisus ab ordinario esse infra summam probare tenebatur, quoniam fama probandi onus in illum transerebat, sed hoc esse verū placuit, quando ad canonizationem agitur, se cus si ad absolutoriā, vt prouisus ab ordinario agebat.

Episcopus. *Ex decisione eiusdem 38. parte 2. Iacobi Putei.*

Fama obitus quando non constituat ordinarium in negligentia. Cap. VI.

Licet fama de obitu per negligentiam ordinarij, post sex menses deuoluat collationem ad Episcopum, tamen quia de obitu Iulij orta est, ab Antonio & socijs, qui publicè in ciuitate Engubina dixerunt, quod illum in loco Ponteone decessisse, Venetijs, dicebatur, talis non erat, quæ ordinarium in negligentia constituturè posuisset, quoniam ab illis anterioribus de auditu deponentibus oriebatur, & ideo potius rumor incertus, quā fama dicenda est. Tanto magis cum illo tempore, quo ab istis diuulgata fuit, nullus luctus, nec obitus signum inter consanguineos comprobatur fuit: Ceteri de fama deponentes, tanquam de orta à prædicti intelligenti di sunt.

Licet. *Ex decisione eiusdem 132. parte 3. Iacobi Putei.*

Quæ fama obitus longinquè constituat ordinarium in negligentia. Cap. VII.

Sed circumscripta fame probatione, ex relatione Antonij, & aliorum, cum nec Iacobus frater illi credere voluit, sed in animo deposuisset Venetijs, & ad locū Ponteongadiri, vt de obitu Iulij fratris perquiret, & ideo cum nec frater credit, multo minus ordinarius credere debuit: Nihilominus si postea Iacobus Engubium reuersus fuisset, fama per Antonium, & socios diuulgata, confirmata fuisset, ita vt foris Iulij velum portauerit, luctumq; fecerit, tunc ordinarium in negligentia constituturè potens existisset. At si de Iacobi reditu nō constet, ergo fama principium negligentie ordinarij dici non potest, eoq; magis, quia Cæsar & Galatia missis, testis examinatus, deposuit, quod dominica prima quadragesimæ anni 1544. ad locum Ponteoni fuerat, & in fine quadragesimæ eiusdem anni rediit, si demque rulerit de Iulij obitu à Partheo loco Ponteoni signatum, & tamen illa fides sub mense Martio sequens anni signata apparet, ita quod eius dictum repugnantiam cōtinere videbatur: Item Iacobus se ad Ponteoni locum iussisse dicebat, atque à Presbitero audiuisse, alterum de Iulij morte illum interrogasse, atque eadem die hefferat fidem habuisse, si ergo Iacobus fuit post Cæsare, qui fidem reportauit de anno 1545, ergo Iacobi reditū post illam fidem fuisse apparet, quo casu vsque ad priuationis diem ordinarium in negligentia fuisse dici non potest. Multoq; magis, quia Iacobus deponit, se Venetijs cum rem, Bononiam trāfuisse, atq; in ibi quadraginta diebus permanfisse, ita quod magna Iacobi negligentia argui potest.

Sed circumscripta. *Ex decisione eiusdem 133. parte 3. Iacobi Putei.*

Fama quomodo per testes probata dici non potest. Cap. VIII.

Per testes fama probata dici non potest, cum omnes varias obiectiones pariamur, & non concludant, pri mus deponit per verbum credit, secundus de auditu, tertius non dicit de tempore, & ideo lite pendente audiuisse potuit, quartus deponit de morte certa, sed ignorat de tempore, quintus non dicit de publica fama audiuisse ab N. & N. Item assentit paucis diebus citra, & sic lite pendente, sextus non dicit publice, atq; de mense Februarij deponit, atq; ab omnibus discordat, qui de mense Nouembri loquuntur, itaq; à testibus, & à parte discordat, neq; deponit de fama publica: Item qd fama à literis missiuis originem habuit, quæ inepta est, cū à maiori populi parte non existat, atq; de cōmorantibus in vrbe deponit, qui in oppido Crems audierat, & ita de auditu

auditis, septimus deponit de Crema, sed non dicit publice. Oñius licet de publica voce, tamen non deponit, de quo tempore præcisè audiuit, aut quo tempore fama fuerit. Neque notius certum tempus asserit, neque decimus, neque publicam famam, neque vnde decimus. Duodecimus autem de literis fame, non autem de fama, neque de tempore mortis deponit, atque in secundo dicto publicam vocem, & famam prætermittit. Tertius decimus autem, qui melius probat singularis est.

Per testes. *Ex decisione eiusdem 689. parte 3. libro 3. in Nouissimis Palrotti.*

Fama, an cum vno teste sufficiat ad probandum in criminalibus, ubi ciuiler agitur. Cap. 1X.

IN causis ciuilibus regulariter fama semiplena probationem supplet, in criminalibus autem secus est. Et quamvis ubi de fraude, vel alio delicto occulto ciuiler agitur, plerique visum fuerit, fama cum integro recte plene probare, nedum ad repellendum à iudicio, sed etiam ad condemnandum, tamen còsolum est, iudicem diligenter oēs facti circumstantias, ac qualitates animadvertere debere, utrum fama, absq; illo teste de visu, alia adminicula habeat, & verisimilis sit, & ita frequēs, atq; vehemens fama, vel tantum nuda, & simplex, nā si frequēs, quæ iudicis arbitrio iudicanda est, cum integro recte plene probat, non tantum ad repellendum à iudicio, sed etiam ad condemnandum, cū verò simplex ac nuda est, etiam cū teste de visu, ad condemnandum sufficiens non probat, tamen si de crimine ciuiler agatur, etiā si crimen famosum non existat. Cum igitur fama simplex, nuda, & inuenisibilis existat, & testis de visu, possit in bona parte interpretari, ad condemnandum nō sufficere, conclusum est. Quando crimen, de quo ciuiler agitur, famosum est, tunc testes de fama cum teste de visu non coniunguntur, nam causā ciuiliis famosa, criminali æquiparatur. Etiam cum de crimine excipitur sūte facti in iudiciū irrogatur, si exceptio in actis probet.

In causis. *Ex decisione eiusdem 81. parte 1. in Nouissimis Robustieri.*

Famæ effectus qui sint. Cap. X.

Multos effectus fama ipsa parit. Impedit enim matrimonium contrahendum, & ad probationem releuat, si cum iuramento officialis concurrat, fidē facit. Item excusat à dolo, atque onus probationis in aduersariū transfert, in dñis casibus, in quibus in possessione aliquis qualitatē constituit, nimirum in libertatis, aut seruitutis. In quibus famam adesse fuisse, plenam probationem facit, A tormentis aliquando releuat, aliquando illorum causā est. Præsumptionem pro instrumēto indecit, si à notario bonæ famæ confectum fuerit.

Multos. *Ex decis. Gratianopolitana 302. Guidonis Pappe.*

De eodem. Cap. XI.

VOx publica, & rumor in patria iusta causā credēdi sunt, eius quod dicitur, deo à dolo excusat, atque titulum putatiuum inducit, qui ad præscriptionē iustificat. Accusatus Titium de maleficio, de quo fama exultat, tanquam falsus accusator puniri non potest.

Vox. *Ex decisione eiusdem 447. Guidonis Pappe.*

Fama, quomodo probatur de stylo Rotæ.

Cap. XII.

DE stylo Rotæ fame probatio fit per testes deponentes, q̄ publicè dicitur, et si nō ipse sciant à quibus audierint, nec alia regita, & ita fæpissime indicatū est.

De stylo. *Ex decisione Rota Remana 7. parte 1. Pauli Amilii Veralli, & decisione 3. de probationibus. Guglielmi Cassadori.*

Fama in vno teste non sufficit in criminalibus.

Cap. XIII.

IN criminalibus fama publica cum vno teste de veritate non probat, quoniam duæ semiplenæ probationes non coniunguntur, etiam si de crimine ciuiler ageretur.

In criminalibus. *Ex decisione eiusdem 8. parte 2. Pauli Amilii Veralli.*

De fama probari debet ante litem. Cap. XIV.

VT fame probatio concludat, super quo eius probatio requiritur, de tempore ante litem motam faciendā est, & ita pluries conclusum fuit.

Vt fame. *Ex decisione eiusdem 9. parte 2. Pauli Amilii Veralli.*

Famæ probatio circa violentiam dicitur in criminalibus fieri. Cap. XV.

Per statum super violentiis, etiam super fame probatione disposicio facta est, propterea illud intellectum est habere locum in causā criminali tantum, quoniam violentia criminalitatem denotat.

Per. *Ex decisione eiusdem 210. parte 3. Pauli Amilii Veralli.*

De virtute probationis per famam. Cap. XVI.

Quando indicia, & præsumptiones, ex quibus fama duxit originem non multum vrgēt, arbitratū iudex famam non semiplenam quidem probationem facere. Quando autem ab iniunctis ortū habet, de ea curandum non est. In aliquibus verò casibus solum coadiuuat, atque eo quod alio probationis gradum faciat. Dominum antiquissimum per famam probat, multis concluditur, sed Rota contrarium semper visum est, quamvis ab onere probandi negatiuum releuet illum, qui alias probare tenebatur.

Quando. *Ex decisione eiusdem 2. de probationibus. Guglielmi Cassadori.*

De requisitis probationis fame. Cap. XVII.

AD famam probandam plura necessaria sunt. Primum q̄ testis asserat se à pluribus audiuissē, nominetq; singulariter aliquas personas, etiam si interrogatus non fuerit. Item à maiori parte populi audiuissē, eius loci, in quo fama erat, si tantum asserat, ita publicè dictis, satis non est, quoniam in loco publico per paucos audiuissē ponit. Causā etiam, propter quam fama orta fuerit, exprimentē est, vtputa ex inimicitia, ex iniuria, ex iniuria, vel alia simili causā. Famam accusationem præcussisse opus est.

Ad famam. *Ex decisione Camera Imperialis 46. parte 5. Ioachimi Misyngeri.*

Cap. XVIII.

Fama est sermo vulgatus de certis, aliqua de re in vulgus iparsus. Rumor veri dicitur aliqua de re vulgatus, cuius auctores ignorantur.

Fama. *Ex decisione eiusdem 46. parte 5. Ioachimi Misyngeri.*

Testes super fama, quales esse debeant.

Cap. XIX.

Vbi ex forma statuti fama plenè probat, tunc testes super ea deponentes, graues, fide digni, & omni exceptione maiores esse debent, & huiusmodi illorum qualitates probandæ sunt.

Vbi ex forma. *Ex decisione Rota Lucensis 93. Hieronymi Magony.*

Ex

Ex duabus famis vtra praevalcat. Cap. X X.

Utm altera fama super legitimitate probata fuisset, & altera pariter super illegitimitate, cõclusum est illam pro legitimitate praevalere, qm̃ pous bonae, quã male famae standum est. Praefertur quia bona erat iuris dispositioni consona: licet enim ex habitatione maris, & semina, respectu fidei matrimonij, fornicatio praesumatur, tamen respectu filiorum legitimatio praesumitur, ergo fama pro legitimis natalibus verisimilis erat, & licet Magdalena non esset ita nobilis, & Ioannes Felix dux Castrì Sumile erat, tamen illa ex honestis parentibus, atque diuitibus orta erat. Item in loco Carpineti cū pom pa incedebat, & verisimile erat, quod propter filios illi susceptos ad effectum legitimum illam desponsasset, etiam ut delictum euitaretur, nec tanto tempore inde cõto perseveraret: & multo magis quia ista fama erat potestior, quae poenam tollebat.

Com altera. Ex decisione Rota Romana 2. parte 3. Iacobus Tutel.

Infamis de iure, quomodo probetur.

Cap. X X I.

Infamis infamia iuris, ut quis dici possit, sententia condemnatoria de crimine famoso, quod infamat, necessaria est. Testes autem deponentes illum ductum esse ad furcas, infamiam non probant, cum de necessitate non sequatur, quod sententia praecessit, pro qua scriptura requiritur, & per testes probari non potest.

Infamis. Ex decisione eiusdem 90. parte 2. Pauli Anzili Veralli.

F A L S I T A S.

Falsitas monetæ in quibus consistat, & de eius specialibus. Cap. I.

Quatuor in moneta principaliter exiunt, quantitas, p̃odus, materia, & forma publica: Vbi debet quãtitas, falsitas committi dicitur, idẽ vbi bonitas intrinseca nõ interuenit, nimirũ debita ligatura. Informa publica tantũ utilitatem dare debet, quantã in massa, & e contra, quia expensã eudendi monetã de publico fieri debet, tametsi ad onus eorum priuatorũ detrahatur, qui eudere faciunt. Quando Principis Cuneus non est verus, falsitas in forma publica fieri dicitur, nimirũ si prãter illius authoritatẽ moneta eudatur: Ita lesã maiestatis crimen committitur. Si quis prohibere potuit, ex sola scientia teneatur, Domus vbi eudatur, publicantur, siue eius dñs fuerint, siue ignorent, si propẽ inhabitabit, & ad pupillos, vel viduas non pertineat.

Quatuor. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 261. par. 2. Francis Marti.

Monetarij ob redditam rationem Principi non excusantur, si nummi sunt minoris ligae. Cap. II.

Com monetarij computum reddunt, & reliqua ad Principem peruenisse ostendunt, ita vt nihil sibi applicauerint, non ideo excusandi sunt, qm̃ priuati grauati fuerunt, qui monetam cuius effugerant, etiam populus, & respública, quãdo enim pro marchã auri septuaginta & vnum, scuta solis impressa sunt, quod superius priuatis dominis reddi debebat, & propter numerũ debilitatem Respública defraudata dicitur. Quãdo moneta defraudata est, subditi grauati pauperiores fiunt. Quamuis in iudicio fraus consistat, tamẽ etiam in vno nummo fraus committitur. Quando iusti ponderis nõ existit, populo libere atq; expedire non debent.

Cum monetarij. Ex decisione eiusdem 264. par. 2. Francis Marti.

Falsus monetam alterius Principis, sed non perficiens, qua poena puniatur. Cap. III.

Ex eo solo quis torqueri potest, penes quẽ Cuneus falsus reperiatur est, sed quid si confectus fuerit, alterius Principis monetã cõdile, sed non perfectissẽ etiam ad vltimũ in pplij poenam condemnari videbatur, alia contra, quia non leditur maiestas per non subditum, & tunc esse poenam capitis ciuiliuerit, frequentior calculi receptum est, sed quia moneta expendebatur in loco, vbi fabricata est, licetio mortis naturalis pena subinibat, sed quia ad perfectionem redacta non erat, in casu dubio, benigniorem partem sequi placuit, ipsamq; ad Regias treires in perpetuum condemnare.

Ex eo. Ex decisione Consilij Neapolitani 440. Vincentij de Franchis, & resolutione criminali 27. Petri Caballi.

Condemnatus de falsã moneta an, & quando appellet. Cap. IV.

Falsam monetam, si quis eodisse, declaratus fuerit, non appellat; quid si expendit? quia aliunde habere potuit, neque falsitatis scientiam habuisse constat, Item quia appellatio ad eudẽ aufertur, & visque ad expendentem extendenda non est, & publicẽ interest, legum adminicula non negari, atq; in dubio appellatori deferendum est, licetio vniueritatem conciliū est, appellacionem admittendam esse.

Falsam. Ex decis. eiusdem 351. Vincentij de Franchis.

Tondentes, & radentes monetam non appellant.

Cap. V.

Non solum falsantes, sed etiam tondentes, atque radentes condemnati non appellant, quoniam radere monetam, atque illam a legitimo pondere defraudare, est falsam exercere, eodẽ magis, quoniam ad illius perfectionem tria necessaria sunt, materia, forma, atq; pondus, & circa singula falsitas in moneta committi dicitur.

Non solum. Ex decisione Consilij Cathalonie 85. Ludoci Peghere.

Statutum contra monetarios falsos habet locum etiam si non perfecit egerint. Cap. VI.

Titius, & socij falsam monetam eudere inceperunt, sed figura Regis non adhuc impressa, frustra allegabatur, delictũ non consummatum, vltimo supplicio per Regni constitutionem puniendos non esse, eo quia delictum perfectum, & consummatum esse debebat, quoniam hoc falsit, vbi actus pernicijs exempli exiit.

Titius. Ex decisione Consilij Neapolitani 74. Thomae Grammatici.

Pœna falsæ monetæ ad quos extenditur, & quare.

Cap. VII.

Ad Principis Regalia pertinet, monetã eudere, atque adeo eius nissus affixũ est, vt nulli alteri, nisi de eius licentia priuilegio, atq; autoritate conuenire possit, quod pluribus Cathalonie locis concessum est, quo loco sicut mensura, atq; pondera variant, ita & mensura: Cum igitur moneta sit de iure Principis, falsæ monetæ excussũ vindicta, atq; cognio ad Regẽ pertinet, & in hoc principatu Cathalonie contra adulterantes quolibet pecuniam in vim Vatici procedit, alioquin iudices priuat, & delinquentes puniunt. Si quis igitur auctoritatem Principis usurparet, falsaq; effusione nissus formauerit, flammam exultionibus mancipandũ esse, certũ iuris est, quã conclusiõẽ intelleximus, et si moneta recta esset, & proba, hoc est equi ponderis, atq; pretij, nam propter authoritatis defectum, falsã, & adulteram dicenda est. Idem intellectum est, si monetam auerum,

E 3 siue

fiue argenteam traserint, vt eam iusti pueri, atque ponde-
deris minuunt, quibus semper in Regno poena mortis
naturalis imposita est. Etiam contra eos, qui falsam, &
adulterinam eudi confitentur, vel quomodolibet pas-
tipices, & criminis socii fuerint, adeo enim huius crimi-
nis enormitas Principi exosa est, atque legibus indigna,
vt lex ad illi inuicendos iusserit, socios in sociorum ca-
put torquendos esse.

Ad Principis. *Ex decisione Consilij Cathalonie 46. Ludouici Peguera.*

Tondentes pecunias qua poena puniantur.
Cap. VIII.

Quatuor crimina sunt, falsam monetam eudere, tin-
gere, expendere, atque tondere, vel minuire. Cum
igitur quis pecuniam mutilat, iusti ponderis
quantitatem minuendo, in hoc crimine incidit. Cuius pe-
na descripta est, vt si liberi homines fuerint, bestijs den-
tur, si vero serui, vltimo supplicio damnetur, quia poe-
nam non aliter per Constantium Principem correddi
esse, visum fuit, quoniam illius correctio visu recepta
non fuit. Loco autem poenae condemnationis ad bestias
successisse poenam condemnationis ad tritremes in per-
petuum concludum est. Nam illi bestijs dabantur, vt de-
porarentur, neque certi erant fe ab illarum ferocitate eua-
dere, ita in perpetuum ad tritremes condemnati, na perpe-
tuu erant cruciantur: Et ita in Regio Consilio executum
fuit. Item in tingente, & expendente dicendum est.

Quatuor. *Ex decisione eiusdem 86. Ludouici Peguera, & resolutione criminali 91. Petri Caballi.*

Cap. IX.

Si quis pecuniam reprobam conflauerit, vel abrafe-
rit, in poenam statuti punientis saluantes, vel abra-
dentes pecunias non incidere concludum est.

Si quis. *Ex decisione Extraneorum 70. Petri Garsia & poeto.*

Cap. X.

Tondentes modicam quantitatem pecuniae, non ali-
ter ad bestias, sed iudicis arbitrio puniendos esse
placuit.

Tondentes. *Ex decisione Consilij Cathalonie 86. Ludouici Peguera.*

Expendens monetam falsam, qua poena puniatur.

Cap. XI.

Circumscriptis locorum statutus, secundum iuris com-
munis dispositionem, expodeus monetam falsam,
si nummi plumbei, vel stanei sunt, poena ordinaria falsi pu-
niuntur, si vero alterius materiae fuerint, extraordinaria,
quoniam in ista, tanta deceptio non exiit, ergo tanta pe-
na esse non debet, & ita semper obseruatum est: si quis
autem ignoranter expendit, non punitur, quoniam
ignorantia illum excusat. Ideo statuta desuper condita
in scilicet expendentibus tantum obtinere debent, atque
ita iudicatum est.

Circumscriptis. *Ex resolutione criminali 109. Petri Caballi, & decis. Consilij Cathalonie 46. Ludouici Peguera.*

F A L S I T A S.

Testis ubi praeiudicatur falsus, an possit ex eodem pro-
cessu condemnari. Cap. I.

Cum per Regiam Pragmaticam disponatur, quod
testis sup falso citatus, si coram fuerit, ex eo-
dem processu de falso condemnari possit. Ideo dubi-
tatur, an pro confesso haberi debeat, vel sub poena co-
fessi citandus sit, cum ex processu falsum depoluisse, non

appareat, prout Pragmatica requirit, & illa regula, quod
contumax in respondendo positionibus pro confessa
haberi debeat, in causis criminalibus, vel ubi de delicto agi-
tur, locum non habeat, ideo ubi de comminatione proce-
di debere, concludum est, nisi enim is, qui testes produ-
xerat, illos praesentauerit, eorum depositionibus nulla
fides adhibetur.

Cum. *Ex decisione Consilij Neapolitani 60. Antonij Capcy.*

Statutum contra producentes falsos testes habet lo-
cum contra principalem, si per procura-
torem inducti fuerint. Cap. II.

Hoc statutum de eo, qui scienter falsos testes produ-
xerit, vt ipso iure cadat a causa, etiam si per procura-
torem produci fecerit, procedere visum est, nam cum
procurator ex necessitate faciat, ipse principalis facere
videtur: Quamobrem cum procuratori mandasset, vt
articulos daret, testes induceret, & examinari faceret,
illosque actus officij necesse procurator exerce-
rit, si falsum illi depoluerint, non procurator, sed prin-
cipalis in poenam incidisse dicitur, & ita ipso iure a cau-
sa cecidit. Quibus procedat ad inducendum falsos ma-
dati non habuerit, nisi ipsi testes ad Donnum comodo-
dum falsum depoluisse, confessi sunt, & quoniam passus
est, per procuratorem in iudicio produci, scientia autem,
& patientia pro mandato habetur.

Hoc statutum. *Ex decisione Regis Romanae 196. par. 3. Pauli Emili Veralli.*

De eodem. Cap. III.

Habet etiam locum contra principales, qui testes
falsos subornant, quauis a procuratore postea,
ipsi scientibus, producti fuerint.

Habet. *Ex decisione eiusdem 197. parte 3. Pauli Emili Veralli.*

Statutum loquens per verba iuris recipit inter-
pretationem de iure communi. Cap. IV.

Hoc idem statutum factum non respicit, sed loqu-
tur per verba iuris, quia falsum punit, quamobrem
a iure communi interpretationem recipere debet, vt sci-
licet ira de iure puniatur, & a causa cadat, si falsitas
non exiit, vel ad nocendum apta, & ita resolutum est.

Hoc idem. *Ex decisione eiusdem 204. parte 3. Pauli Emili Veralli.*

Testes super possessione quomodo reducantur ad
concordiam. Cap. V.

Cum multis videretur, dictum testis, quod Titius sem-
per, siue continet, vel quondam possederit, non vitia-
ri, etiam si per aliquod interuallum non possederit, tan-
ten hoc dictum tutum non esse visum est, sed melius
esse, referre aduerbium continue ad illud tempus, quo
verum Cornelius possederit, dicto post mortem talis, etiam
ad actum mediarum refecti potest, imo etiam ad lo-
gum tempus.

Cum multis. *Ex decisione Consilij Neapolitani 37. Antonij Capcy.*

Testes utriusque partis inter se contrarii, non sunt
puniendi de falsitate. Cap. VI.

Cum testes deponant Artemalem tali tempore secum
in regno allocutum fuisse, & constat de eodem a
Sicilia non a huc in regnum peruenisse, ideo de falsitate
argui posse videbatur, sicut notarius, atque iudex, qui
in illius testamento interuenisse dicuntur. Contrarium
tamen resolutum est, quoniam ex contrarietate testium,
utriusque partis minime ad falsitatem inferri potest, et
potius repugnantia inter ipsos dici debeat, nam si duo
iurant

jurant contraria, nimirum alter diverso modo ab altero licet alter eorum verè penitus existat, tamen cum quis eorum sit ignoretur, nec uter puniri poterit: Data igitur contrarietate inter testes vtriusque partis, neminem ex eis de falso puniri posse conclusum est: Itaque neque partem testes falsos produxisse, neque eorundem falsum deposuisse, dici potest, quoniam ex ipsorum depositionibus iudici materia ad inquirendum data sit. De diversitate autem depositionum notari, & iudicis oculam rationem habendam esse placuit, quoniam in notario potius error, quam falsitas præsumitur, multoque magis, quia sine dolo falsitas committi non dicitur, dolo igitur probandus est. Cum testamentum duodecim annis citra conditum esset, & à primæ depositionis tempore septem decursi fuissent, quanto tempore obliuio præsumi potest, propter negotiorum multitudinem notariarum in diversis contradicibus occupatorum, ideo excusationem non parum induxit, item quia persona notarii, atque iudicis bonæ fidei, atque personæ approbare æstimatae fuerunt, contra eos igitur falsitatis iudicium, quod ex contrarietate oriebatur, data bona fide tollitur, etiam si ad notarium sufficiens existeret. Cum testes producentes nomenclatam existeret, illius qualitas ad remouendam falsitatis præsumptionem multum adiuuat. Vt quis de falso puniri possit, super principali facto, & in substantiis commissum esse, opus est, super accessoris autem de falso redargui, vel puniri non potest. Immo falsitas, quæ negotium principale non tangit, dicta testium reprobam non facit.

Cum testes. Ex decisione eiusdem 60. *Thoma Grammatici.*

Falsitas testium in quomodo probanda.

Cap. VII.

Si dicatur sententiam per falsos testes latam esse, & in eadem oratione dixerit corruptos, tunc vtrumque & falsitatem, & corruptelam probare opus est. At si in diversis orationibus, vt quia dicat falsum deposuisse, & fuisse corruptos, vel per dictionem, scilicet corruptos, tunc ad vtrumque assertum non videtur, sed alterum tantum probari satis esse.

Si dicatur. Ex decisione *Capella Tholosana 284. Ioannis Corserij.*

Testis eoipso, quod pecuniam recipit, falsum committit. Cap. VIII.

Sed nunquid sufficiat dicere, quod corrupti deposuerint, non aliter falsitatem nominando, pro affirmata conclusum est, si propter pecuniam corruptos esse probatum fuerit. Nam eoipso, quod testis pecuniam accipit, vtrumque testimonium dicat, falsum committit, etiam si verum diceret. Si ex alio contractu probat, secus est.

Sed. Ex decisione eiusdem 285. *Ioannis Corserij.* & *desi fione Parlati* in *Delphis* 487. parte 1. *Francisci Marci.*

Super qua falsitate transactio fieri potest.

Cap. IX.

Statutum prohibens compositionem super falsitate, si illa in causâ principali commissâ fuerit, intelligendum est, nam si in substantia negotii facta esset, eorum minime posset, in accessoris secus est: & si testes in ceteris discordarent, tamen in substantia concordari satis est, nec ideo variè dicendi, vel reprobandi sunt. Immo in ceteris melius, quam per eundem præmeditata non sermonem deponere iudicandi sunt. Si testis in ceteris mentiat, non ideo de falso puniendus est, sed extra ordinem tantum arbitrio iudicis, sicut si interrogatus parti conuinctum esse negat, in quo mentitur, super substantia autem, etiam in modico variè, minime

falsi dicendi sunt, neque eorum dicta reprobanda sunt. Statutum. Ex decisione eiusdem *Consilij Neapolitani*, 43. *Thoma Grammatici.*

De intellectu statuti, quod vtens falsis testibus, cadat à causâ: & quando testes verè falsi dici possint.

Cap. X.

Falsos inducens testes ex dispositione statuti Mantuari, cadat ab articulo super quo induxit, & cum de fructuum liquidatione ageretur, Iulius opponens alterum ex testibus Curru falsum deposuisse, cum attestatus esset ab anno 1584. vsque ad annum 1590. blasia omnia precepta ex preliis quæ Curtius à Monachis condiderat cum aliis ex preliis eidem Curtio insoluit datur, cõmixta esse, & tamen ex instrumento appareret Curtium de anno 1586. predia à Monachis cõdixisse: Hæc autem falsitas inenitabilis videbatur, cum interrogatus ille, se testibus vni velle respondere, quo casu nulla scierat probanda est, & multo magis quia capitulum id ipsum continet. Senatus autem, illum testem falsum non esse iudicauit, quoniam probatum non fuerat, tunc Curtium de annis duobus præcedentibus conductorem non fuisse, & in illius mentem sub anno 1586. non excludit, quin etiam in præcedentibus locario facta esse poterat, sed falsitas per necesse cõcludere debet. Relatiuè, quæ, adiectum qualitatè, non conuenit cuilibet de genere, stat restrictiue, atque limitatiue, itaque testis non affirmat de omnibus, sed de perceptis à prædictis Monachibus, sed si in duobus præcedentibus nulla apparebat cõductio, illius depositio referri non potest, quoniam illis temporibus non conuenit. Illa verba ab anno tali vsque ad talem non præsupponunt ad eo tempore locationem, factam fuisse, quia dictio Ab aliquando posita pro Post: & quoniam ita præsupponeret, non tamen ideo falsus dici posset, quoniam falsitas si per eo cadere debet, & testis explicite asserit, non autem quod præsupponit, verba enim, quæ supponunt, disponere non dicuntur: Ita & concludendum est, cum interrogatus respondeat, se ignorare, quo tempore ille conduxerit. Omnis interpretatio sumenda est, per quam dispositio à falsitate excludatur. Ad quam excludendam, verba testis si dicta aliquando interpretanda sunt. Vt quis falsi crimen incurrat, falsis testibus, siue falso instrumento vtendo, ipsa falsitas vera, non autem ficta, & ex suspicionibus esse debet, & quia statuti verba in casu vero interpretanda sunt, ideo hoc statum de vero falso intelligendum est.

Falsos. Ex decisione *Senatus Mantuani 282. Ioannis Petri Sardi.*

Ob falsitatem testis actor nihil lucratur, si non probauit. Cap. XI.

Vbi testis falsum deposuerit, si actor nihil probauerit falsitas nocibilis dici non potest, quoniam actor non probante, reus absolueendus est. Quod non est punibile in teste, multo minus in eo, qui se vti velle teste declarauerit. & si falsos testes producens, cadat ab eo iurare, atque articulo, super quo illis visus est, sic disponente statuto, tamen non ideo ius a doli queritur, qui nihil probauit. Vbi reus litæ renunciat, actor sententiam non obtinebit, cui actio nulla competat. Aliud est renuciare, aliud fateri. Quamobrem non ideo aduersarius obtinebit, ex eo quod alter falsitatem commiserit. Ad obtinendum, non ius aduersarii probari non sufficit, nisi ius actoris probatum fuerit. Vbi igitur ex dispositione statuti causa perditur, vt actor victoriam reportet, plenè intentionem suam, probare oportet, quoniam à iure communi interpretationem recipit. Quod si interge falsum cõmiserit, in pari causa, Rei condicio melior est, & absolueendus venit, si de iure actoris nõ cõstat. Reus dupliciter

dupliciter causam suam tueri poterat, ex non iure actoris, & proprio, hoc casu, secundum defensionem perdet, atque actoris non iuri duntaxat imputi dicitur, ideo si ille probatur, reus condemnabitur.

Vbi testis. *Ex decisione eiusdem 282. Joanni Petri Sardi.*

Testis verum falsò deponens, atque affirmatam negans an absolvendus sit. *Cap. XII.*

Cum ex dictis testium duarum propositionum elicatur, altera quòd Geminianus percussit, altera quòd ipsi percussore videntur, non tamen falsum deponisse dicendum est, licet falsam scientiam causam reddiderint, ex qua potius illorum dictum inutile redditur, quòd si falsi poena reuocatur, nihil enim noui eorum depositio producit, sed productum comprobatur. Accedebat pro inquisitis, quòd Geminianus poenam, in qua condemnatus fuerat, soluerat, itaque vera est, quæ contra eum intentabatur, confiteri videbatur, cum huius rei veritas aliunde constabat, quàm ex dictis testibus, ideo istos ad damna, & interesse teneri nullo modo dici potest, quoniam sententiam referri ad acta, non apparebat, & alium de iudex animum suum mouere potuit. Nec ideo falsi depositio dici potest, quia affirmatam negauerit, quoniam ignorant præsumitur, quasi iura sanguinis nescierint, Neque ipsi affirmas per accusatorem probata fuerat, nam cum de falso agatur, specificè per gradus distinctos probanda erat, atque ratio sufficiens reddenda, cum in sensum aliquè corporis affirmas nullo modo cadat, neque omnis affirmas negata, testes falsi suspectos reddit, nisi ea sit, quæ testes ad falsificandum repellat, aliter neque eorum dicta reiciuntur, neque de falso puniendi sunt. Cum falsitas ex affirmatæ denegata proveniens, ad substantialem negotii non pertineat, ideo punibilis non est, ita, & non pro reis accusatis conclusum est. Sed an si falsitatis poenam euadunt, teneantur falsum non effugiant, quæ falsum impunis esse non debet: Sed attendenda sollicitudo, eorum quòd bona fama, item concordia inter eos subiequatur, arbitri sumus per carcerationem longam, expensarum quoque grauiter, purgatum, atque còpensatam esse. Accusatorem etiam à poena non probatis accusationem absoluiamus, quoniam propter varietatem, contrarietatemque testium, illum excusabilem iudicamus: Atque utramque partem ab expensis, ob mutuam victoriam.

Com ex dictis. *Ex decisione Rota Lucensis 50. Hieronymi Mayori.*

Testis falsò negans eum attinere parti, quomodo puniendus. *Cap. XIII.*

Cum testes interrogati negauerint esse accusatoris consanguineos, atque plene constet alterum esse pronepocem ex sorore, alterum fratris amicum filium, & ita de cognatione, atque parentela legitime appareat, & in gradum non multum remotum, eòdè falsum scienter dixisse præsumendum est, quoniam sanguine cognatos hæc ignorare, verisimile non existit. Quamobrem licet ab ordinaria falsi poena excusentur, quia super principali negotio, eiusque substantialem non deponerant, tamen crimine stellionatus tenentur, & extra ordinem, iudicis arbitrio puniendi sunt.

Com testes. *Ex resolutione criminali 34. Petri Caballi.*

Testis verum falsò deponens, & illum ad hoc subornans quomodo puniatur. *Cap. XIV.*

Pariter extraordinarie illum puniendum esse, còdè sum est, quia ignorans provocacionem, quæ vera fuerat, ad rei defensionem, de posuit illum ab accusatorio, p uocatus esse, constabat enim illum neque vidisse, neque

patientem fuisse, testis enim deponens verum, quòd si bi ignotum est falsum testificari non dicitur, sed potius falsò deponere. Subornans autem ipsum testem, propter eadem rationes à poena falsi legali, vel statutarie excusatur, sed extra ordinem puniendus est. Nec excusari posset, si testis depositione non videretur, quoniam cum testem falsi ignorantem esse scierit, illum quæ ad probandum induxit, tanquam inachinator rei illicitæ, ac mali exempli, cum mendacio, ac iuramento, poenam meretur.

Pariter. *Ex resolutione eiusdem 39. Petri Caballi.*

Testis citatus pro Curie informatione, nolens comparere, quomodo puniatur. *Cap. XV.*

Quoniam testes pro informatione Curie examinati, vti recepti, parte non citata, & ante licentiam contestationis, argue ad finem preparande inquisitionis, nullatenus probant, ideo in termino probatorio, ad finem consequende victoriæ, repeti, parte citata, còstiterunt. Quòd igitur, si sepe vocati ad repetitòd, còpore non voluit, sed à exhibendo solennitè testimonio se subtrahunt, tunc falsi poena tenentur, certum est, quoniam, & veritatem tacendo, falsum incurritur, secus est, si officium testificandi non assumpsit. Quia si citatus non comparere, de falso puniri non potest, licet doli ratione, stellionatus poena puniendus sit, atque parti, vel Reipublicæ, per actionem de dolo, ad interesse teneatur: At si citatus pecuniam à parte habuisset, vt non testificaretur, tunc de falso puniendus est, quamvis officium non adhuc assumpsit.

Quoniam. *Ex resolutione eiusdem 55. Petri Caballi.*

Dicens falsum testimonium non iurans, punitur de falso. *Cap. XVI.*

Dictum testis absque iuramento, in iudicio non iuratus dicitur, quia verum testimonium est, atque iudicis aures offendit, ideo de falso puniri potest, ac si iurasset.

Dictum. *Ex resolutione eiusdem 69. Petri Caballi.*

Testis falsus in causa capitali, punitur morte. *Cap. XVII.*

Cum lingua sit omni ferro necator, & non minus occidat hominem, qui falso testimonio innocenter opprimit, quàm qui ferro necat, nimis si leges tam diuine, quàm humane, falsum testimonium contra proximum grauissimis penis verarent: Nam q falsi contra aliquem attestatur, triplicem facit deformitatem, videlicet, Perituri, Injustitia, atque mendacia, & ideo in Præcepto decalogi falsum testimonium interdicitur. Romanus Paterfamilias, falsum testem tribus personis obnoxium esse asserit, Deo, cuius presentiam contemnit, Iudici, quem mentiendo fallit, & Innocenti, quem falso testimonio ledit, & licet tribus penis affligi iubet, quòd septennis penitentia sibi iniungatur, quia Deum pro per in iudicio offendit. Quia iudicem delitit, infamis est, ita vt ab omni testimonio remouendi sint. Quia proximum ledit, pro lectionis modo puniendus est. Quamobrem, si quis in causa capitali falsum testimonium dixerit, eadem pena puniendus est, quæ reus ipse puniretur, si criminis confictus foret. Et ita in Regio consilio conclusum est, contra Michaelem falsum testimonium super crimine læsæ maiestatis, deponentem, nam cum de falso conuinceretur, fureis suspendi iussum est.

Cum lingua. *Ex decisione consilii Cathalonie 19. Ludovici Pegneri.*

De co-

De eodem, & quid si reus habuit gratiam.
Cap. XVIII.

Falsi crimen grauissimum esse, & nullum aliud reperiri, quod ita famam, & statum hominis vitiaret, ita vt poene mortis simile sit, non in eleganter traditum est, item falsitatem adulterio, homicidio, ac veneficio detestabiliorem esse, propter quod nobilitas amittitur, atque grauissima poena imponitur. Si causa capitalis exstiterit, atque testis falsum, ad offensam imputati testificetur, mortis poena teneri dispositum est, falsus testis in causa homicidii, tanquam homicida tenetur, si dolo malo contra innocentem deponit, & ita iudicatum est, atque duo testes huiusmodi furcis suspensi sunt: Quam penam procedere visum est, etiam si crimen publicum non existeret, dummodo capitale fuerit. Vbi autem capitalis causa non esset, falsi poena puniendus esset. Hoc etiam procedere visum est, non solum si reus capitaliter puniret, sed etiam si absolutus fuisset, pariter enim testis tanquam homicida tenetur, & ita decisum fuit: licet interdum iniustus actum fuerit. Aliquando manus amputatio cum bonorum publicatione facta est, interdum ad trimeum in perpecuum missus est, etiam inthraus, cum nota, quam breue occant, executionis causam continere, per loca publica, ad maiorem eorum infamiam, & ignominiam, atque ad aliorum terrorem, & exemplum. Poena mihrationis exemplaris est, & inter corporales communeratur, quoniam corporis coercionem continet atque non secus ac fuligari, catena, vel quid simile, in famiam irrogat. Vbi ex testium depositione reus capitaliter condemnatus fuisset, quamvis condemnatio ex gratia conuicta non exequeretur, testes semper ad mortem condemnandi sunt.

Falsi. Ex resolutione criminali 165. Petri Caballi & de risione Senatus Pedemontani 19. Officium Caccherani, & de risione Rota Lucensis 15. Iosephi Ludonici.

Testis deponens falsum in causa non capitali, quomodo puniatur. Cap. XIX.

Quod si causa capitalis non fuerit, sed minoris poene, testis falsus ad offensam capitaliter non tenetur, sed ordinaria falsi poena puniendus est. Est autem poena falsi in nobili, & dignitate constituto deportatio cum publicatione bonorum, in Plebeo autem, in metallum damnatio, in seruo vero, vltimum supplicium: Sed quia haec poena in libero homine hodie non est in usu, si etiam poena statutorum deficiat, iudici arbitraria erit, nec huiusmodi delinquentium bona publicantur.

Quod si causa. Ex resolutione criminali eiusdem 165. Petri Caballi.

Testis falsus contra fiscum quomodo puniatur. Cap. XX.

Si vero testis, ad Rei defensionem contra Fiscum falsum deponat, etiam quod causa capitalis sit, mortis poena non puniatur, sed mitiori, cum fideus de lucro trahatur, & nihil ei realiter auferatur, Ideo aliquando ad trimeum ad tempus, interdum ad manus amputationem condemnatus exstiterit, aliquando etiam subigationis, vel exilii, sive relegationis temporalis. Item in penam pecuniariam, iuxta facti, atque personarum qualitates, cum in arbitriis certa regula constans non possit, sed determinatio secundum circumstantias variatur.

Si vero. Ex resolutione eiusdem 165. Petri Caballi.

Testis falsus, & corruptus tenentur ciuili ter ad damnum. Cap. XXI.

In omni causa testis falsus, erga partem quam grauat, de omni damno contingente, tenetur. Idem

in corrupte ipso testes dicendum est.

In omni. Ex resolutione eiusdem 165. Petri Caballi.

Consilens falsitate tem quomodo puniendus. Cap. XXII.

Praestans auxilium, siue consilium, vt quis falsum deponat testimonium poena deportationis puniri iudicatum est.

Praestans. Ex decisione extravaganti 91. Petri Garfia de Tolero.

Testis falsum deponens in crimine publico non capitali, quomodo puniendus est.

Cap. XXIII.

Vbi autem testis falsum deposuerit in crimine publico, sed non capitali, mori non debet, sed falsi poena ordinaria puniendus est. Tam si reus condemnatus, quam si absolutus fuerit, is qui falsum deposuit, poena debita castigandus est.

Vbi autem. Ex decisione Gratianopolitana 44. Guidonis Papa.

Testis, & accusator falsus in crimine conditionis patriae morte punitus est. Cap. XXIV.

Andreas Viriaci quosdam eiusdem loci incolas, de patriae proditione accusauerat, cumque vilis persona esset, torus fuit, vt confirmaret, & Caesare infligat, falsum deposuisse, asserit, Vocatus Caesar, negat, nullamque illi fidem adhibendam esse, cum per iurum existeret, atque infamis, ille autem persequatur, coniurationis quae loca confirmat, atque circumstantias, constanter, & intrepide, ita vt animos iudicum ad credulitatem in duceret. Accusati qualitas contrarium fuisse videbatur, cum diues, ac nobilis existeret, & in officio publico designatus, in cuius fide, atque auctoritate tota ciuitas stabat, atque viuebat, Ideo multis nullum iudicium, nec ad questionem, ne ad detinendum quidem facere videbatur, quoniam in huiusmodi homine tota arrestationis substantia deficit, quae in veritate consistit, & perinde haberi debet, ac si testificatus non esset. Ceteris contra, ex generali consuetudine contrarium obiceretur. Nempe si dictum suum in questione subleuaret, formiter contra accusatos procedendum esse, praesertim, quia aliunde aliqua coniectura nasci possunt, quae iudicantes mouerent: fuit enim antiqua inimicitia inter Caesarem, & accusatos, licet ad is non conflaret. Propterea ordinatum est, Caesarem in Palatio detinendum, atque illum iterum torquendum esse, & cum negaret vera esse etiam, quae de Caesare dixerat, petendo veniam, repositus, alio absente, persequeretur, tandem omnium iudicio stragulari iustum est.

Andreas. Ex decisione Regis Auenionensis 98. Hieronymi de Laurentijs.

F A L S I T A S.

Decretum de conscientibus falsa instrumenta, an habeat locum in mandante falsum deponi.

Cap. I.

Cum ex decreti forma, qui falsi instrumenta fieri faciunt, amputatione manus, bonorumque confiscatione damnetur, quae situm fuit, an locum habeat aduersus eum, qui per iurum sit, vel mandatum alteri, vt falsum deponeret, Multis enim videbatur, statutum iniuriis correctionem ad casus non comprehendere, & ad communi lege decisio extendi non debere, Item loquens in faciente, non habere locum in mandante, iecit eo consensentem minime tanta poena, tanquam principi

palem puniendum esse. Aliis, quod favore reipublice, neque delicta impunita remaneant, etiam ad mandantē ac fieri facientem extendi debere, matris enim lex, quæ publicam utilitatem respicit, pro vt leges penales, fauorabiles, atque pie dicuntur. Item quia in penalis, propter rationis identitatem, comprehenditur dicitur. Cæteris ad concordiam reduci posse, quando quidem, si falsus non erat, pro ut in dubio non præsupponitur, statuti poena placetur. Item si statum ab altera lege, vel statuto non punitur, propter publicam utilitatem, extēso fieri faciendi est. Sed procuratoris falsi testimonia reddi ad communem legem puniuntur, ergo poena corporalis decreti ad persuadentem non extenditur. Meus statutum huic aduersari videtur, cum eadem ratio in procuratore, atque deponente militet, quæ potius, quam verba attēdenda est. Sed contrarium esse verius videbatur cū instrumentorum in appellatione in penalis, testes minimè continetur: Senatus autem Sectidam opinionem secutus est, ea præsertim ratione, quia in ipso decreto mentio etiam de auctoribus facta est, quo casu disputatio de extensione vana existit, & condemnauit Eusebium de subornatione testis falsi in penam decreti.

Cum ex. *Ex decisione Senatus Pedemontani. 66. Glosarij Caceriani.*

De Falsitate præsumpta ex atramenti diversitate in scriptura. Cap. II.

EX diversitate atramenti in locis in cedula alteratis, ipsam cedula de falso suspicam esse, conclusum est: Et licet diversitas atramenti ad inducendam falsitatis præsumptionem, levis præsumptio existat, & per se sola non sufficiat, nisi alia concurrant, tamen huiusmodi coniecturas concurrere videntur, atque præcipuè ab inueniuntur similitudine sumptam circa millefimum, in hac enim materia verisimilitudo maxime attenditur. Et propterea fidem non facere, conclusum est.

Ex diversitate. *Ex decisione Rota Romana 137. parte. 2. in Nouissimis Caneccij.*

De indicis falsitatis testamenti contra notarium, & de pena propter ipsa imponenda. Cap. III.

MAXIMUM falsitatis indicium contra Notarium est, si penes se testamenti maricem non retineat, ita vt ex eo solo torqueri possit. Item si ex tribus testibus, qui duntaxat per statum intervenire debent, unus duos tantum intervenisse deponat, cuius dictum, fidem vacillare facit, & cum alter ex eis testatorem ad eorum gratia deponat, ut ore proprio heredē nominare non poterit, nisi ad notarij interrogationem, ite valde suspectus redditur, qui etiam in sua depositio ne, ore proprio nominale affirmat, si quidem ad testamentum se remississet, excusari potuisset, secus est quando post depositionem de mendacio conuincitur. Maxima etiam falsi suspitio ex prothocolli inspectione colligitur, ubi testamentum quinternum cum duobus legitimis nunc alligatum fuisse apparet, & tamen prothocolli cortex perforatus videtur, atque ibi antequam alligaretur, consumis esse potuit, nam foramina frustratoria remanent. Hoc testamentum Mense Martio cōditum esse, describitur, & postea alia instrumenta de mense Ianuario confecta subiunguntur, cum autem menses à notarijs postpositi non consueverint, magna etiam falsitatis suspitio arguitur. Item quia exemplum ab originali valde diuersum extrahit, Nec est veniens, qd in huius duntaxat indicatione erraretur, haberi igitur falsitatis imaginem, & licet emendare possit, tamen suspitio remanet, cum autem copiam partibus traderit, adeo officio suo sanctus fuit, vt ne syllabam quidem in origi-

nali murare potuisset, cumque instrumentum falsum allegatur, nec etiam de iudicis mandato corrigere potest. Hac indicia cum ad vnum totum tendant, coniungenda sunt, sed non adeo coniungi vilius est, vt corporalis poena, sed alia condemnari possit.

Maximum. *Ex decisione Rota Lucensis 13. Iosephi Lucdonici.*

De Indicis falsitatis. Cap. IV.

EX coniecturis falsitatem detegi, atque probati posse, certum est, Rursus in data talis est, nimirum cū de anno septimo, fex scriptus fuerit, Neque mentio de anno natiuitatis Dñi facta est, cū de stylo Trohieri Romano more scribamur, Item quia literæ de recenti, atque in pergameno nouo scriptæ sunt, & cum ad Bertandum Comitē Bononiæ expeditæ fuerint, ille autem antea nouem annis decesserat, suspitio falsitatis resultat.

Ex coniecturis. *Ex decisione Parlamenti Delphinalis. 151. parte. 1. Francisci Marci.*

Probatio falsitatis excludit purgationem. Cap. V.

CUM falsitas probata est, probatio super bona fama reitorum, testes enim super veritate delicti affirmatiue deponunt, super purgatione autem negatiue, item per verbum credulitatis, ideo illis potius credendum est. Ita demum pro notario, ac iudice præsumendum est, & quod per simpliciter potius, quam per malitiam fecerint, nisi ex circumstantiis veritas appareat.

Cum falsitatis. *Ex decisione eiusdem 745. parte. 1. Francisci Marci.*

De indicis falsitatis. Cap. VI.

EX contrarietate, & diuersitate literarum promotio nis, quæ in data, & subscriptione apparebat, maxima præsumptio, & falsitatis suspitio orta fuerat, nam veritas vnus, alicuius veritatem excludit, (sicut et testium contrarietate etiam similis suspitio oritur) ex cetera recentiori augetur, cum Episcopus iam antea mortuus fuerat, & in alterius literis satis venusta erat. Ex data etiam apparebat. N. intra tempus promotum non fuisse, quod intentionis fundamentum erat adhaerentis fisco, respectu vacationis parrochialis per ipsum. N. obtente, cum igitur de ipsius interesse, & utilitate ageretur, contra eum præsumendum erat, dolus ex utilitate præsumitur, dum modo modica non existat, Nemo delinquere præsumitur, nisi delictum vtile, & fauorabile esse possit. Cum scilicet, & minori cum impensa literarum, quas produxit, in curia recognitionem fieri, curare potuisset, & si præter solum cum maior, coram eo pullore exhiberi, atque recognosci procuraret, ea quæ præter solum sunt, falsitatis suspitio inueniunt, quod sola ad inquirendum falsitatis, Cuius inquisitione facta, compertum sit, Fullanum, qui, vti Episcopi Cancellarius subscrisperat, nunquam talem fuisse, & post Episcopi mortem, falsi crimine euitare non poterat, (veluti notarij cū non sit, & instrumentum non conficit) Cuiusque similiter compertum fuerit, eundem Cancellarium literas huiusmodi sigillo Episcopi iam defuncti, signari mandasse, falsi poenam incurrisse censendum est, quia per sigilli appositionem robur literis tribuisse dicitur. Cum constet literas sub alia data confectas esse, quæ verè actus gestus fuerit, falsi enim commississe dicitur, quando enim de actus substantia tempus existit, ut quæ magis vna die, quàm altera actum gestum esse, interest, falsitas committi dicitur, & quoniam per literas præfata N. appareret, adhuc ipsum Cancellarium intra tempus promoti non fuisse, illud à die obtente parrochialis, vique

lis, vsque ad diem promotionis, (de quo in literis) computando, non propterea tollatur, quin ex huiusmodi falsitate, praeiudicium sequi possit, quia si praedictus N. prorogationes de non promouendo vsque ad tempus quo verè promotus est, habuisset, nec de tempore suae promotionis docere potuisset, licet sub posteriori data hoc casu damnum attulisset, & in omni casu eundem N. in maiori negligentia constituisset. Ad incurrendum autem falsi poenam, falsitatem praeiudicium facere possit, satis est, quamvis adu non praeiudicent.

Ex contrarietate. Ex decisione Palatii Apostolici Venerabilis 4. parte 2. Thoma Trisani.

Error licet crassus, & cum culpa non facit falsitatem praesumi. Cap. VII.

Error in scribendo millesimo ad Communiter accidit, in initio millesimi noui committi solet, cuius loco, interdum propter frequentiam millesimus vetus scribi contingit. Regulare est autem, vt in annis Domini error non praesumat, qui omnibus non sunt & ideo si quis scripsit Sexagesimum, & postea litera O. in numerum secundum immutauerit, non animo corrigendi errorem, sed potius falsitatem committendi factum videbatur: Sed contrarium conclusum fuit, quia error potius, quam malicia, & staus praesumenda est, sed licet crassus, ac supinus existat, tamen possibilis est, sed potentia data, falsitas de necessitate non sequitur. In annis Domini errare potius lara culpa, quam dolus praesumitur, sed de duobus malis, minor praesumitur, & quamuis culpa dolo & quiparetur, tamen dolus qui in cerando circa annos Domini committitur, minor est, quam dolus, qui in falsitate veritatis. Cum igitur hic error contingibilis sit, licet de raro, malitiam, & falsitatem excludit, nisi ex circumstantiis, vel indicij aliud appareat.

Error. Ex decisione Rota Romana 135. parte 2. in Notissimis Cantucci.

Duo instrumenta in diuersis ciuitatibus ab eodem confecta, quomodo a falsitate saluantur. Cap. VIII.

Cum instrumentum locationis die decima septima Aprilis Carpen. factum produceretur, de cuius si de non dubitatur, atque plures testes ad sumram rei memoriam inibi examinati, Iacobum haebreum illa die Carpen. existisse dicant, de quo testis diei hoc deponat, alterum mutui instrumentum Auenionis Celebrati, potius falsum, per ipsos factum personam eiusdem praesumendum esse videbatur, cum naturaliter vtroque fuisse eadem die, quasi impossibile videtur. Sed quia hoc mutui instrumentum a notario bonae, integritateque opinionis stipularum apparet, atque per testes ab eo sumptum fuisse constat, idemque alter notarius morti proximatus affirmat, item quia ex illi testibus, quatuor in repetitione ad primum examen se referentes, nullatenus probant, & duobus alijs, qui per extensum deposuerunt, arbitrarij esse videbatur, quanta fides in casu rã dubio adhibenda sit, Ideo arbitrium potius pro reis habendum esse placuit, pro quibus etiam alij testes super innocentia deponerant, quibus, & si paucioribus, reorum fidei, maior fides adhibenda est: Propterea resolutum est est, primum, instrumentum Carpen. matutina hora celebrari potuisse, atque mutui alterum Auenionis circa horam primam, ita vt falsitate excludi, rei relaxandi sint.

Cum instrumentum. Ex decisione Rota Auenionensis 91. Hieronymi Laurentij.

Apostillatio adiudicationis facta ad indice mano propria quando reddat scripturam de falso suspectam. Cap. IX.

Id eo adiudicationis bonorum Andree Ordinatione, de falso suspecta redditur, quoniam eiusdem Praesidentis manu apostilla, & inter lineas notata est, cum in hoc casu sine sola suspicio sufficiat, item quia plures coniecturae concurrerant, quoniam prima, & secunda ordinatio in eodem papiri folio decriptae fuerant, exceptis tribus literis in pagina sequenti continuatue decriptis, quae contrarij, & diuersi effectus exiunt, nam prima ordinatio magis conuenit aereis, & terminis causae, & secunda quae est contraria, atque ex falsa causa iuris expressa, causata est, cum Rolandus, & alij, proprietates, pensionisque controuersiam opponebant, & ita adiudicationem hinc faciendam impedire debebat, item scribitur da Ordinatione, apostilla, atque inter lineas rursus diuersa maiora scripta sunt, atque in locis falsis interfectae, ille autem qui falsum schedulam didat, quam actorum notario tradit, in falsi poenam incidit. Si quis scripturam alienam, vel interlineat, vel apostillas facit, falsum committit.

Ideo. Ex decisione Parlamenti Delphinalis 697. parte, 1. Francisci Marci.

Falsitatis author quis habendus sit, is ne qui scripsit, vel qui registrat. Cap. X.

Cum Grapharius causae Ordinationem, Praesidentis mano apostillatam in actis registrauerit frustra Praesidens aduersus registrantis personam opponit, quod de furto, & in falso alias condemnatus fuerit, nam cum ipse interlineauerit, falsitatis author esse dicitur, item quia dictauit, illamque scribi precepit. Et ordinatio etiam ratione data, falsa dicitur, quod in scriptura priuata quoque committi, certum est. Denique oppositio contra Grapharii personam per abolitionem tollitur, quae per Curiam interinata fuit, & ipse in Graphario non numero est, atque manuale fiscale exercet.

Cum Grapharius. Ex decisione eiusdem 700. parte, 1. Francisci Marci.

Falsitatis suspicio oritur ex scriptura contra stylum Curiae. Cap. XI.

Ex eo solo, quia, Ordinatio adiudicationis bonorum Andree a communi Curiae stylo deuiat, de falso suspecta dicitur. Sed ista in eodem folio post primam de scripta est, & plus in ea, quam in prima scriptum fuit, ita vt effectus, & substantia primae ordinationis suspensa reddita sit, nec est venisimile quod in continenti se corrigere voluerit, praeteritum quia prima in Audientia publica recitata fuit, & secunda in manuali, in pede instantiam, non autem in corpore ordinationum registrata fuit, item quia arrepta non secunda, sed primae ordinationi conuenient, & in illa clausula ex falsa iuris est inserta sunt, Neque de mandato Curiae factum fuisse, praesumendum est, in quo ne Praesidens quidem prior credendum est, nisi de speciali commissione appareat, item quia secunda ex intervallo diurnum facta est, & sub data prima posita fuit, ideo falsa dicenda est, quoniam post recitationem ex tempore intervallo, neque addi, neque corrigi potuit, maxime mutando sententiam sine causae cognitione contrarius, communemque Curiae stylum. In Curia Parlamenti nulli competit iurisdictione ut singulis, sed vt vniuersis.

Ex eo. Ex decisione eiusdem 741. parte 1. Francisci Marci.

Falsitas

Falsitas committi potest in sententia nulla, & instructio nullo. Cap. XII.

Sive instrumentum peccet in materia, siue in forma, & ita nullum exiit, si tamen falso fabricatum est, notari in punitione oportet, quoniam quantum in ipso est perfectum, cum de terra praedictio agatur, Idem in sententia nulla dicendum est, vti in falsitas committi possit.

Siue. *Ex decisione eiusdem 669. parte 1. Francisci Marci.*
Cap. XIII.

Quando data instrumenti, aut conclusionis falsum apponitur, mutatio veritatis est, alteri nocendi animo.

Quando data. *Ex decisione eiusdem 671. parte 1. Francisci Marci.*

Dictum falsum accusationem in quam poenam incidit. Cap. XIV.

Is qui falsam accusationem dicit, non solum in calumniarum, sed etiam falsi poenam incidit, quilibet illicidus, atque scienter dicens, puniendus est.

Is qui. *Ex decisione eiusdem 694. parte 2. Francisci Marci.*

Falsitas in literis Regis, quibus visus non sit, quomodo puniatur. Cap. XV.

Pro falsi crimine, interdum poena deportationis imposita est, interdum iudicis arbitrio relictum, exceptis casibus, in quibus lex certam poenam imponit. Nimirum si contra accusatum de crimine capitali, falsum testimonium dicat, Item si in literis apostolicis falsum commissum fuerit. Sed quid si in literis Regis falsum committatur? Si Clerici commiserint, degradandi sunt atque in exilium mittendi, Si laici commiserint, falsique virescent, vltimo capiti supplicio damnandi sunt, quoniam non solum falsitatem qualificatam commiserint, sed quodammodo lae & iniectionis crimen patrasse dicuntur. Vtens falso scripto multo plus puniendus est, & si simpliciter instrumentum vteretur. Haec tamen ita procedere visum est, si alteri scriptum nocere potuisset, Vbi igitur damnum alicui afferre non possit, aliter conclusum est: & ideo N. & N. quod falso Regis literas gratias continentes falso fabricasset, subserpiones Regis, & aliarum, sigillumque falso apposuisse, quamvis eisdem ad effectum per eos destinatum, visum non fuisset, Nihilominus extraordinarie puniendus esse, nimirum quod palam, & publice per loca solita suscitantur, atque ad trivires per decennium condemnentur.

Pro falsi. *Ex decisione Consilij Cataloniae 80. Ludovici Regis.*

Falsas faciens literas Regis, sed non perfecte, quomodo puniendus. Cap. XVI.

Dubitabatur apud Regiam Maiestatem, quanam esset, plebendum poena, literas vel Regis nomine descriptas, eulque, atque aliorum signaturas contrafacientes, quae in illis subseribi consueverunt, quas, vti de falso suspensas, obfignator recuaserat, & Omnibus visum est, neque de iure communi, mortis poenam imponendum esse, Neque ex Regni Constitutione, quae de Regis literis mutantibus, aut falsis conficiendis, vel notis Regis sigillo signantibus, disponit: Cui cum constitutionis verba non conveniant, neque penalis dispositio adaptari possit. Conatus per statum, sicut delictum non puniatur, Ad attentatum enim, qui fictus casus est, non extenditur. Et cum sit iuris correctio, proprie in hoc casu intelligendum est. Hec scriptura falsa est, sed

non perfecta, ideo nulla, & per consequens nemini nociva exiit, Ad eam igitur legis Corneliae robur non pervenit. Quare visum est Domino Regi referre, hunc reum extra ordinem puniendum esse.

Dubitabatur. *Ex decisione Consilij Neapolitani. 21. Matthiae de Afflicis.*

De eodem. Cap. XVII.

Anetiam abradens, atque confirmationis privilegium immutans extra ordinem puniri debeatur. Quod non videtur, cum & si casu in scripto iustitiae exiit, non in satisfactione, sed in ipsa dispositione Principis perpetrata fuerit. Punius vero magis placuit, quia abrado, & immutatio nemini nocuit, sed ipsi per ditionem Regum literas inuestitus, possessione Castellorum abrado confirmationis rescritto obtinuit. Vt autem arbitrarie puniatur, quod damnum afferre, potuerit, satis est, ergo maior poena radent, immutanti, atque cum alterius praedictio vtienda est, inuoluntis ipsi non abasit, sed per ignorantiam, vt confiteretur, immutationem fieri fecit, & cum hoc statutum penale in delinquentis persona loquatur, in mandante, ex propria verborum significatione locum habere non potest. Quamobrem non poena mortis naturalis, vel civilis, neque etiam bonorum publicationis, quae sublata est, plebenda debet, licet si ex lege Cornelia puniendus esset, etiam seudis priuari posset, quia sine dedecore stare non valeret. Ied arbitrio iustitiae potestatis puniri debet.

An etiam. *Ex decisione eiusdem 404. Matthiae de Afflicis.*

Poena canonica contra falsantes literas Regis, vel videntes, vbi sit in via. Cap. XVIII.

Illa pena, quae clerici Principum sigilla falsantes, puniri debent, nimirum depositione, characteris quoque impressione, propter quam ab aliis dignoscantur, item ex hoc, iacos etiam contra depositionem puniendus esse, conclusum est, atque ita contra videntem scienter quatuor falsis literis Regis, addita suscitacione per loca publica, exequuta sunt.

Ille. *Ex decisione Senatus Burdegalesis 82. Nicolai Boerij, & decisione Gratianopolitana 456. Guidonis Papp.*

Violans sigillum auctorum, & aperiens literas an falsum committat. Cap. XIX.

Is qui acta sigillo clausa aperit, falsum committit, Is autem, qui alienas priuatas literas aperit, ita demum falsi poena puniatur, si dilus aduersario ostendit, aliter extra ordinem plebendum est.

Is qui. *Ex decisione Parlamentis Delphinialis 738. parte 1. Francisci Marci.*

De aperiente literas alienas, aut sigillum amouente, comburente, aut retinente. Cap. XX.

Aperiens literas alius destinatas, extra ordinem puniendus est. At si aduersario ostenderit, de falso, Eriam laetans, vel comburens alienas literas quasi falsas esse, atque ad omnium damnum, & interesse restitutionem teneri debet. Si quis ex literis aduersarii aliquid mali suspicatus, aperiret, non peccaret: Et vasallorum litterae ob aliquam causam a Domino aperiri possunt, & a patre, & a marito, quia nullam personam destinationis iniuriis facit. Si quis sigillum de alienis literis amouet, falsi poena obnoxius est. Siquis alienas literas retinet, si quod periculum ex mora contingit, ad interesse tenetur.

Aperiens. *Ex decisione Regni Neapolitani 62. Francisci Papp.*

Notarius

Notarius qui signa, & literas priuatorum, & ciuitatum, ac principum corrumpit, qua poena puniendus. Item nobilis etiam in crimine falsi torquendus etc. Cap. XXI.

Cum Guglielmus, qui se multis annis pro rebellionis publico gesserat, multaque signa non solum priuatorum, & nobilium, sed ciuitatis et, vel Senatus Romanensis, auctoritatem etiam quorundam Soerinentis, nec non Principum quorundam curas, commennatis obligationibus, & bene quida multas pericripisset, usque falsa signa appendisset, ac denique huiusmodi obligationes passim vendidisset, eo preterea, quasi partim in cœnobis, partim vero Lucebecæ penes quendam grandis, ac proceræ ætatis sacristicum inuenta fuissent, inter cetera vero, multas inde literas, & obligationes falsas inuitat, & ope nobilis cuiusdam matronæ eiusdem que viduæ. B. B. concessisset, appensis sigillis partim falsis effectis, partim veris quidem illis, sed in, quas de aliis literis, & obligationibus veritas antea detraxerat. De Guglielmi pena agentes, cœclusum est, penam ordinariam legis Cornelie de falsis iroganda esse, nēpe castigationem virgurarum, cū perpetua relegatione, quæ in loci deportationis, vñ passim recepta est. Sed quia hoc delictum saepe fuerat à notario perpetratum, atque de cā grauius quoque puniendum esse, placuit, ira vt eidē caratuer etiam vñ stigma inuratur, citrà in sanguinis profusione, quò ab aliis distinguatur, atque dinoscatur. Faciē autē nullatenus imprimendum, quæ ad similitudinē pulchritudinis elegit figurata est, ideo sedē comaculati non debet, sed in alia corporis parte, videlicet in brachio, vel manu. Et licet multis ex dominis videbatur, eidem et priores articulos, duorum illorū digitorū præcedendos esse, quibus elucuis osirandum sollempne notarium vñ est, cum nulli quoquam de hoc dispositum sit, præterquam in criminalibus constitutionibus. Caroli V. Cæsaris, & Procerum Imperii, quæ cū de specialibus casibus disponant, ad hunc catum dissimile nullomodo accommodari potest. Et licet ex quas Notario irogandas existimauimus, penæ nō in vno iuris capite cōiungantur, sed in diuersis locis faneantur, tamen nouum non est, vt penæ, etiam vnius delicti nomine, aliis etiam, atque ab his legibus cumulentur. Item conclusum est, si prædictam Viduam, quamuis nobilis sit, quæ stioni subiicienda esse, nulla dignitas, vel nobilitas ratione habita, qñ consuetudo in contrarium subsistere non videtur, & propter falsi crimen nobiles priuilegiis suis excludunt, ita vt omnes ad veritatem in falsi crimine enuendam questionibus subici possint.

Cum Guglielmus. Ex decisione Collegij Lipsiensis 7. Jacobi Thomingij.

Tabellarius non reddens literas, aliasque occultans, qua pena puniendus. Cap. XXII.

Tabellarius quidā, cū Principis literas ardua negotia concernentes, certum in locum perferendas duab. vicibus suscepisset, literarū falsicūlum, antequam ad locum destinationis peruenisset, paludosum, & syluestrem in locum abiicit, alterum verò non procul ab eo loco, vnde digredientum ei fuerat, arena obruit, atque contexit: nihilominus ei, mercedē suam, quasi litens rectē p latis, & cutatis petit, atque accipit. Cumque postea ipse per re patefacta interrogaretur, respondit, nulla id alia, quā de desidia, lucricæ faciendæ causā factum fuisse, vt scilicet tantum itinens spaciū conficere, necesse non haberet, & tamen illi prætextu mercedem eliceret. Dū igitur de poena ageretur, nonnulli existimauit interpro

rem, posterioremque capium distincti onem adhibenda esse. Nam priori, quo syluesti a loco obiecta fuerint, nō tam falsum, quā in stellionatus crimen admissum fuit, etque propter, tabellarius, etiam si tales literas ipse resignasset, legisserque, non solum capite, sed etiam, falsi etiam pena affici non potuisset, cū apertis literas Principis, vel Imperatoris, nisi eas parti aduersæ ostendit, falsi crimen non conuictat, & i quæ stellionatus crimine se iniquant, non nisi arbitrio iudicis extra ordinem puniuntur. At posteriori casu, quo literas arena obruit falsum commisit, multoq; grauius puniendus est: Nā instrumeta occultans falsum committere dicitur. Quamuis falsi pena vñimum supplicium non exultat, sed extra ordinem tantum infligatur, & deportationem, quæ ve eius loco succedat, flagellationē, vel castigationē virgatum non excedat. Nō gari tamen non potest, quod falsum ingens ad modum, & dolosum sit capitale, & in tabellarius poena capitis animaduerti possit, cum præsertim superior, in ista ex causā leges transgrediet, atque seueriorem penam imponere ualeat, ac perlonis etiam humilioribus, grauiores penæ imponi solent, cumque delictum sit in personam Principem, minime quidem uulgarem admissum, eo quoque nomine, pena exacerbanda uidetur. Sed in contrariū sententiam ius est, quoniam, illud, de quo in proposito queritur, delictum tabellarii, crimen falsi non est, ex eo manifeste conuincitur, quod definitum falsi in eiusmodi delictum nō qua dret, ergo nec definitum ipsum conuenire possit. Est autem falsum immutatio veritatis dolose, & cetera scientia facta. Addunt alij, ut noceat, vel nocere possit. In hoc igitur tabellario præcipuum huius criminis requisitum ad huc desideratur, uoluntas scilicet, atque propolium ueritatis immutanda ad perueniende, quā finis si tabellario fuisset, necesse est huiusmodi intentionem ipsius, uel ex uerbis, uel ex factis eius deprehendi oportere, cum nihil sit terrium, sed ex uerbis nullo modo deprehendi potest, quamuis enim mēnus sit, adeoque ueritatis limites transgrediet, in eo, quod de literas rectē pertulisset, ac probē curasse finit, & ita mendacium dixerit: si tamen uerē, ac propriē loqui uoluimus, aliud est mendacium, aliud falsum, & mendacium falsi penā nō meret. Nō igitur falsum cōmittitur, nisi in aliquod capitulum legis Cornelie de falsis incidit. Quod autem re, & facto hoc crimen non pararit, ex proposito, si nālque intentione, qua omnia maleficia distinguuntur, & estimantur, non obicere periclitimur, neque enim hoc ei propolium fuit, ut literas uel immutaret, uel peruerteret, sed ut desidia sine explenda gratia, totius itineris longitudinem emetiri, necesse non haberet. At qui ueris est plusquā manifestus, qñ, si literas ei non reddidit, eui reddendi mandatum suscepit, in crimen falsi nō aliter incidat, quā si alteri dolose panderit, uel manifestauit erit. Preteritum uero quod arinet ad literas arena cōtestas, quippe quæ eodem in loco, ubi ab initio rectē dicit fuerant, integræ etiamnum, & obgnate reperiuntur, adeoque in aliorum manus nunquam peruenerint, & licet illæ, quas abiecerat literas resignare fuerint & apertæ, certū tamen, & explorati iuris est, quod in maleficus uoluntas spectatur non exitus. Peccata nō euenit, sed hominum iuris metienda sunt. Cū igitur nullus extet specialis criminis nullus, ad quē referri possit, conseruatum est dicere, quod tabellarius in stellionatus incidit. Quod crimen licet nulla certa poena, sed extra ordinem plectatur, tamen iudici haud quamquam licet eiusmodi penam arbitrari suo exacerbare, sed oīno necesse hēt, intra cancellos à legib. pñitos se continere, ea que pp & penæ persecutio non iudicis uoluntati mandatur, sed legis auctoritati referantur. Cum igitur consensu receptum sit, ut publica flagellatio, cum perpetua

perpetua relegatione succederit, & hæc ipsa pena hinc tabellario dictata fuit in collegio.

Tabellarius. *Ex decisione Collegij Lipsiensis 34. Iacobi Thomij.*

Falsitas per procuratorem commissã, an, & quando nocet principali, quo ad mittendam causam de iure municipal.

Cap. XXIII.

Communi lege, producentis aliquid falsi in iudicium causam non perdit, Sed quid si alter iure municipali dispositus fuerit? Placuit Dño procuratori falsitatem præiudicium facere non posse, quia nunquam talia in generali mandato venire possunt, Nisi interrogatus ratum habuerit. Falsum sine dolo non committitur, siue ergo principalis, siue procurator positiones falsas cõfecerit, testesque examinari fecerit, ubi probabilis ignorantia præsumi potest, falsum euadet, etiam in facto proprio, si testis vini, error in articulo allegas, renunciet.

Communi. *Ex decisione consilij Neapolitani 67. Antonij Capocy.*

Devente falsis mensuris, Item duplici signo, Item publicis arosis. Cap. XXIV.

Ubi quis fraudulenter duplici mensura utitur, maior in recipiendo, & minore in vendendo, atque expendendo in tali penam incidit, sicut quis qui nomen sibi mutat, aut tabellio, qui duplici signo utitur, Item si cuius sine publicis armis utatur.

Cum quis. *decisione Parlamenti Delphinalis 279. parte 1. Francisci Marci.*

Cap. XXV.

Prodicens falsum in instrumentum interrogandus est, an eo vi velit, ut vero, & tunc parit, ac simpliciter respondere debet.

Prodicens. *Ex decisione eiusdem 735. parte 1. Francisci Marci.*

De producente scienter falsum capitulum, & super eo testes inducente. Cap. XXVI.

Si quis scienter falsum capitulum produxerit, & super eo testes induxerit, licet ab usu falsi attestacionis abstinere, non tamen falsi penam enitit, cum enim delictum perfectum, penitentia locus non est, quis ex non usu, nemini dñi, aut præiudicium afferat, tñ qd dare poterit, satis est. Si quis testes subornauerit, ut falsum diceret, penam non vitabit, tamen si illis vi nolit. Hoc autem ita demum procedere visum est, si factum de recenti fuerit, vel eius naturæ, ut nullo modo ignorancia excogitari poterit. At si ignorantia præsumptio pro producente existit, ut si in alieno facto, siue proprio, super quo verissimi liter cadere ponit, secus est, tunc enim falsis attestacionibus non vi valde prodest, quoniam falsum sine dolo non committitur.

Si quis scienter. *Ex resolutione Criminali 144. Petri Caballi.*

Prodicens falsum capitulum, & testes super eo, an sic puniendus duplici poena.

Cap. XXVII.

Ubi igitur propter falsi articuli productionem, & testium super eo examinationem, puniendus sit, & si falsis attestacionibus non utatur, quæstionis est, an una tantum pena, vel duabus pro fabricatione, & usu peccati de sit? Negari enim non potest, quin plura delicta, ex intervallo commiserit, sed cum omnia eiusdem generis sint, & ad eundem effectum, finemque tendant, eo sequenda victoria, pro vno delicto habenda sunt, & una

pena imponenda est, sed propter delicti reiterationem, grauior esse debet.

Cum igitur. *Ex resolutione criminali 143. Petri Caballi.*

Falsitas quomodo probatur.

Cap. XXVIII.

Coniecture vehementes ad eundem finem tendentes, falsitatem commissam esse probant, utam cum in his ueremus, quæ difficultis probationis sunt, ut plenam probationem faciant, coniungenda sunt, præsertim si de falsitate ciuilitate agatur, & ita conclusum est.

Coniectura. *Ex decisione Regiæ Romanæ 207. parte 1. Pauli Aemilij Peralli.*

Rasura an, & quando reddat instrumentum suspectum de falso. Cap. XXIX.

Falsitas probanda est, quia delictum existit, atque potius ea interpretatio facienda est, per quam excludatur, etiam si uerba improprie intelligantur. Ex aliquibus igitur coniecturis, atque leuibus præsumptionibus instrumenti fides non tollitur, præsertim quando falsi probatio de necessitate concludere debet. Rasura non obstat, quando veritas scripturæ rase ex præcedentibus & subsequenter constare potest, Item si ex aliis instrumentis, atque scripturis comprobatur, vel quando ex testibus veritas coadiunatur, & tunc etiam singularis sufficit, Item quia instrumentum ex Archivio bis parte citata, & nihil opponente, extractum fuerat. Sed quid si rasura in parte infinitesimali existeret? Quid si per notarium publicantem de ea mentio facta non esset? Quid si atramenti diuersitas concurreret? Quid si decreteret instrumentum in archiuo positum esse à parte, quæ illud produxerat? Nam ab ipsa met rasura facta præsumitur. Quid si sigillum etiam suspectum esset? quia ablatum videbatur ab alia bulla, atque in literis institutionis, de quibus agitur alligatum: Propter istas rationes resolutio capta non est.

Falsitas. *Ex decisione eiusdem 3. parte 2. Pauli Aemilij Peralli.*

Cap. XXX.

Quando falsitas nocina existit, siue ad nocendum apta, tunc illam committens, de falso puniendus est, alias secus, & ita conclusum est.

Quando. *Ex decisione eiusdem 5. parte 2. Pauli Aemilij Peralli.*

Suspicio falsi quando pro veritate habetur.

Cap. XXXI.

Nisi falsi suspicio, ipsa ueritatis demonstratione dinoscatur, pro falsitate habenda est, in ciuilibus quidem ad elidendam aliquam probationem, si ex visibilibus scripturæ oitio proveniret, secus est si aliunde extrinsecus. In criminalibus autem ad puniendum, legitimis probationibus opus est, quæ de necessitate concludere debent. Quando falsitatis suspitio pro veritate habetur, aliqualis diffamatio præcedere debet.

Nisi. *Ex decisione Regni Neapolitani 81. Francisci Vinij.*

Decodem. Cap. XXXII.

Ubi scriptura de falso suspecta est, si nullis admiculis adiunatur, ad abolendum effectum parum visum est.

Cum scriptura. *Ex Decisione Regni Lusitania 241. Antonij Gama.*

Propter